U&UR URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ

3
2021

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR
ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE

POKYNY PRO AUTORY

NABÍDKA RUKOPISŮ
REDAKCE PŘIJÍMÁ POŽADAVKY SPOLU SE ZASLANÝMI ČLÁNKY NA E-MAILOVÉ ADRESE redakce@uur.cz. GRAFICKÉ PŘÍLOHY VĚTŠÍHO ROZSAHU JE MOŽNO ZASLAT PROSTŘEDNICTVÍM SERVERU USCHOVNA.CZ. ZASLANÝ PRŮVODNÍ DOPIS MUSÍ OBSAHOVAT PLNÉ JMÉNO, ADRESU PRACOVIŠTĚ A KONTAKTNÍ ÚDAJE (E-MAILOVÁ ADRESA, TELEFONNÍ ČÍSLO). PŘI ŽÁDOSTI O ZAŘAZENÍ ČLÁNKU DO RECENZNÍHO ŘÍZENÍ JE TŘEBA TUTO SKUTEČNOST V PRŮVODNÍM DOPISE VÝSLOVNĚ UVÉST. PODROBNĚJŠÍ INFORMACE NALEZNETE NA www.uur.cz V SEKCI PUBLIKAČNÍ ČINNOST, KNIHOVNA – ČASOPIS URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ – RECENZNÍ ŘÍZENÍ.

FORMÁLNÍ POŽADAVKY
ROZSAH TEXTU BY MĚL ČINIT CCA 3–10 NORMOSTRAN (1 NORMOSTRANA = 60 ÚHOZŮ NA 30 ŘÁDKŮ), NEDOHODNETE-LI SE S REDAKCÍ JINAK. ZA KAŽDÝM TEXTEM PŘÍSPĚVKU MUSÍ BÝT UVEDENO JMÉNO AUTORA. STANDARDNÍMU PŘÍSPĚVKU BY MĚL PŘEDCHÁZET ZHRUBA DESETIŘÁDKOVÝ SOUHRN – ABSTRAKT (PRO RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY PLATÍ SAMOSTANÉ PRAVIDLO – VIZ NÍŽE), KTERÝ BUDE MOŽNO POUŽÍT TAKÉ PRO REDAKCÍ ZAJIŠTĚNÉ ANGLICKÉ SHRNUTÍ V HLAVNÍCH RUBRIKÁCH (NETÝKÁ SE INFORMACÍ).
ZA NEDÍLNOU SOUČÁST PŘÍSPĚVKU JE POVAŽOVÁN SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A JEJICH DOSTUPNOST. BIBLIOGRAFICKÉ CITACE MUSEJÍ BÝT ZPRACOVÁNY PODLE NORMY ČSN ISO 690. TEXTOVÁ ČÁST JE VYŽADOVÁNA V TEXTOVÉM EDITORU WORD. GRAFICKÁ ČÁST SE ZÁSADNĚ POSÍLÁ SAMOSTATNĚ JAKO PŘÍLOHA S UVEDENÍM ZDROJŮ. OBRÁZKY KE SKENOVÁNÍ LZE PŘILOŽIT NA DIAPOZITIVECH NEBO FOTOGRAFIÍCH S LESKLÝM POVRCHEM. POČÍTAČOVĚ ZPRACOVANÉ OBRÁZKY SE DODÁVAJÍ VE FORMÁTU TIFF (PŘÍP. JPG) V ROZLIŠENÍ MIN. 300 DPI; VEKTOROVÁ GRAFIKA VE FORMÁTU CDR, EPS, WMF AI. REDAKCE SI VYHRAZUJE PRÁVO VÝBĚRU GRAFICKÉHO DOPROVODU TEXTU. ZA PŮVODNOST PŘÍSPĚVKU ODPOVÍDÁ AUTOR (VIZ PROHLÁŠENÍ AUTORA). RUKOPISY A GRAFIKU REDAKCE VRACÍ POUZE NA ŽÁDOST AUTORA.

AUTORIZACE
POKUD SE AUTOR NEVYJÁDŘÍ DO PĚTI DNŮ OD ODESLÁNÍ REDAKČNÍ ŽÁDOSTI O AUTORIZACI TEXTU, POVAŽUJE REDAKCE TEXT ZA ODSOUHLASENÝ A ZVEŘEJNÍ JEJ S PŘÍPADNÝMI REDAKČNÍMI ÚPRAVAMI.

RELEVANTNÍ PŘÍSPĚVKY JSOU RECENZOVÁNY (www.uuur.cz – ČASOPIS – RECENZNÍ ŘÍZENÍ).

ŽADATELŮM O RECENZNÍ ŘÍZENÍ:
PŘEDKLÁDÁTE-LI ČLÁNEK K RECENZNÍMU ŘÍZENÍ, INFORMUJTE, PROSÍM, REDAKCI O JEHO PŘÍPADNÉM PUBLIKOVÁNÍ V JINÝCH ODBORNÝCH PERIODIKÁCH. K RECENZOVANÝM PŘÍSPĚVKŮM POŽADUJE REDAKCE ŠIRŠÍ SHRNUTÍ V ČEŠTINĚ (V ROZSAHU CCA JEDNÉ NORMOSTRANY), KTERÉ BUDE V PŘÍPADĚ SCHVÁLENÍ REDAKČNĚ PŘELOŽENO DO ANGLIČTINY A K ČLÁNKU PŘIPOJENO. RECENZOVANÉ PŘÍSPĚVKY NEJSOU HONOROVÁNY.

VYDÁVÁ ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE, ORGANIZAČNÍ SLOŽKA STÁTU,
ZŘÍZENÁ MINISTERSTVEM PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR.

U&UR URBANISMUS A ÚZEMNÍ ROZVOJ 3 2021

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR | ÚSTAV ÚZEMNÍHO ROZVOJE

Urbanismus a územní rozvoj
číslo 3/2021
ročník XXIV.
Vychází 6× ročně.
ISSN 1212-0855, MK ČR E 7021

Vydává:
Ústav územního rozvoje
Jakubské nám. 3
602 00 Brno
tel. (ústředna): 542 423 111
www.uur.cz

Redakce:
redakce@uur.cz
Mgr. Tamara Blatová (šéfredaktorka)
tel. 542 423 116
Ing. arch. Lubor Fridrich
tel. 542 423 121

Redakční rada:
Ing. arch. Hana Bártová
Ing. Eva Fialová
prof. Ing. arch. Maroš Finka, Ph.D.
prof. Anna Geppert, Ph.D., Paříž, Francie
prof. Ing. arch. Jan Koutný, CSc.
Ing. arch. Milan Körner, CSc.
Ing. Zdeňka Kučerová (místopředsedkyně)
prof. Ing. Vítězslav Kuta, CSc.
Ing. Iveta Laštůvková
doc. Dr. Otakar Máčel, Delft, Nizozemí
prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.
Ing. arch. Vladimír Matuš, Toronto, Kanada
Ing. arch. Jaroslav Sedlecký
Ing. arch. Veronika Šindlerová, Ph.D.
Mgr. Petr Tonev, Ph.D.
RNDr. Václav Treml
Ing. arch. Martin Tunka, CSc. (předseda)
Ing. Roman Vodný, Ph.D. (místopředseda)
doc. Ing. arch. Jakub Vorel, Ph.D.
Ing. arch. Karel Wirth

Objednávky předplatného:
e-mail: redakce@uur.cz

Roční předplatné:
480,– Kč

Bankovní spojení:
ČNB 19-27321621/0710

Sazba a tisk:
GRAFEX-AGENCY s.r.o.
Helceletova 16, 602 00 Brno

Náklad: 1 400 výtisků

Toto číslo vyšlo v červenci 2021

Názory publikované v článcích nemusejí vždy vyjadřovat stanovisko redakce a ústavu. Redakce si vyhrazuje právo zkrácení textu a výběru grafiky k jednotlivým příspěvkům.

Foto na titulní straně obálky:
Jánská ulice v Brně © Lubor Fridrich

OBSAH

PŘÍJEZDOVÝ A DOMÁCÍ CESTOVNÍ RUCH S VYUŽITÍM GSM DAT
VÝSLEDKY UNIKÁTNÍHO VÝZKUMU / *Štěpán Hervert* 3

Recenzovaný článek
APLIKACE VYBRANÝCH STANDARDŮ DOSTUPNOSTI VEŘEJNÉ INFRASTRUKTURY NA ÚZEMÍ ORP OLOMOUC
/ *Oldřich Bittner, Jaroslav Burian* 5

REKLAMA V HISTORICKOM PROSTREDÍ?
MANUÁL REKLAMY MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE ŽILINA
/ *Lucia Streďanská* 14

REKLAMA A VEŘEJNÝ PROSTOR / *Dana Novotná* 18

REKLAMA A STAVEBNÍ ZÁKON / *Martina Pavelková* 21

PROBLÉMY S REKLAMOU / *Vladimír Matuš* 25

ZELENĚJŠÍ BRNO
JAK TOHO CHCE DOSÁHNOUT? / *Ondřej Nečaský* 31

EVROPSKÁ KONFERENCE K POLITIKÁM ARCHITEKTURY
V RÁMCI CHORVATSKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ V RADĚ EU
/ *Jakub Kotrla* 33

PAMÁTKOVÉ KOMPETENCE V PRAXI ÚŘEDNÍKA
VZDĚLÁVACÍ PROGRAM NPÚ / *Ivana Svojtková* 35

CO PÍŠÍ JINDE 37

Pořizovatelská praxe

Stavebně správní praxe

Mimořádná příloha:
OBČANSKÉ VYBAVENÍ
Sborník z konference AUÚP ČR, Praha 15.–16. 4. 2021

NÁZORY A DISKUSE

AKTUALITY A INFORMACE

PŘÍLOHY

SLOVO ÚVODEM

V hlavní rubrice „letního“ čísla časopisu najdete příspěvek o výzkumu aktivního i pasivního cestovního ruchu v České republice za období 2017–2019.

Rubriku Názory a diskuse otevírá recenzovaný článek, který se zabývá hodnocením dostupnosti veřejné infrastruktury na příkladu Olomouce jako obce s rozšířenou působností. Další články této rubriky jsou věnovány reklamě ve městech z různých úhlů pohledu. Reklamní smog je speciálním a obvykle nejvíce vnímaným případem tzv. vizuálního smogu, kterým podle české verze wikipedie může v širším slova smyslu být *„cokoliv, co negativně ovlivňuje výhled člověka ve veřejném prostoru, například rozházené odpadky na ulici, příliš křiklavé barvy fasád domů, nadzemní elektrická vedení, stožáry, konstrukce, dopravní značení, zábradlí atd.“* V posledních letech přibývá reakcí českých měst na problematiku reklamního smogu, často formou manuálů popisujících příklady vhodného a nevhodného vizuálního řešení reklamy. Dalšími nástroji umožňujícími určitým způsobem regulaci reklamy zůstávají územně plánovací dokumentace (územní plán, regulační plán) a obecně závazná vyhláška obce podle zákona o obcích. Vedle zkušenosti z Česka bude představen také pohled ze Slovenska a z Kanady.

V poslední rubrice informujeme o specializovaném památkářském kurzu určeném pracovníkům státní správy, o cestě k ozelenění města na příkladu Brna a o mezinárodní on-line konferenci zabývající se politikami architektury v evropském kontextu. Rubriku doplňují informace převzaté z jiných médií a tiskové zprávy Ministerstva pro místní rozvoj České republiky.

K tomuto číslu je vedle stálých příloh připojena také příloha mimořádná – sborník z konference Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR zaměřené na občanské vybavení.

Příjemné čtení přeje

redakce U&ÚR

PŘÍJEZDOVÝ A DOMÁCÍ CESTOVNÍ RUCH S VYUŽITÍM GSM DAT
VÝSLEDKY UNIKÁTNÍHO VÝZKUMU

Štěpán Hervert

V letech 2017–2019 probíhal unikátní výzkum příjezdového a domácího cestovního ruchu s využitím anonymizovaných dat mobilních operátorů. Projekt byl zadán Odborem cestovního ruchu MMR prostřednictvím Technologické agentury ČR ve spojitosti s výzkumným programem BETA2 a Národního centra kompetence. Bylo zjištěno, že v roce 2019 se na území České republiky účastnilo cestovního ruchu přes 75 mil. turistů, což bylo téměř o 2,3 mil. více než v roce 2017. Z toho bylo 24 mil. turistů zahraničních a přes 51 mil. tuzemců. Jednodenní výletníci v minulém roce uskutečnili v rámci turismu celkem 115 mil. jednodenních návštěv českých destinací, z toho bylo 19 mil. zahraničních a 96 mil. tuzemských jednodenních návštěv.

Shrnutí k realizaci projektu

Cestovní ruch je významným odvětvím našeho národního hospodářství, které se na tvorbě HDP dosud podílelo bezmála **3 %**, na celkové zaměstnanosti dokonce **4,5 %**. Jedná se pouze o přímý podíl turismu, nehledě na produkci dalších odvětví, která s turismem přímo souvisí – v multiplikaci tak turismus participuje na celkovém HDP země přibližně 6–7 %.

Z těchto důvodů je od roku 2003 pravidelně v roční periodicitě konstruován **Satelitní účet cestovního ruchu České republiky (TSA)**. Pro jeho poptávkovou stranu jsou nezbytná data o počtu a struktuře zahraničních návštěvníků ČR, trajektorii jejich cesty či délce pobytu na našem území. Údaje TSA jsou taktéž využívány Ministerstvem pro místní rozvoj (MMR) pro potřeby realizace státní politiky cestovního ruchu. Dále jsou GSM data užívána agenturou CzechTourism – především pro tvorbu a naplňování marketingové strategie. Konkrétně například v případě nastavení přesné struktury návštěvníků v rámci tzv. „Trackingu“ – marketingového výzkumu jejich chování a jejich výdajů na cestovní ruch při návštěvě ČR. Výsledky projektu mohou být zajímavé i pro mnoho dalších uživatelů statistických dat o turismu na národní či regionální úrovni.

Zmíněný projekt GSM dat navázal na šetření „Příjezdový cestovní ruch“ s využitím terénního zjišťování formou dotazníkového šetření. Nová metoda měření počtu návštěvníků s využitím **komunikačních dat mobilních operátorů** byla již v souvislosti s cestovním ruchem u nás několikrát využita, nicméně se vždy jednalo o jednorázové výzkumy návštěvnosti některých kulturních a sportovních akcí nebo konkrétní památky ve vybraném regionu. V případě nové metody sběru GSM dat však byla tato data využita plošně na celém území státu – a navíc i za segment domácích účastníků cestovního ruchu. Samozřejmě se jedná o přísně **anonymizovaná data**.

Hlavním pilířem statistik vývoje cestovního ruchu na našem území jsou ukazatele návštěvnosti **hromadných ubytovacích zařízení** cestovního ruchu, které publikuje Český statistický úřad. Tato data jsou zaměřena primárně na údaje o celkovém počtu příjezdů a přenocování zahraničních a tuzemských hostů v různém členění. Relativně nová metoda zpracování GSM dat údaje ČSÚ vhodně doplňuje v tom smyslu, že jejím prostřednictvím lze spolehlivě vymezit i **jednodenní návštěvníky** či **turisty ubytované individuálně**.[1)] Metoda dokáže vymezit i osoby tranzitující přes území ČR.

Nový projekt pod patronací Technologické agentury České republiky zmíněná signalizační mobilní „velká data“ zpracovával na velkokapacitním počítači sdružení RODOS. Současně byla **pracovní skupinou** složenou mj. z odborníků z ČSÚ, MMR a CzechTourism tvořena unikátní nová metodika založená na pravidelných automatických „transakcích“ mobilních telefonů k nejbližšímu vysílači na území ČR a následném zpracování těchto tzv. „velkých dat“ na velkokapacitním počítači s využitím vhodných statistických modelů.

Tvorba nové metodiky byla velmi náročná. Realizátor výstupních dat se musel postupně vypořádat s mnoha **technickými problémy**, jakými byly například přesahy jednotlivých vysílačů, vymezení osob s více než jednou SIM kartou, či naopak bez SIM karty. V neposlední řadě bylo nezbytné metodicky oddělit zahraniční či domácí návštěvníky od rezidentů, kteří se cestovního ruchu ve sledovaném období neúčastnili. Taktéž bylo potřeba eliminovat cizince, kteří byli na území ČR mimo rámec cestovního ruchu – například na základě pracovního povolení.

K výsledkům statistického šetření

Aktuálně jsou k dispozici čtvrtletní a roční údaje za období let 2017 až 2019. V České republice bylo dle výsledků zmíněného statistického šetření s využitím GSM dat v roce **2018** vykázáno celkem 73,0 mil. příjezdů turistů – zhruba

1) V malém penzionu, apartmánu, u příbuzných/známých a taktéž s využitím tzv. **sdíleného ubytování**.

stejné množství jako v roce 2017. Z toho bylo 24,0 mil. nerezidentů a 49,0 mil. rezidentů. Nicméně v roce **2019** se již jednalo o 75,3 mil. příjezdů turistů, což bylo o 3,2 % více než v roce 2018. Z toho bylo 24,1 mil. zahraničních turistů, u kterých došlo k meziročnímu nárůstu o 0,3 %, a 51,3 mil. tuzemských turistů, u kterých činil nárůst dokonce 4,6 %. Z těchto údajů plyne, že cestovní ruch byl **tažen především domácími turisty**.

Regionálně směřovalo nejvíce zahraničních turistů – včetně individuálního ubytování – do **hlavního města** – 11,3 mil. příjezdů. Jednalo se o 47 % všech příjezdů do České republiky. Zahraniční turisté dále zavítali nejvíce do **Jihomoravského kraje** – 1,9 mil. příjezdů a do **kraje Středočeského** – 1,8 mil. příjezdů.

Pokud jde o národnostní složení, nejvíce bylo registrováno turistů ze sousedního **Německa** – 4,1 mil. příjezdů, resp. 17 % z celkového počtu nerezidentů. Dále turistů ze **Slovenska** – 9,7 %, **Polska** – 7,8 %, **Ruska** – 6,9 %, a **Itálie** – 5,2 %.

Mezi **jednodenními návštěvníky** dominovali obyvatelé sousedních států, kteří opět nejčastěji zavítali do Prahy, kde generovali 7,6 mil. návštěv. Taktéž tito výletníci velmi často směřovali za nákupy, nabídkou stravovacích zařízení či památkami do příhraničních oblastí. V **Jihomoravském kraji** se jednalo o 1,53 mil. a v **Plzeňském kraji** o 1,3 mil. jednodenních návštěv. Byli to především **Němci** – 4,3 mil. návštěv, resp. 22,4 % všech zahraničních jednodenních návštěvníků, **Slováci** – 9,0 %, **Ukrajinci** – 8,4 % a **Poláci** – 6,7 %.

Výsledky šetření GSM dat za období 2017–2019 odrážejí jedno z nejúspěšnějších období českého turismu. Bohužel velmi slibný vývoj cestovního ruchu, ale i dalších odvětví národního hospodářství, byl v roce 2020 citelně narušen **dopady pandemie** covid-19. Vysoký propad odvětví se odráží i v aktuálních statistikách ČSÚ za 1. pololetí tohoto roku, kdy bylo zaznamenáno **velmi citelné snížení počtu ubytovaných hostů** – především zahraničních. Nicméně vzhledem k tomu, že většina zařízení začala s omezováním své nabídky až v průběhu 1. dekády března, se celkové příjezdy za 1. pololetí meziročně snížily „jen“ o 58,1 %, z toho příjezdy zahraničních hostů dokonce o 68 %. V absolutním vyjádření bylo vykázáno 4,1 mil. příjezdů, z toho 1,6 mil. příjezdů nerezidentů (↓47,5 %) a 2,5 mil. rezidentů (↓48,4 %).

Česká republika však vlastní obrovský potenciál přírodních i kulturních zajímavostí a různorodých možností turistických aktivit. Proto se drtivá většina odborníků na problematiku cestovního ruchu domnívá, že toto stále perspektivní odvětví, byť bylo snad nejvíce ze všech sektorů národního hospodářství zasaženo nezbytnými bezpečnostními opatřeními vlády, opět začne zotavovat a pomalu ale jistě bude mířit k číslům v „předcovidovém“ období. Významnou roli v restartu odvětví sehrají i podpůrná opatření pro podnikatele ve službách cestovního ruchu, nejen v gesci MMR. Nastartovat turismus pomáhá také agentura CzechTourism, která se kromě prezentace ČR na zahraničních trzích snaží pomoci, ve spolupráci s regionálními destinačními společnostmi a dalšími partnery, i kampaní „Světové Česko“, zaměřenou na podporu domácího cestovního ruchu.

Ing. Štěpán Hervert
Odbor cestovního ruchu
Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

ENGLISH ABSTRACT

Incoming and home tourism with the use of GSM data: Results of a unique survey, by Štěpán Hervert

Using anonymized data from mobile operators, a unique survey of incoming and home tourism was carried out in the years 2017 to 2019. The project was assigned by the Department of Tourism of the Ministry of Regional Development of the Czech Republic and the Technological Agency of the Czech Republic (in connection with the research programme BETA2 and the National Centre of Competence). It was found out that more than 75 million tourists were involved in incoming and home tourism in the Czech Republic in 2019, which was 2.3 million more than in 2017. Of these, 24 million were foreigners and over 51 million were locals. Day trippers accounted for 115 million visitors to Czech destinations, of whom 19 million were foreigners and 96 million were locals.

APLIKACE VYBRANÝCH STANDARDŮ DOSTUPNOSTI VEŘEJNÉ INFRASTRUKTURY NA ÚZEMÍ ORP OLOMOUC

Oldřich Bittner, Jaroslav Burian

Hodnocení dostupnosti veřejných infrastruktur je novou součástí aktualizací územně analytických podkladů, která však doposud nebyla v takovémto rozsahu řešena. V rámci dlouhodobé spolupráce s Magistrátem města Olomouce byla pro zpracování analýz dostupností využita nová metodika „Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury" aplikovaná na území správního obvodu obce s rozšířenou působností Olomouc. Cílem příspěvku je představit výsledky implementace metodiky a vyhodnocení splnitelnosti standardů dostupnosti k vybraným zařízením veřejné infrastruktury individuální automobilovou nebo pěší dopravou. Pro analýzu dostupností byly využity síťové analýzy nad liniovými vrstvami komunikací v prostředí ArcGIS Pro a ArcMap 10.6.1. Bylo zjištěno, že výsledky hodnocení splnitelnosti standardů se liší s ohledem na typ veřejné infrastruktury. Konkrétně standard stanovený pro zařízení sociálních služeb není splněn v 90 % adresních bodů. Naopak u školských zařízení jsou standardy splněny ve více než 60 % adresních bodů. Zjištěné výsledky jsou dále použitelné v územně analytických podkladech ORP Olomouce. Hodnocená metodika bezpochyby přináší ucelené postupy využitelné pro rozhodování v praxi územního plánování.

Klíčová slova: analýza, dostupnost, veřejná infrastruktura, standard, GIS, síťové analýzy

Úvod

Dopravní dostupnosti neboli akcesibilitě je v dnešní době věnována velká pozornost, protože dobrá dostupnost je klíčová pro rozvoj měst, prosperitu regionů, zlepšení kvality života nebo vývoj ekonomiky. Dostupnost v kombinaci s veřejnou infrastrukturou je důležitá pro chod celé společnosti, protože její zařízení jsou obyvatelstvem využívána každý den. Proto ji musí projektanti a pořizovatelé efektivně řešit již při tvorbě územně analytických podkladů a územních plánů. Pro vyhodnocení dostupnosti veřejné infrastruktury v České republice neexistovaly do roku 2016 jednotné a relevantní standardy, kterými by se mohli územní plánovači, pořizovatelé a projektanti územně plánovacích dokumentací nebo analytických podkladů v analýzách území řídit. Tomuto sjednocení měla napomoci metodika „Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury" z roku 2016, která byla následně v roce 2020 aktualizována [Maier a kol., 2020].

Cílem příspěvku je představit výsledky praktické implementace metodiky na území správního obvodu obce s rozšířenou působností Olomouc ve spolupráci se zaměstnanci Magistrátu města Olomouce. Oproti metodice jsou využity nástroje síťových analýz v prostředí GIS, které umožňují celý postup zefektivnit, zautomatizovat a také zpřesnit. Představena jsou splnění standardů dostupnosti školských zařízení a zařízení sociálních služeb veřejné infrastruktury. Výsledky splnění standardů dostupnosti dalších zařízení se zabývá studie Analýza dostupnosti veřejné infrastruktury [Bittner, 2020].

Vymezení pojmů

Dopravní dostupností se jako jeden z prvních zabýval Walter G. Hansen [1959], který ji definoval jako potenciál příležitostí k interakci a stanovil tři důležité aspekty dostupnosti ve formě otázek: „Dostupnost k čemu?", „Dostupnost jakým typem dopravy?" a „Dostupnost v jakém čase?". Dopravní dostupnost je obecně dále chápána jako relativní vzdálenost jednoho místa od druhého [Horák a Burian, 2019].

Veřejná infrastruktura je definována zákonem: „veřejnou infrastrukturou se rozumí pozemky, stavby, zařízení, a to

1. dopravní infrastruktura, například stavby pozemních komunikací, drah, vodních cest, letišť a s nimi souvisejících zařízení;
2. technická infrastruktura, kterou jsou vedení a stavby a s nimi provozně související zařízení technického vybavení, například vodovody, vodojemy, kanalizace, čistírny odpadních vod, stavby ke snižování ohrožení území živelními nebo jinými pohromami, stavby a zařízení pro nakládání s odpady, trafostanice, energetické vedení, komunikační vedení veřejné komunikační sítě a elektronické komunikační zařízení veřejné komunikační sítě, produktovody a zásobníky plynu;
3. občanské vybavení, kterým jsou stavby, zařízení a pozemky sloužící například pro vzdělávání a výchovu, sociální služby a péči o rodiny, zdravotní služby, kulturu, veřejnou správu, ochranu obyvatelstva;
4. veřejné prostranství, zřizované nebo užívané ve veřejném zájmu."

[Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), § 2 odst. 1 písm. m].

Metodika „Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury"

Metodika „Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury" byla vypracována Maierem a kol. [2016] na ČVUT Praha v rámci grantu Technologické agentury ČR. Důvodem jejího vzniku byla dlouhodobá nejednotnost a absence standardů dostupnosti veřejných infrastruk-

tur v Česku. Cílem metodiky je pomoci pořizovatelům a projektantům územně plánovacích podkladů a územně plánovací dokumentace při tvorbě vhodných podmínek pro zajištění dostupnosti zařízení veřejných infrastruktur v územním plánování, zefektivnit plánování veřejných infrastruktur s ohledem na charakter sídla a území a zamezit zhoršení jejich dostupnosti. V roce 2020 byla metodika revidována [Maier a kol., 2020] ve standardech dostupnosti zařízení sociálních služeb podle souvisejících vyhlášek a zákonů (Vyhláška č. 505/2006 Sb. vyhláška, kterou se provádí zákon o sociálních službách a Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách).

Metodikou jsou vymezeny tři typy dostupnosti:

- fyzická dostupnost vyjadřující reálnou vzdálenost mezi bodem výchozím a bodem cílovým; je sledována v rámci sídla nebo obce, pouze ve výjimečných případech je použita vzdušná vzdálenost (náročné zjišťování skutečné vzdálenosti, menší nárok na přesnost výsledků nebo metodikou stanovený standard vzdušné fyzické vzdálenosti),
- časová dostupnost vyjadřující čas potřebný pro dosažení cílového bodu z bodu výchozího; není-li určitý typ infrastruktury umístěn v obci, počítá se časová dostupnost veřejnou hromadnou dopravou do nejbližšího daného zařízení,
- sídelně strukturální dostupnost vztažená k počtu obyvatel v obci (sídle), zjišťující přítomnost daného typu infrastruktury v obci.

Fyzická a časová dostupnost se sledují pro pěší docházku, individuální automobilovou nebo veřejnou hromadnou dojížďku. Metodika doporučuje jako zdrojová data a nástroje veřejně dostupné služby pro plánování tras, např. mapy.cz a jízdní řády. Pro pěší docházku je stanovena konstantní rychlost 4 km/h. Při dojížďce se sleduje veřejná hromadná doprava mezi jednotlivými sídly (prostorově ucelené zastavěné území) jako čas ve všední den ráno strávený cestou na zastávku, cestou v prostředku, čekáním na přípoje a cestou od výstupní zastávky do cíle (pokud je zastávka od cíle vzdálená více jako 100 m) [Maier a kol., 2016].

Metodika se zabývá veřejnou infrastrukturou v oblastech vzdělání a výchovy, sociální péče, zdravotnictví, kultury, veřejné správy, ochrany obyvatelstva, hřišť nebo dopravy. Standardy dostupnosti jsou stanoveny i k zařízením technické infrastruktury v kategoriích nakládání s tuhými komunálními odpady, zásobování vodou a nakládání s odpadními vodami/odvodnění. Jako poslední jsou standardy dostupnosti určeny veřejným prostranstvím [Maier a kol., 2016].

U každého zařízení jsou v metodice určeny kategorie (základní nebo vyšší pro širší obsluhované území) podle poptávky, sledované body pro dostupnost (start a cíl), sledované výchozí území (obytné plochy, zastavěné území aj.), typ území, typ dostupnosti (fyzická, časová, sídelně strukturální) a standard dostupnosti, kde je určena mezní hodnota (v m, km nebo min – tab. 1) [Maier a kol., 2016].

veřejná infrastruktura	kategorie	bod sledovaný pro dostupnost		sledovaná výchozí území	typ území	typ dostupnosti	standard dostupnosti
		výchozí	cílový				
mateřská škola	základní	obytný dům	mateřská škola	obytné plochy	A, B, C, D (obce nad 1 000 obyv.)	fyzická pěší	600 m (400 m kompaktní zástavba*)
základní škola (1. stupeň)	základní		základní škola		A		600 m
					B, C, D (nad 2 000 obyv. v sídle)		800 m
základní škola (úplná)	základní		základní škola		A, B, C (nad 5 000 obyv. v sídle)		800 m
střední škola	vyšší		střední škola		A, B	sídelně strukturální	přítomnost v obci (doporučeno)
					A, B (obce nad 20 000 obyv.)		přítomnost v obci
základní umělecká škola	vyšší		ZUŠ		A		přítomnost v obci
					B, C (obce nad 5 000 obyv.)		přítomnost v obci (doporučeno)
centrum denních služeb a denní stacionář	základní		zařízení soc. péče		A, B, C	fyzická pěší	600 m
					D	časová dojezdová doba	30 min

*kompaktní zástavba, tj. převážně bloky tvořené vícepodlažními domy včetně sídlišť

Tab. 1: Vybrané aplikované standardy dostupnosti (Maier a kol., 2020; upraveno)

Data a postup zpracování

Standardy dostupnosti byly dle výše popsané metodiky aplikovány téměř na celém správním území obce s rozšířenou působností Olomouc (46 obcí a 181 základních sídelních jednotek) kromě vojenského újezdu Libavá. V rámci postupu zpracování bylo nutné nejprve sestavit databázi zdrojových (adresní body) a cílových bodů (veřejná infrastruktura) a provést jejich kategorizaci, následně sestavit routovatelnou síť vhodnou pro síťové analýzy, a na závěr zpracovat jednotlivé analýzy dostupností.

Výchozí body analýz dostupností
Z RÚIAN (Registr územní identifikace adres a nemovitostí) byla získána bodová vrstva adresních bodů a polygonové vrstvy obcí, základních sídelních jednotek (ZSJ) a stavebních objektů v ORP Olomouc [ČÚZK, 2020]. Adresní body byly použity jako výchozí nebo cílové body pro dostupnost a stavební objekty jako sledované výchozí území (obytné plochy). Z vrstev adresních bodů a stavebních objektů byly vybrány entity (objekty) určené pro bydlení a byla z nich vytvořena vrstva adresních bodů pro bydlení a stavebních objektů pro bydlení.

Území obcí a ZSJ je metodikou rozděleno do čtyř typů podle počtu obyvatel, rozvoje a prostorové souvislosti (tab. 2). Podmínky zařazení do jednotlivých typů jsou orientační a území může být zařazeno odlišně s ohledem na jeho charakter a znalost místních podmínek. Adresní body spadající do jednotlivých typů území obcí a ZSJ byly proto rozděleny podle počtu obyvatel a počtu bytů z Veřejné databáze ČSÚ [2019] a výstupů ze Sčítání lidu, domů a bytů [Historický lexikon obcí České republiky – 1869–2011], polohy v rozvojové oblasti stanovené Politikou územního rozvoje [2019], které jsou vymezeny v Zásadách územního rozvoje Olomouckého kraje [Zásady územního rozvoje Olomouckého kraje, úplné znění po aktualizaci č. 2a, 2019], a na základě konzultací se zaměstnanci Magistrátu města Olomouce (obr. 1 a 2).

Cílové body analýz dostupností – zařízení veřejných infrastruktur
Velká část dat veřejných infrastruktur byla pro analýzu získána z databáze ÚAP

Typ území	Podmínky zařazení
A	Města s počtem obyvatel od 10 000; kromě částí města (sídel) prostorově nesouvisejících s jádrovým územím města, které mají méně než 1 000 obyvatel
B	Obce do 10 000 obyvatel v rozvojových oblastech stanovených Politikou územního rozvoje a vymezených v zásadách územního rozvoje kraje, pokud vykázaly v uplynulých 20 letech výrazný populační růst anebo stavební rozvoj; kromě částí města (sídel) prostorově nesouvisejících s jádrovým územím města, které mají méně než 1 000 obyvatel
C	Města od 1 000 do 10 000 obyvatel a ostatní obce od 2 000 obyvatel, mimo území zařazená do typů A a B a kromě částí obce (sídel) prostorově nesouvisejících s jejím jádrovým územím, které mají méně než 1 000 obyvatel
D	Obce neuvedené pod typy A až C, a též v části města nebo obce zařazené do typu A, B nebo C, které prostorově nesouvisejí s jeho/jejím jádrovým územím, které mají méně než 1 000 obyvatel

Tab. 2: Typy obcí [Maier a kol., 2016]

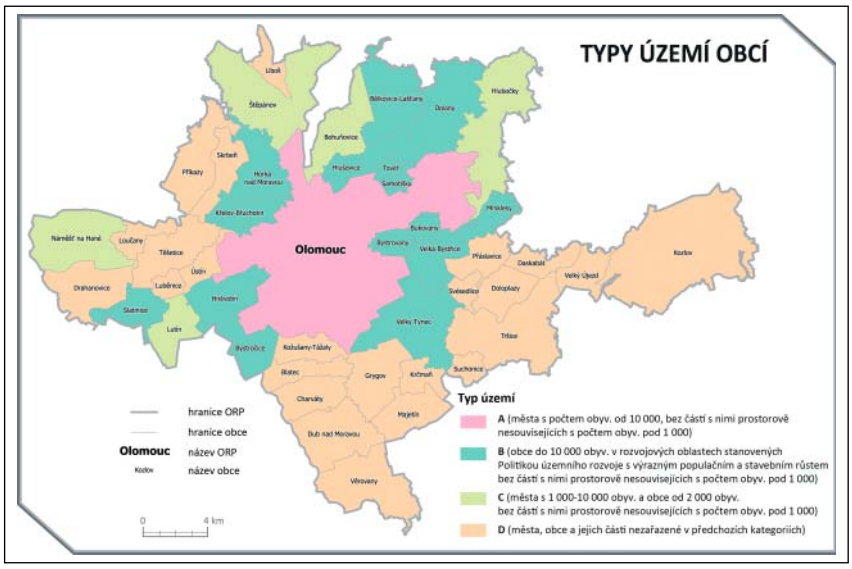

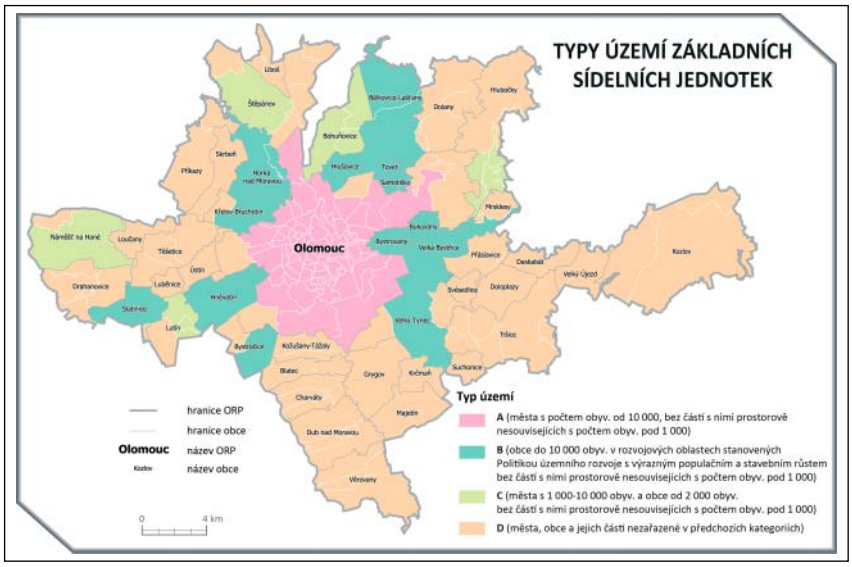

Obr. 1 a 2: Obce a základní sídelní jednotky se podle Metodiky dělí do čtyř typů. Vymezení typů v Olomouci bylo konzultováno s Magistrátem města Olomouce.

ORP Olomouc. Data o školských zařízeních byla odvozena z bodové vrstvy občanské vybavenosti Magistrátu města Olomouce aktualizované v roce 2019. Školská zařízení byla rozdělena do pěti bodových vrstev podle typů uvedených v metodice na mateřské školy, základní školy s prvním stupněm, základní školy úplné, střední školy a základní umělecké školy. Bodová vrstva center denních služeb a denních stacionářů byla nově vytvořena podle Registru poskytovatelů sociálních služeb provozovaného Ministerstvem práce a sociálních věcí [2020] a Elektronického katalogu sociálních služeb Olomouce [2020]. Ve všech případech se jednalo o bodové vrstvy, jejichž přesnost odpovídá přesnosti adresních bodů.

Vektorová silniční síť

S ohledem na zvolenou formu implementace metodiky za využití síťových analýz bylo nutné využít vektorová data komunikací. Pro tyto účely byla využita datová sada StreetNet CZE a její rozšíření [©2020 CEDA Maps]. Z těchto dat byly vytvořeny routovatelné síťové vrstvy komunikací pro osobní automobily a komunikací pro pěší. Pro výpočet dostupnosti byly do vrstev komunikací přidány atributy s rychlostí na každé linii a atributy času potřebného pro překonání linie, atributy nesoucí informaci o délce linie již byly obsaženy. Do vrstvy komunikací pro osobní automobily byly přidány návrhové hodnoty rychlostí na komunikacích podle Louthana a kol. [2010] (tab. 3), pěším komunikacím hodnota 4 km/h stanovená metodikou.

Z vrstev s doplněnými atributy byly v programu ArcMap v.10.6.1 vytvořeny datové modely Network dataset (dále síťový model), díky kterým byly uchovány informace o prvcích sítě, odbočení a propojenosti. Při naplňování síťových modelů byly zadány atributy s hodnotami délky linie a času pro překonání linie jako atributy impedance. Výpočty síťových analýz pro školská a sociální zařízení proběhly odděleně na dvou síťových modelech – pro pěší a pro individuální automobilovou dojížďku.

Analýzy dostupností

Před výpočtem časové dostupnosti pro individuální automobilovou dopravu a fyzické dostupnosti pro pěší dopravu byly nejprve vytvořeny zóny dostupnosti kolem bodových vrstev zařízení veřejné infrastruktury podle hodnot standardů metodiky. Zóny dostupnosti byly vygenerovány síťovými analýzami nad síťovými modely komunikací v programu ArcGIS Pro s rozšířením Network Analyst a jeho nástrojem Service Area. Takto vytvořené zóny jsou oproti výpočtu pomocí vzdušné vzdálenosti (doporučované metodikou) výrazně přesnější. Po výpočtech byly všechny adresní body a plochy v zóně dostupnosti ohodnoceny hodnotou 1 a ostatní hodnotou 0. Z výsledků analýz byly vymezeny oblasti s výrazným podílem adresních bodů s nenaplněným standardem pro jednotlivá zařízení veřejné infrastruktury.

Před výpočtem sídelně strukturální dostupnosti byl zjištěn počet zařízení zkoumané veřejné infrastruktury na jednotlivých území obci. Následně byla vybrána území obcí, ve kterých se má podle metodiky vyhodnocované zařízení veřejné infrastruktury nacházet. Pokud se takové zařízení na území obce nacházelo, bylo ohodnoceno hodnotou 1, ve zbylých územích nebyl standard dostupnosti naplněn a byla jim přiřazena hodnota 0.

Typ úseku		Rychlost (km/h)
dálnice a rychlostní komunikace		110
silnice I. třídy (hlavní silnice)		80
silnice II. třídy (vedlejší silnice)		70
silnice III. třídy (ostatní státní silnice)		65
obec	hlavní průjezd	40
	ostatní komunikace	35

Tab. 3: Rychlost na pozemních komunikacích [Louthan a kol., 2010; ČSN 73 6101, 2004; upraveno]

Výsledky

Ve studii Analýza dostupnosti veřejné infrastruktury [Bittner, 2020] bylo výše uvedeným postupem řešeno 34 standardů dostupnosti k 22 typům veřejné infrastruktury. Kromě oblasti školství a sociální péče byly standardy řešeny k infrastrukturám z tematických okruhů zdravotnictví, veřejné správy, kultury, hřišť, dopravy a nakládání s tuhými komunálními odpady. Z výsledků bylo vytvořeno 27 mapových příloh, všechny zóny dostupnosti jsou i v jednoduché mapové aplikaci dostupné na adrese: *https://bit.ly/3btntCA*.

V tomto článku jsou dále zhodnoceny výsledky analýz deseti standardů dostupnosti k šesti zařízením veřejné infrastruktury. U pěti standardů dostupnosti byla stanovena pěší dostupnost (tab. 4), u čtyř dostupnost sídelně strukturální (tab. 5) a pouze v jednom standardu dostupnosti byla počítána dostupnost časová individuální (tab. 4).

Mateřské školy

Standard dostupnosti s hodnotou 600 m pěší vzdáleností pro mateřské školy je splněn na většině území pro bydlení (obr. 3). Ve všech obcích vybraných podle typu území, kterým je podmíněna aplikace standardu (tab. 4), je mateřská školka postavena, ale standard není splněn ve všech adresních bodech bydlení ležících v tomto území. Tento jev lze pozorovat například v obcích Bělkovice-Lašťany, Bohuňovice nebo Štěpánov. Z pohledu ZSJ není standard dostupnosti splněn v žádném adresním bodě ležícím například v ZSJ Břuchotín, Čechovice, Hynkov, Lhota pod Kosířem, Nové Dvory, Rataje, Stádlo, Střížov, Topolany a Vojnice. Důvodem je poloha adresních bodů mimo souvislou kompaktní zástavbu s mateřskou školou.

Základní školy s 1. stupněm

Standard pěší dostupnosti 600 m pro základní školy s 1. stupněm je splněn ve většině adresních bodů pro bydlení ležících v jádrových částech města Olomouce. Nejvíce problémové lokality se nacházejí v ZSJ Neředín, U Solných mlýnů, v jihovýchodní části ZSJ Slavonín, v severní části ZSJ Lazce, v severovýchodní části ZSJ Chválko-

zařízení veřejné infrastruktury	standard dostupnosti	typ území	adresní body	
			splněno	procento splněno
mateřská škola	600 m (400 m kompaktní zástavba*)	A, B, C, D v obcích nad 1 000 obyvatel	16 463	61,6
základní škola (1. stupeň)	600 m	A	7 712	74,5
	800 m	B, C, D v sídlech nad 2 000 obyvatel	4 603	70,7
základní škola úplná	800 m	A, B, C v sídlech nad 5 000 obyvatel	7 515	72,6
centrum denních služeb a denní stacionář	600 m	A, B, C	1 720	8,6
	30 min	D	9 909	100,0

*kompaktní zástavba, tj. převážně bloky tvořené vícepodlažními domy včetně sídlišť

Tab. 4: Naplnění standardů dostupnosti v adresních bodech pro bydlení

vice a v ZSJ Chomoutov, odkud je ale dobré dopravní spojení do centra města (obr. 4).

Standard pěší dostupnosti 800 m je splněn ve většině adresních bodů pro bydlení na území obcí Bohuňovice, Lutín a Náměšť na Hané. V obcích Dolany, Horka nad Moravou, Velká Bystřice nebo Velký Týnec spadá do zón dostupnosti menší procento adresních bodů, ale školy zde mají výhodnou polohu ve středu obce. V obcích Štěpánov a Hlubočky je standard splněn jen v polovině adresních bodů vzhledem k protáhlým tvarům intravilánů obcí (obr. 5).

Základní škola (úplná – 1. a 2. stupeň)
Lokality nesplňující standard pěší dostupnosti 800 m se nacházejí v ZSJ Chomoutov, Chválkovice, Neředín, Slavonín, U Solných mlýnů, v severní části Lazce, části ZSJ Černovír, Na Konečné, Nový Svět, Pionýrská a Přichystalova. Tyto ZSJ se rozkládají na kraji města, zatímco naplněnost standardu dostupnosti v centrální části Olomouce je velmi dobrá (obr. 6).

Střední škola
Doporučený standard sídelně strukturální dostupnosti je splněn pouze na území města Olomouce (obr. 7), kde se nachází 23 středních škol. Ve všech obcích typu území B (Bělkovice-Lašťany, Bukovany, Bystročice, Bystrovany, Dolany, Křelov-Břuchotín, Hlušovice, Hněvotín, Horka nad Moravou, Mrsklesy, Samotišky, Slatinice, Tovéř, Velká Bystřice a Velký Týnec), které podle metodiky splňují podmínky pro umístění, se střední škola nenachází. V tomto případě se ovšem jedná o obce, které přímo sousedí s Olomoucí, nebo mají velmi dobrou dostupnost do Olomouce individuální automobilovou dojížďkou nebo VHD. Úvaha o umístění středních školy do těchto obcí by mohla být dále prověřena odbornými studiemi. Mimo stanovené podmínky pro umístění se střední škola nachází i na území obcí Bohuňovice, Lutín a Velký Újezd (tab. 5).

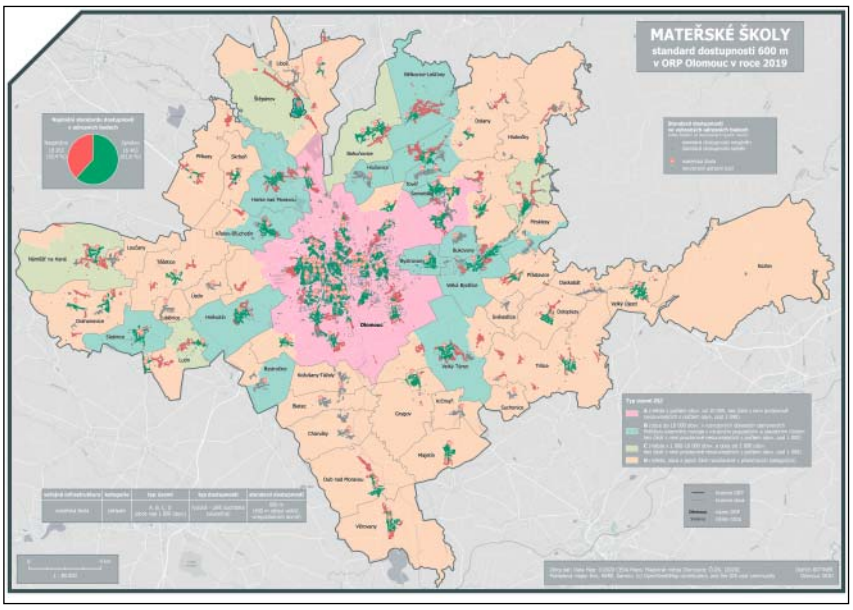

Obr. 3: Mateřská škola; dostupnost: fyzická (skutečná, pěší docházka); typ území: A, B, C, D (obec nad 1 000 obyvatel); standard dostupnosti: 600 m (400 m v kompaktní zástavbě – bloky vícepodlažních domů, sídliště); adresní místa nesplňující standard dostupnosti se rozkládají na okrajích obcí nebo mimo kompaktní jádrové části obce

Základní umělecká škola (ZUŠ)
Standard sídelně strukturální dostupnosti pro umístění základních uměleckých škol je splněn na území Olomouce splňujícím podmínky pro aplikaci standardu (obr. 8). V Olomouci se nacházejí čtyři budovy ZUŠ. Další budovy ZUŠ jsou v obcích Bohuňovice, Hlubočky, Náměšť na Hané, Štěpánov, Velká Bystřice a Velký Týnec, kde nejsou splněny podmínky pro aplikaci žádného standardu metodiky (tab. 5).

Centrum denních služeb a denní stacionář
Standard pěší dostupnosti 600 m stanovený pro centra denních služeb a denních stacionářů není splněn ve většině adresních bodů bydlení ležících v území stanoveném metodikou. Sociální zařízení jsou umístěna na západní straně města Olomouce, kde je standard převážně splněn na adresních bodech bydlení ležících v ZSJ Českobratrská, Hejčín, Karafiátova, Nové Sady (sever i jih), Pod Lipami, Stupkova a Štítného.

zařízení veřejné infrastruktury	typ území	obec splněno
střední škola	A, B	Olomouc
	A, B (obce nad 20 000 obyv.)	
základní umělecká škola	A	
	B, C (obce nad 5000 obyv.)	–

Tab. 5: Naplnění standardů se sídelně strukturální dostupností

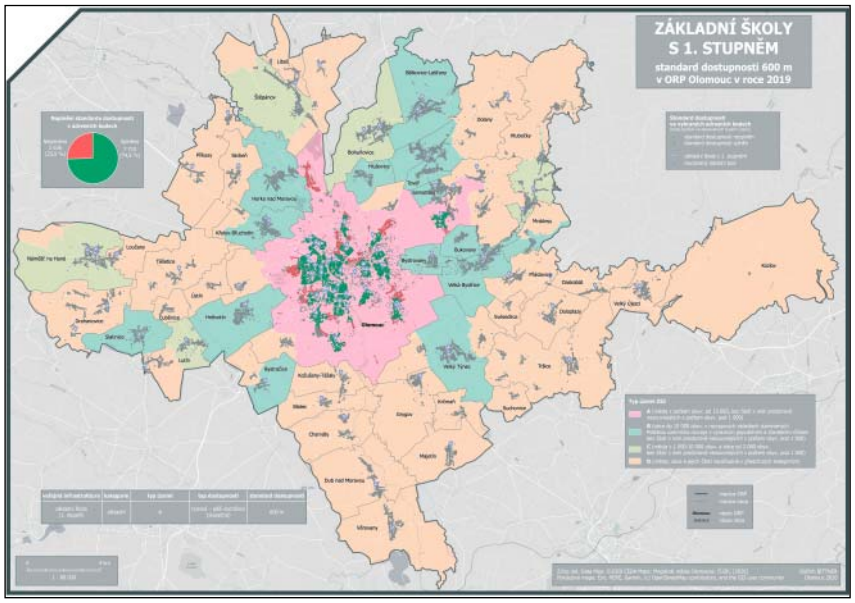

Obr. 4: Základní škola (1. stupeň); dostupnost: fyzická (skutečná, pěší docházka); typ území: A; standard dostupnosti: 600 m; standard dostupnosti byl aplikovaný pouze na území Olomouce a je splněn ve velkém počtu adresních bodů

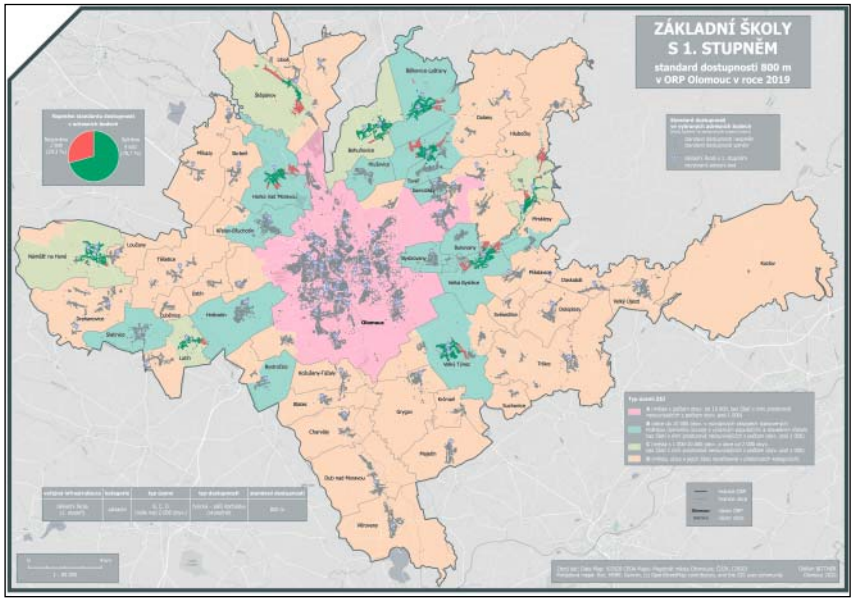

Obr. 5: Základní škola (1. stupeň); dostupnost: fyzická (skutečná, pěší docházka); typ území: B, C, D (nad 2 000 obyvatel v sídle); standard dostupnosti: 800 m; zájmovým územím jsou obce v okolí Olomouce, v těchto obcí je standard splněn v adresních bodech ležících zejména uprostřed obcí

V žádném dalším adresním bodu ležícím v ostatních obcích není standard dostupnosti splněn.

Standard časové dostupnosti 30 min individuální automobilovou dopravou je naplněn ve všech adresních bodech bydlení v celém území ORP (výjimkou jsou pouze obytné domy ležící na samotě nebo v blízkosti účelových komunikací), čemuž napomáhá i denní stacionář v Topolanech, který jako jediný leží mimo území města Olomouce.

Diskuse

Standardy dostupnosti byly vyhodnoceny vzhledem k adresním bodům, zatímco metodika dále sleduje dostupnost k výchozím územím. Ačkoli se výchozím územím rozumí například obytné plochy, zastavitelné nebo zastavěné plochy, byly z důvodu vyšší přesnosti a snadnější dostupnosti dat zvoleny stavební objekty z RÚIAN, ze kterých byly vybrány stavební objekty určené k bydlení.

V rámci práce byl řešen pouze současný stav naplněnosti standardů dostupnosti v adresních bodech k veřejným infrastrukturám, dále je však možné uvažovat a vyhodnocovat standardy vzhledem k rozvojovým (návrhovým) plochám vymezeným v územním plánu pomocí jednoduchého doplnění dalšího bodu do výpočtu (např. centroid rozvojové plochy nebo více bodů pokrývajících sledované území).

Ověřovaná metodika přináší ucelený soubor standardů dostupnosti pro různé typy veřejné infrastruktury, avšak je nutné sledovat jejich závaznost danou zákony, vyhláškami nebo českými technickými normami. Na standardy přejaté ze zákonů nebo vyhlášek a při řešení nalezených problémů po jejich aplikaci musí být dán větší zřetel než na standardy nezávazné. Měly by však být zohledněny i další faktory, např. aktuální poptávka po umístění zařízení, kapacita a kvalita dosavadních zařízení, možnost jejich modernizace a rozvoje nebo ekonomická situace (náklady na údržbu, stavbu nebo personál). Zejména s ohledem na kapacitu a v některých případech také adminis-

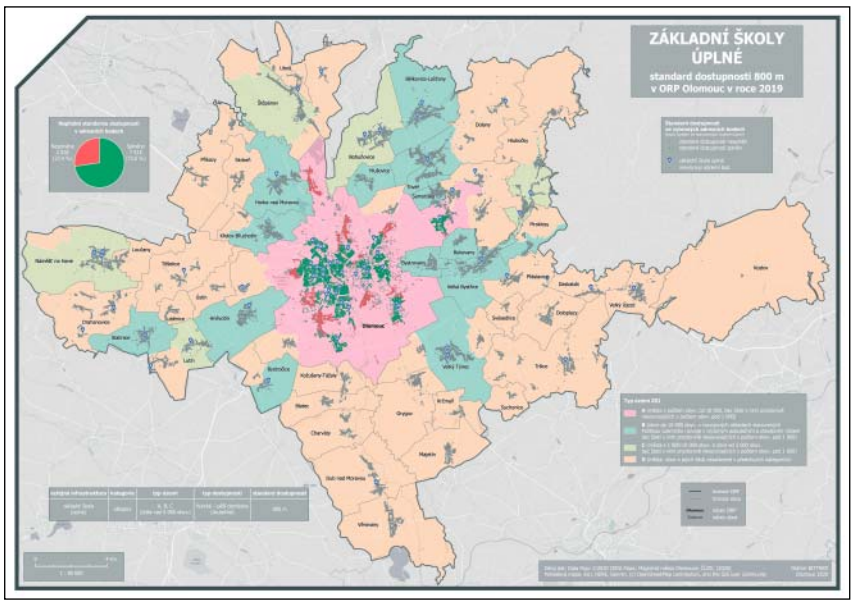

Obr. 6: Základní škola (úplná); dostupnost: fyzická (skutečná, pěší docházka); typ území: A, B, C (nad 5 000 obyvatel v sídle); standard dostupnosti: 800 m; zájmovým územím standardu je město Olomouc, standard není splněn zejména v adresních bodech ležících na západě a severu území

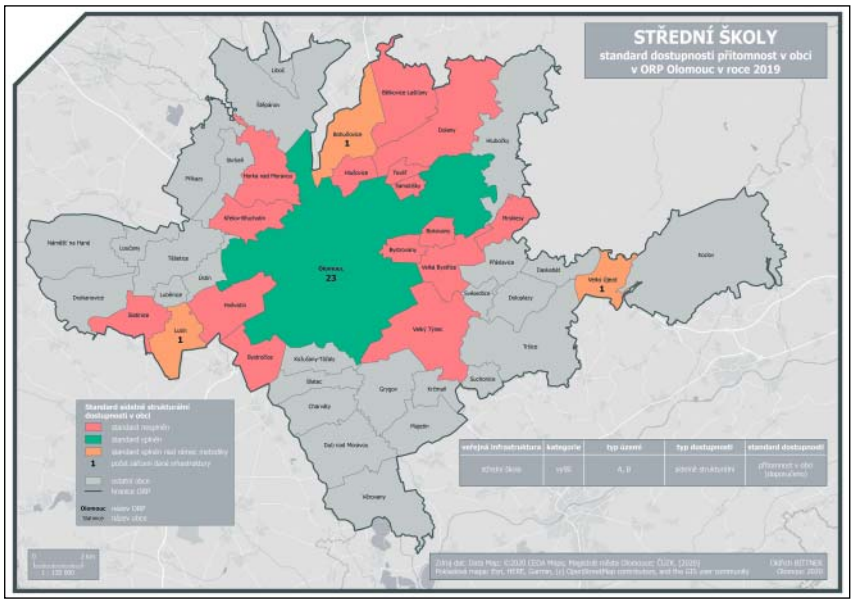

Obr. 7: Střední škola; dostupnost: sídelně strukturální; typ území: A, B; standard dostupnosti: přítomnost v obci (doporučeno); standard sídelně strukturální dostupnosti je splněn pouze v Olomouci

trativní spádovost (např. školy) se do budoucna nabízí analýzy rozšířit zejména o tyto aspekty.

Metodika počítá také se zpracováním dostupností veřejnou hromadnou dopravou, avšak pouze pomocí ručního vyhledávání v databázi IDOS. Zpracování komplexnější analýzy pro území ORP (byť na nižší úrovni podrobnosti, než je adresní bod) by vyžadovalo velmi náročnou práci, která by spočívala především v automatizaci vyhledávání velkého počtu spojů pro jednotlivé adresní body. Dále by pro zpracování obslužných zón byla nutná také existence sítě spojů a poloha všech autobusových zastávek. Tato data však nejsou jednotně dostupná pro všechny kraje ČR. Podobná analýza dostupností VHD byla doposud zpracována např. v rámci projektu GAČR [Horák a Burian, 2019], nebo pro celý Olomoucký kraj v rámci komerční zakázky [Burian a Šťastný, 2019] nebo pro území města Brna (https://gis.brno.cz/ags/dopravni-dostupnost-mhd/), avšak ve všech případech šlo o rozsáhlou práci širšího autorského kolektivu, která byla velmi závislá na dostupnosti dat o hromadné dopravě. Z tohoto důvodu nebyla v této práci dostupnost pomocí VHD hodnocena.

Závěr

K vyhodnocení standardů fyzické a časové dostupnosti byly použity síťové analýzy, díky kterým bylo dosaženo přesnějších výsledků, než kdyby byly použity pouze veřejně dostupné služby plánování tras (například mapy.cz) uvedené v metodice. Ale nadále nejsou brány v úvahu činitelé jako aktuální dopravní situace, počasí nebo uzavírky, kterými je dostupnost ve skutečnosti ovlivněna a metodika se jimi nezabývá. Mnozí projektanti nebo pořizovatelé územně plánovacích podkladů ale nemusejí disponovat nástroji a daty pro síťové analýzy. V takovém případě je dobré využít volně dostupné způsoby navržené metodikou. Případně je však také možné využít volně dostupných dat (RÚIAN, Open Street Map) a programů (např. QGIS), které zpracování síťových analýz umožňují.

Standardy dostupnosti, které jsou závazné zákonem nebo vyhláškami, byly splněny ve větším počtu procent adresních bodů než standardy nezávazné. Výsledkem šetření bylo vždy procento naplnění aplikovaného standardu v adresních bodech ležících ve vybraném území a následně popis nalezené problémové oblasti, jejichž řešení by bylo předmětem dalšího vyhodnocení a návazných analýz o nutnosti umístit další zařízení veřejné infrastruktury v problémové oblasti.

Lze konstatovat, že standardy dostupnosti byly podle očekávání vždy ve velké míře splněny na území města Olomouce jako spádového centra i pro další obce v okolí města. Zařízení veřejné infrastruktury v Olomouci často nahrazují chybějící zařízení v okolních obcích. Dosažené výsledky a výstupy zkvalitní tvorbu a aktualizaci územně analytických podkladů v obci

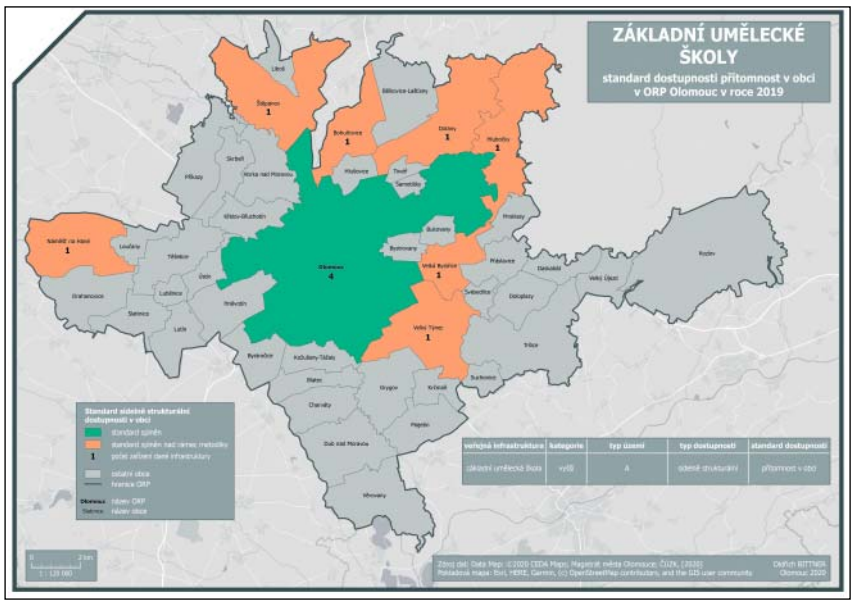

Obr. 8: Základní umělecká škola; dostupnost: sídelně strukturální; typ území: A; standard dostupnosti: přítomnost v obci; standard dostupnosti základní umělecké školy v ORP je v Olomouci splněn

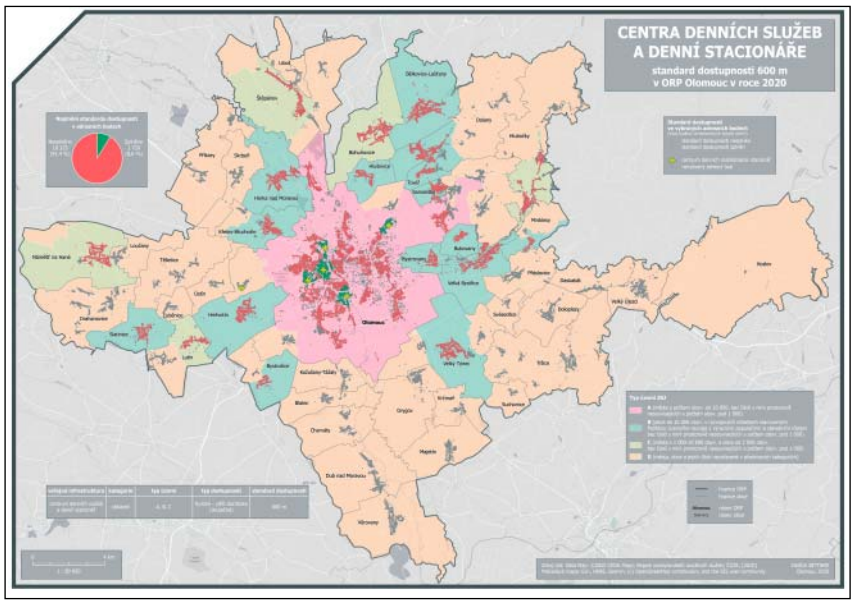

Obr. 9: Centra denních služeb a denních stacionářů; dostupnost: fyzická (skutečná, pěší); typ území: A, B. C; standard dostupnosti: 600 m; standard dostupnosti není splněn ve velkém počtu adresních bodů zájmového území

s rozšířenou působností Olomouc nebo jiných územně plánovacích podkladů a dokumentů.

Při implementaci zbývajících standardů lze pokračovat podle předloženého postupu za předpokladu, že nejprve budou vytvořeny dosud neexistující datové vrstvy veřejných infrastruktur. Dále je možné navázat na výsledky práce a zvolit vhodné umístění pro další zařízení dané veřejné infrastruktury v zastavitelném území nebo v problémových oblastech nalezených analýzami. Implementace metodiky je bezpochyby prvním krokem ke sjednocení jednotlivých standardů dostupnosti, avšak je nutné tyto standardy neustále aktualizovat a revidovat.

Použité zdroje:

BITTNER, Oldřich, 2020. *Analýza dostupnosti veřejné infrastruktury*. Olomouc. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta.

BURIAN, J., & ŠŤASTNÝ, S. (2019). *Analýza dostupnosti veřejné infrastruktury Olomouckého kraje – technická zpráva*. Olomouc.

ČSÚ, 2019. Veřejná databáze. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz.

ČÚZK, 2020. *Registr územní identifikace, adres a nemovitostí*.

DATA MAP: ©2020 CEDA MAPS. *StreetNet CZE*.

Elektronický katalog poskytovatelů sociálních služeb Olomouc, 2020. *Komunitní plánování sociálních služeb Olomouc* [online]. Olomouc: Statutární město Olomouc [cit. 2020-05-29]. Dostupné z: https://kpss.olomouc.eu/katalog/.

HANSEN, Walter G., 1959. *Accessibility and residential growth*. Cambridge, Massachusetts. Disertační práce. Massachusetts Institute of Technology.

Historický lexikon obcí České republiky – 1869–2011, *Český statistický úřad* [online]. ČSÚ, 2015 [cit. 2020-05-14]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/historicky-lexikon-obci-1869-az-2015.

HORÁK, Jiří a Jaroslav BURIAN, 2019. *Prostorové simulační modelování dopravní dostupnosti*. Praha: Česká geografická společnost. Geographica. ISBN 978-80-907728-0-9.

LOUTHAN, Michal, Jana SVOBODOVÁ a Jan HEISIG, 2010. Vybrané parametry ovlivňující rychlost automobilové dopravy v prostředí GIS. In: *Perner´s Contacts*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISSN 1801-674X.

MAIER, Karel, Veronika ŠINDLEROVÁ, Jakub VOREL, Václav JETEL a Tomáš PELTAN, 2020. *Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury: TAČR Beta – TB050MMR001*. Praha. Dostupné také z: https://mmr.cz/getmedia/172ef4fb-11fb-4647-bc0d-278110a20369/TB050MMR01-Standardy-dostupnosti-verejne-infrastruktury-aktualizace-2020-03.pdf.aspx?ext=.pdf. ČVUT, Fakulta architektury.

MAIER, Karel a Veronika ŠINDLEROVÁ, 2018. Dostupnost veřejných infrastruktur. In: *Urbanismus a územní rozvoj*. Brno: Ústav územního rozvoje. ISSN 1212-0855.

MAIER, Karel, Veronika ŠINDLEROVÁ, Jakub VOREL, Václav JETEL a Tomáš PELTAN, 2016. *Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury: TAČR Beta – TB050MMR001*. Praha. Dostupné také z: http://www.uur.cz/images/8-stanoviska-a-metodiky/53-TB050MMR01-Standardy-dostupnosti-verejne-infrastruktury-2017-10-30.pdf.

Politika územního rozvoje České republiky: ve znění Aktualizací č. 1, 2 a 3 (úplné znění) [online], 2019. 1. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 88 s. [cit. 2020-05-14]. ISBN 978-80-7538-232-0. Dostupné z: http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/metodicke-prirucky-a-publikacni-materialy/2019/PUR_CR_ve_zneni_Aktualizaci_c_1_2_3_brozura_CZ.pdf.

Registr poskytovatelů sociálních služeb, 2020. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [online]. Praha [cit. 2020-05-29]. Dostupné z: mpsv.cz/registr-poskytovatelu-sluzeb.

TOUŠEK, Václav, Josef KUNC a Jiří VYSTOUPIL, 2008. *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-114-4.

Vyhláška č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností, In: *Sbírka zákonů*. Ministerstvo vnitra, částka 138.

Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem, In: *Sbírka zákonů*. částka 114.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), In: *Sbírka zákonů*. částka 63.

Zákon č. 194/2010 Sb., o veřejných službách v přepravě cestujících a o změně dalších zákonů, In: *Sbírka zákonů*. částka 65.

Zásady územního rozvoje Olomouckého kraje úplné znění po aktualizaci č.2a: Výkres B1 – Rozvojové osy a oblasti [1:200 000], 2019. Olomouc: Krajský úřad Olomouckého kraje. Dostupné také z: uap.olkraj.cz.

Bc. Oldřich Bittner
doc. RNDr. Jaroslav Burian, Ph.D.
Katedra geoinformatiky
Přírodovědecká fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci

Komentář k článku
Aplikace vybraných standardů dostupnosti veřejné infrastruktury na území OPR Olomouc

Článek nabízí aplikaci metodiky MMR Standardy dostupnosti veřejné infrastruktury pro konkrétní území OPR Olomouc. Metodika ale byla určena – tak jako vlastně skoro všechno v územním plánování – pro rozhodování o změnách využití území, v našem případě konkrétně o umisťování nových ploch bydlení. Cílem metodiky je zabránit umisťování nových ploch bydlení v místech, kde je dostupnost veřejné infrastruktury nevyhovující a ani v budoucnosti nelze předpokládat, že se zlepší. Posuzování míry dostupnosti veřejné infrastruktury ze stávajících ploch bydlení, které článek představuje, je tedy spíše náročným „cvičením z geoinformatiky“, jak vtipně glosoval ve svém posudku jeden z recenzentů.

prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.

ENGLISH ABSTRACT

Application of selected standards for public infrastructure accessibility on the territory of Olomouc as a municipality with extended powers, by Oldřich Bittner & Jaroslav Burian

Accessibility within the public infrastructure is an important factor in the life of a society. Accessibility of public infrastructure institutions is the subject of Standards of Public Infrastructure Accessibility, a methodological document published by Maier et al. (2016) as part of a grant project assigned by the Technological Agency of the Czech Republic. Based on the needs of the staff of the municipality of Olomouc, this methodology was implemented for the administrative area of Olomouc as a municipality with extended powers.

The main objective of this article is to present the results of the implementation of accessibility standards for five education institutions and one social-care institution. More results are described by Bittner (2020) in Analysis of the Accessibility of Public Infrastructure, a Bachelor’s degree thesis.

For assessment of these standards, zones of accessibility were created by means of network analyses in ArcGIS Pro and ArcMap 10.6.1 software. The size of each zone was based on standard values as stated in the methodology. Each analysis was carried out over network layers, proceeding from line layers from the StreetNet CZE database, provided by CEDA Maps, and evaluated in relation to address points in respective areas. Network analysis was preferred over publicly available sources such as mapy.cz because it provides more precise results. The results presented in this article were evaluated with regard to individual car transportation and movement on foot.

In terms of compliance with standards, the results differ for the different types of infrastructure, but most standards are met in the core areas of the city of Olomouc. While the standard for the social-care establishment (a day-care centre) does not comply in 90% of address points on the territory, the standards for the schooling institutions are met in more than 60% of address points.

The results and outcomes obtained will facilitate creation and updating of documents of spatial analysis in Olomouc as a municipality with extended powers. Further implementation of standards is only possible if more data layers of public infrastructure are created. Nevertheless, this methodology provides coherent procedures applicable for decision-making in the current practice of spatial planning.

REKLAMA V HISTORICKOM PROSTREDÍ?
MANUÁL REKLAMY MESTSKEJ PAMIATKOVEJ REZERVÁCIE ŽILINA

Lucia Streďanská

Reklama je neodmysliteľnou súčasťou mestského interiéru. Výrazným spôsobom ovplyvňuje celkové pôsobenie mesta nielen na jeho obyvateľov, ale aj návštevníkov – turistov. Nadmernú koncentráciu reklamy, ktorá ma negatívny vplyv na celkový dojem a atraktivitu mesta sa snažia regulovať aj v slovenskom meste Žilina.

V druhej polovici 20. storočia prešla naša spoločnosť výraznými spoločensko-ekonomickými zmenami, kedy sa zmenil aj vzťah architektonického dedičstva a reklamnej komercie. Napriek nesporným pozitívam týchto zmien priniesol komerčný tlak so sebou aj negatíva, a to predovšetkým vo forme zahltenia nášho životného priestoru prebytočnou reklamou. Či už sa jedná o billboardy lemujúce naše cesty alebo o reklamu na fasádach budov v centrách miest – historické prostredie nevynímajúc. Pod jej nánosom sa tak pomaly vytráca genius loci mesta. Avšak reklama predstavuje nezanedbateľný zdroj príjmov, a to nielen pre komerčné subjekty, ale taktiež pre mesto ako také. Je preto potrebné jej existenciu akceptovať, ale zároveň je nutné na zaistenie kvality verejného priestoru určiť jasné pravidlá spôsobu realizácie reklám, ich umiestnenia, množstva a estetickej kvality.

Bottova ulica, MPR Žilina

Legislatíva na Slovensku

Delenie reklamy na reklamné stavby a reklamné zariadenia

Na Slovensku sa v súvislosti s problematikou reklamy do 2.1. 2015 zvykol používať pojem *reklamné, informačné a propagačné zariadenia – tzv. RIP zariadenia*. Novelizáciou zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) sa tento pojem zmenil na pojem *reklamná stavba*. Táto dôležitá novela definuje reklamnú stavbu okrem iného aj ako stavebnú konštrukciu postavenú stavebnými prácami zo stavebných výrobkov, ktorá je pevne spojená so zemou pevným základom alebo strojnými súčiastkami alebo zvarom o pevný základ v zemi alebo o inú stavbu, ukotvením pilótami alebo lanami s kotvou v zemi alebo na inej stavbe a ktorej funkciou je šírenie reklamných, propagačných, navigačných a iných informácií viditeľných z verejných priestorov.

Definícia sa zameriava na spôsob konštrukčného riešenia reklamy a spôsobu jej uchytenia (aj na fasádu budovy). Nie ale každá reklama je aj reklamnou stavbou, a teda reguláciu podporenú stavebným zákonom nie je možné uplatniť na všetky reklamy. Často sú to práve veľkoplošné nepriehľadné polepy na sklách výkladcov, reklamné tabule nalepené na fasáde, voľne stojacie reklamné zariadenia ako sú tzv. áčka alebo trojnožky, ktoré zahlcujú mestský interiér a vytvárajú negatívny dojem z mesta.

Vzhľadom na zložitý proces stavebných konaní pri odstraňovaní reklamných stavieb je v dnešných dňoch v Národnej rade Slovenskej republiky ďalšia novela stavebného zákona, ktorá by mohla byť schválená už v máji tohto roku. Tak napríklad, podľa súčasnej legislatívy môžu iniciovať odstránenie nelegálnej reklamnej stavby len vlastníci alebo prenajímatelia pozemkov, na ktorých tieto stavby stoja. Po novom by mohla iniciovať odstránenie aj obec, na ktorej území sa stavby nachádzajú. Ďalšia novinka by malo byť povolenie reklamnej stavby na dobu určitú – maximálne na tri roky. Povolenie na dobu určitú podľa poslancov zabezpečí, že mestá a obce budú môcť periodicky prehodnocovať umiestňovanie reklamných stavieb na ich územiach. Zvýšiť by sa mohli aj pokuty za nedodržiavanie zákona.

Stále však hovoríme len o reklamných stavbách definovaných v stavebnom zákone. Iné typy reklamných zariadení v medziach stavebného zákona na Slovensku podchytené nie sú a s ich ofici-

álnym definovaním a reguláciou majú samosprávy problém. Existuje viac prístupov, ktorými sa samosprávy pri regulácii reklamy vybrali. Jedna z možností je regulácia reklamy územným plánom obce v jeho záväznej textovej časti (Bratislava, Nitra, Trenčín, Žilina,...). Táto forma sa ukazuje ako najúčinnejšia, i keď väčšina obcí sa v textoch dotýka stále len reklamných stavieb a nie reklamných zariadení práve z dôvodu nedostatočnej opory v zákonoch. Ďalšia forma je regulácia reklamy pomocou všeobecného záväzného nariadenia obce, ktoré však na Slovensku nie je legislatívne v poriadku. Niektoré mestá preto vytvárajú vlastné koncepčné materiály ako sú napríklad manuály reklám a podobne, ktoré však nemajú taký silný právny rámec.

Reklama v pamiatkovo chránenom území

Umiestňovanie reklám a fenomén vizuálneho smogu neobišiel ani historické centrá českých a slovenských miest. Množstvo reklám, ich prevedenie a materiálové stvárnenie výrazným spôsobom ovplyvňuje aj historický mestský interiér. Pasant vníma pri prechádzke mestom práve parter spolu prvkami drobnej architektúry, mobiliáru, prevedením dlažby, mestské osvetlenie a pod. Práve toto sú najvýraznejšie mestotvorné prvky, ktoré vytvárajú celkový dojem z mesta a to nielen na jeho obyvateľov, ale aj návštevníkov – turistov. A reklama je ich súčasťou.
Podľa zákona č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu krajský pamiatkový úrad vypracúva zásady ochrany pamiatkového územia, ktoré sú dokumentom na vykonávanie základnej ochrany pamiatkového územia a sú podkladom územného plánu; sú súčasťou územného priemetu ochrany kultúrnych hodnôt územia, ktorý je podkladom na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie. Zásady ochrany pamiatkovej rezervácie alebo pamiatkovej zóny obsahujú požiadavky aj na zachovanie architektonického výrazu, prvkov uličného interiéru a uličného parteru, charakteristických pohľadov, siluety a panorámy a ďalších kultúrnych a prírodných hodnôt pamiatkového územia.

Z pohľadu regulácie reklamy je teda pamiatkový zákon veľmi silný nástroj, ktorý majú pamiatkové úrady a samospráva v rukách. A tento nástroj sa rozhodlo využiť aj mesto Žilina.

Regulácia reklamy v Žiline

Mesto Žilina so svojimi 82 000 obyvateľmi je hlavným priemyselným a dopravným uzlom oblasti povodia horného Váhu. Je obchodným centrom severozápadného Slovenska s rýchlo rastúcou ekonomikou. Všetky tieto aspekty prispeli ku zahlteniu mesta enormným reklamným smogom. Žilina sa radí medzi slovenské mesta s najväčším počtom billboardov na svojom území. Radnica vyhlásila „boj“ s vizuálnym smogom už v roku 2014, no v realite sa za tie roky podarilo samospráve odstrániť len niekoľko desiatok billboardov z počtu 6000 nelegálnych. Vychádza to najmä z pomerne zložitého byrokratického procesu odstraňovania reklamnej stavby v zmysle stavebného zákona najmä v prípade, ak je majiteľ reklamy neznámy. Ako veľký problém je aj kapacitné poddimenzovanie mestského úradu, či už na odbore stavebnom, alebo právnom.

Manuál reklamy Mestskej pamiatkovej rezervácie Žilina

Žilina má hodnotné historické jadro, ktoré tvorí Mariánske námestie spolu s priľahlými ulicami. Námestie bolo obývané už pred rokom 1300. Domy v uliciach historického jadra pochádzajú z obdobia renesancie, baroka, secesie, funkcionalizmu i zo súčasnosti. Renesančná podoba námestia vznikla po požiari v roku 1521, časť pivníc pod domami však bola postavená ešte v gotickej architektúre. Vďaka zachovaným arkádam meštianskych domov, štvorcovému tvaru námestia a nehnuteľným kultúrnym pamiatkam vyhlásila vláda v roku 1987 historické jadro Žiliny za Mestskú pamiatkovú rezerváciu Žilina (MPR Žilina). Svojím dodnes zachovaným pôdorysným usporiadaním centrálnej časti mesta predstavuje u nás pomerne ojedinelý typ založeného stredovekého mesta.

I napriek nesporným hodnotám tohto územia Žiliny aj tu reklama potiera skutočnú tvár mesta a prekrýva jeho historickú štruktúru. Komercia je ale nevyhnutná súčasť urbanistického parteru, má pozitívny vplyv na udržanie živého mestského interiéru. Reklama umožňuje komunikáciu prevádzkarne propagujúcej komerčné služby a produkty s užívateľom verejného priestoru. Jej nadmerná koncentrácia však spôsobuje nečitateľnosť parteru pre užívateľa verejného priestoru a de facto má negatívny vplyv aj na samotnú prevádzku.

Ako reakcia na všeobecne zanedbávané riešenie problému preexponovanej reklamy v historickom jadre mesta bol Krajským pamiatkovým úradom Žilina (KPÚ Žilina) v spolupráci s odborníkmi z externého prostredia a po konzultáciách s Mestským úradom v Žiline vypracovaný odborno-metodický materiál **Manuál reklamy Mestskej pamiatkovej rezervácie Žilina**, ktorý tvorí doplnok Zásad pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Žilina, január 1988, Bratislava, Dvořáková, Lalková, Tóthová (ďalej len „manuál“).

Tvorba manuálu trvala pomerne dlhú dobu. Vychádzala z workshopu organizovaného mestom Žilina na jeseň roku 2015 v spolupráci s Oblastnou organizáciou cestovného ruchu malá Fatra (OOCR Malá Fatra). Do workshopu boli prizvaní architekti – aktivisti, zaoberajúci sa problematikou vizuálneho smogu v meste (Iniciatíva Verejný smog činná od roku 2012) ako aj grafický dizajnér. Z workshopu vznikol kvalitne spracovaný analytický materiál, ktorý sa v rámci Festivalu verejných priestorov MESTO_INAK v apríli 2016 na pôde mesta predstavil majiteľom prevádzok a budov v MPR Žilina. Následne sa aj po pripomienkovaní materiál dopracoval do finálnej záväznej a právne uchopiteľnej podoby, ako ho poznáme dnes.

Ciele dokumentu

Hlavným cieľom manuálu je usmerniť vlastníkov, správcov, resp. nájomcov objektov a priestorov v MPR Žilina a dať im základné a pamiatkovou ochranou

akceptovateľné pravidlá pri realizácii budúcej reklamy. Predmetom manuálu je stanovenie základných regulatív a princípov tvorby nových reklamných zariadení a reklamných stavieb, ako aj úprava súčasných nevyhovujúcich reklám, pokiaľ je to možné a legislatíva to umožňuje. Uvádzané pravidlá dopĺňa bohatý ilustračný materiál a množstvo pozitívnych a negatívnych príkladov z praxe ponúka inšpirácie. V texte sú definované najčastejšie problémy pri tvorbe reklám, ktoré sú podložené obrazovou prílohou.

Z analýzy súčasného stavu vychádza aj samotné navrhované riešenie. Okrem iného približuje celý proces povoľovania zo strany dotknutých inštitúcií (KPÚ Žilina a príslušný stavebný úrad).

Komu je dokument určený

Manuál je určený všetkým aktérom, ktorí aktívne využívajú reklamu, ktorí vstupujú do procesu jej tvorby i samotnej realizácie, ktorí ju povoľujú a ktorí akýmkoľvek spôsobom ovplyvňujú vizuálnu podobu MPR Žilina a s ňou súvisiaci verejný priestor. Je to predovšetkým majiteľ budovy, nájomca, teda investor, ktorý zadáva požiadavky na veľkosť, vizuál a osadenie novej reklamy, následne dizajnér – grafik návrhu reklamy a jej samotný realizátor (najčastejšie reklamná agentúra).

Snahou je, aby sa tento materiál stal najmä inšpiračným dokumentom, nielen regulačným. Je teda v neposlednom rade určený aj širokej verejnosti ako informatívny a vzdelávací materiál. Práve občania mesta sú dennodennými užívateľmi verejného priestoru, pričom sa významným spôsobom spolupodieľajú na jeho finálnej podobe.

Manuál reklamy Mestskej pamiatkovej rezervácie Žilina, duplicita reklamného zdelenia ako negatívny jav

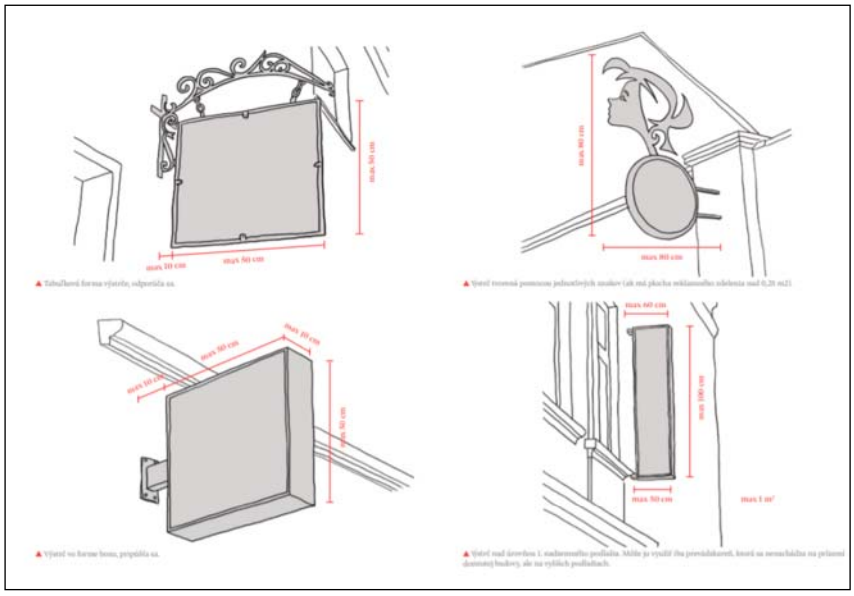

Manuál reklamy Mestskej pamiatkovej rezervácie Žilina, povolené rozmery výstrčí.

Uplatnenie dokumentu v praxi

Manuál reklamy Mestskej pamiatkovej rezervácie Žilina, doplnok Zásad pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Žilina, január 1988, Bratislava, Dvořáková, získal platnosť k 1. septembru 2019. Platný manuál sa vzťahuje na tvorbu a realizáciu nových reklám v MPR Žilina, kde pojem reklama zahŕňa aj definíciu reklamnej stavby aj reklamného zariadenia. V prípade reklám osadených do 1. septembra 2019, a to bez rozhodnutia alebo záväzného stanoviska KPÚ Žilina, sa ich prípadné povolenie posudzuje na základe novej žiadosti a už v zmysle tohto dokumentu.

I napriek tomu, že pre historické centrum Žiliny je tento odborno-metodický dokument kľúčovým a silným nástrojom na reguláciu reklamy, jeho uplatňovanie v praxi je pre jeho autorov sklamaním. KPÚ Žilina sa síce ku jednotlivých žiadostiam o umiestnenie reklamy vyjadruje už v zmysle platného manuálu, no väčšina pôvodnej reklamy vznikla bez akéhokoľvek povoľovacieho procesu, a teda na čierno. Ako kľúčový problém je absencia stratégie ako aj kontinuita v regulácii. V neposlednom rade je problémom nedostatočná spolupráca stavebného odboru Mestského úradu v Žiline s KPÚ Žilina.

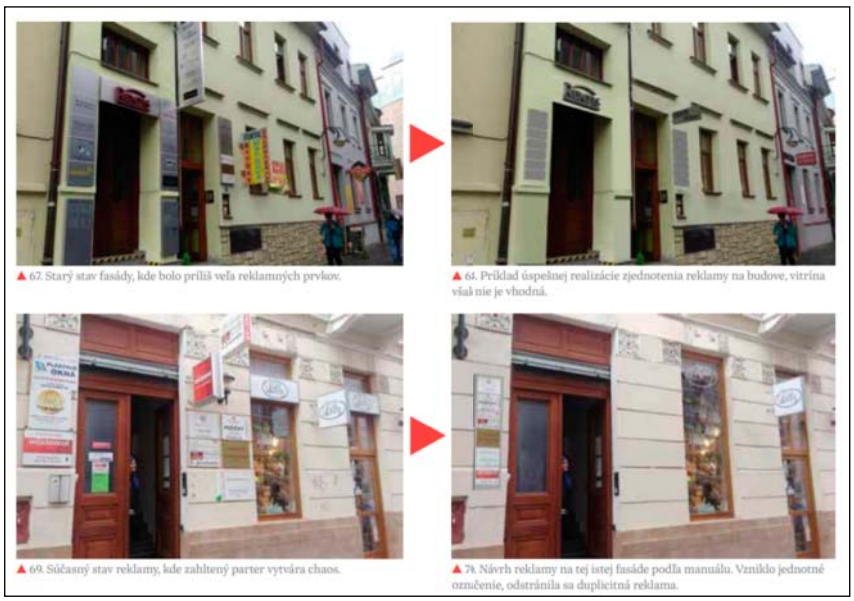

Manuál reklamy Mestskej pamiatkovej rezervácie Žilina, fotomontáže

Mesto Žilina malo ambíciu ponúknuť majiteľom budov a prevádzkarom motivačný finančný príspevok na zmenu ich reklamy v zmysle platného manuálu. Taktiež ako vhodné riešenie navrhovalo vyzvať všetkých majiteľov budov v MPR Žilina, aby dokladovali existenciu povolenia o umiestnení reklamy či už stavebným úradom alebo rozhodnutím KPÚ Žilina. Tak by sa mohla postupne meniť tvár všetkých 21 ulíc MPR Žilina. Nič z plánovaného sa však neudialo a skutočné premeny centra mesta sa dejú len veľmi pomaly.

Samospráva môže mať vypracovaný akokoľvek kvalitný strategický materiál na tvorbu a reguláciu reklamy, no akonáhle sa neuplatňuje kontrola jeho dodržiavania a nevyvodzujú sankcie za porušovanie, každý materiál je strata energie a času jeho autorov. Kým si samosprávy nevezmú riešenie vizuálneho smogu za skutočnú prioritu, zmeny v našich mestách sa budú diať len zmenou zdola, a teda veľmi pomaly. Pozitívnou správou je, že tie zmeny nastávajú.

Použité zdroje:

STREĎANSKÁ L. a KOL. *Manuál reklamy Mestskej pamiatkovej rezervácie Žilina*, doplnok Zásad pamiatkovej starostlivosti pre Mestskú pamiatkovú rezerváciu Žilina. Január 1988. Žilina: 2019.

Zákon č. 50/1976 Zb., o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon).

Zákon č. 49/2002 Z. z., o ochrane pamiatkového fondu.

Portál TERAZ.SK, článok: Novela stavebného zákona zníži vizuálny smog, https://www.teraz.sk/slovensko/prezidentka-dala-zelenu-novele-stavebn/542202-clanok.html

Ing. arch. Lucia Streďanská
Útvar hlavného architekta mesta Žilina

ENGLISH ABSTRACT

Advertising in historical settings? A manual for advertising in Žilina's urban conservation area, by Lucia Streďanská

As an inseparable part of the urban interior, advertising strongly affects the impression towns and cities make on their inhabitants and visitors. In the Slovak city of Žilina, as n many other places, excessive concentration of advertising, which affects negatively the overall feel and attractiveness of urban settings, is subject to regulation efforts.

REKLAMA A VEŘEJNÝ PROSTOR

Dana Novotná

Jedním z problémů veřejného urbanizovaného prostoru (a někdy i volné krajiny) je jeho optické znečištění či zanesení informačními a reklamními tabulemi, zařízeními a předměty všeho druhu; hovoří se přímo o reklamním smogu. Problémem minimálně stejně velkým, ba větším, je jeho vyčištění. Metodických návodů a doporučení sice není málo, ale problémem je spíše účinná forma regulace, její stanovení, provedení a vymáhání.

Poznáme reklamu?

První nástrahou je odlišení reklamy od označení. Termín reklama pochází z latiny a dal by se vyložit jako veřejné vychvalování. Zatímco nadměrné a tím i z různých důvodů škodící vychvalování nějakého produktu v médiích či v osobním styku je definováno a regulováno mnoha opatřeními,[1] u reklamy zprostředkované konkrétním fyzickým prostředkem v konkrétním místě již obecná regulace není zcela možná. Taková reklama není v žádném právním nástroji definována a není jednoznačně vymezen rozdíl mezi informací a reklamou. Obsah (nikoli formu) označení definuje živnostenský zákon.[2] Přesně popisují povolené informační tabule též předpisy o komunikacích a bezpečnostních pásech podél nich.[3] Třetím rezortem, který reguluje reklamu, je stavební právo. Stavební zákon zná pojem reklamní zařízení a definuje jej takto: „zařízením se rozumí informační a reklamní panel, tabule, deska či jiná konstrukce a technické zařízení, pokud nejde o stavbu“,[4] ale nerozeznává mezi reklamou a informací, nezabývá se obsahem. Rozhodujícím kritériem pro další postup a schvalování podle stavebních předpisů je, zda se jedná o stavbu pro reklamu či jen o zařízení, a dále plocha takového zařízení, kde je limitem 8 m².

Ve stavebních předpisech nenajdeme nic o formě, respektive provedení (materiál, barva, osvětlení). Právě forma, provedení a obsah je však důležitým faktorem reklamního smogu a mnohdy i vodítkem k rozpoznání reklamy od informace či označení.

Pokud se snažíme (například na již realizovaných případech) zjistit, jaký je rozdíl mezi označením, informací a případnou reklamou, můžeme vycházet z těchto zásad:

1. Pokud je tabule s označením umístěna na provozovně (nebo i na vstupu do budovy/areálu, kde je provozovna umístěna), jde o označení; informace v ní obsažené ale musí být v intencích živnostenského zákona.
2. Pokud je tabulí větší množství a neslouží již pouze k informaci či orientaci, nadbytečné tabule je možno považovat za reklamu.
3. Pokud tabule na provozovně obsahují více informací, které spadají do „veřejného vychvalování“ nabízené služby, jde o reklamu.
4. Pokud je tabule umístěna mimo provozovnu (a nejde jen o technickou orientaci, kde se provozovna nachází), můžeme ji rovněž považovat za reklamu.

Foto © Dana Novotná

Propagační akce trvající jen několik hodin neublíží ani historickému prostředí (Itálie, Piacenza)

Vnímáme vůbec veřejný prostor a jeho výraz?

Určitě ano, i v pohádkách se přece město odělo do smutku, když princeznu vedli sežrat drakovi, a do zářivých barev, když ji princ zachránil. Veřejný prostor a jeho utváření definuje genia loci.

Většina regulačních opatření a metodik se snaží o očistu na základě kritérií definovaných kapacitami oborů od grafiky a estetiky až k architektuře a urbanismu. Současně působí něco, co by se dalo nazvat obecným estetickým vnímáním či vkusem, což je podmíněno již konkrétními zkušenostmi a prostředím včetně zkušenosti historické. Je poučné se podívat, jestli problém vnímáme stejně jako naši předkové před sto a více lety. Většina měst i některé obce dbaly na to, aby byly jejich vnitřní prostory pěkně upravené, zvláště při slavnostních příležitostech,

1) Směrnice Evropského parlamentu a rady 2006/114/ES ze dne 12. prosince 2006 o klamavé a srovnávací reklamě; zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy.
2) § 17 odst. 7 zákona č.. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon).
3) Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích; zákon č.361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích.
4) § 3 odst. 2 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

jednorázová výzdoba se dělala jak na fasádách jednotlivých domů, tak i na veřejných místech, a to s ohledem na celkový ráz, architektonickou formu a danou příležitost.

Textová a obrazová venkovní reklama se začala používat koncem 19. století na různých částech výkladců a na tabulích zavěšených na domy, časté bylo malování nápisů přímo na fasády. Již od roku 1886 při výkonu stavebního práva všechny stavební úřady dbaly na to, aby reklamami nebyla nevhodně změněna fasáda domu. Ještě jasněji to bylo stanoveno v Praze, jejíž magistrát přijal v roce 1907 vyhlášku, že každý, kdo chce nový výkladec nebo vývěsku umístěnou na domě, musí mít úřední povolení. Magistrát zakazoval takové reklamní tabule, které zabíraly část fasády, měly příliš nápadné barvy, nebo zakrývaly architektonicky cenné části fasády. Posuzovaly se i reklamní plochy na štítech domů nebo na portálech; všechny regulace směřovaly k tomu, aby obce byly úpravné a reklamy nepřehlušovaly hodnoty architektonické a umělecké.

Regulovány byly i reklamní tabule ve volné krajině, které byly umisťovány okolo cest a silnic. Blízko dálkových komunikací (tzv. císařských silnic) nesměly stát jiné stavby než ty, které cestujícím poskytovaly služby nebo zajišťovaly plynulý provoz (celnice, mýtnice, přepřahací stanice, pošty, zájezdní hostince). Okolo silnice bylo přikázáno vysadit stromořadí, které zaručilo stín a snížilo prašnost, reklamní tabule tedy nebylo kam umístit – zbývala jen rozcestí, tam bylo nutno situovat především informační tabuli, na reklamní sdělení již nebylo místo. K růstu reklam okolo silnic došlo především za první republiky, silně je zredukoval silniční zákon přijatý roku 1939, který reklamy technicky spojené s dopravním značením zakázal úplně.

Regulační opatření obecná

Velmi dobře regulovala hlavní zásady staveb pro reklamu dnes již zrušená vyhláška Ministerstva pro místní rozvoj.[5)] Její třetí článek navazoval na starší zákonná opatření pro veřejné prostory v obcích: „stavby a zařízení pro informace, reklamu a propagaci umístěné na budovách musí být přizpůsobeny jejich architektuře a nesmí rušit základní členění průčelí a jeho významné detaily.“ Regulována měla být také zařízení pro reklamu v krajině s ohledem na krajinný ráz; zde vyhláška nerozlišovala mezi zařízením pro reklamu, informací nebo propagací, úhelným pohledem bylo porušení krajinného rázu. Zvláštní důraz byl kladen i na okolí chráněných památek, přírodních zvláště chráněných území a významných zařízení rekreačních a lázeňských.

Právě přírodní chráněná území, rekreační oblasti a lázeňská města se snaží reklamu regulovat trvale, regulace může být omezena i na určitá časová období. Nejčastěji to jsou různé slavnosti, festivaly a další akce. Tato opatření jsou vydávána na základě udržení veřejného pořádku, i když omezení reklamního smogu nebývá hlavním důvodem přijímání podobných vyhlášek. V jedné obci tedy může být několik regulačních opatření s odstupňovaným režimem.

Reklamní zařízení se samozřejmě dají regulovat i podle stavebního zákona, protože každé zařízení vykazující zákonem dané znaky (umístění, velikost) podléhá povolení, a v územích podléhajících zvláštnímu režimu se vyjadřují i další specializované orgány a organizace. Zdálo by se tedy, že regulačních opatření je dostačující množství a sítem schvalování by nemělo proniknout příliš mnoho reklamních zařízení, která by zamořilá obce i krajinu. Problémem však je, že současné právní předpisy na rozdíl od těch historických nedefinují základní estetická, architektonická či urbanistická pravidla a meze, které překračují estetickou úměrnost a architektonickou kvalitu (velikost, barvy, umístění). Posouzení vhodnosti či nevhodnosti návrhových reklamních nosičů je proto jen na osobě, zkušenostech a znalostech jednoho každého úředníka. To je většinou důvodem, proč je situace v každé obci jiná.

Foto © Dana Novotná

Stavba pro reklamu konkurující budovám i nejvyšší stavbě města nemá ve městě místo (Brno, Heršpická)

Metodická pomoc

V poslední době bylo vydáno několik metodických pomůcek pro povolující úředníky i o reklamu žádající podnikatele. Ty vysvětlují základní prvky informačních, propagačních a reklamních označení, metody tvorby návrhu i umístění a většinou jsou doplněny dobrými či špatnými příklady. Sídla, která takové pomůcky vydala, jsou většinou velká města s význačnými kulturními hodnotami a zvýšeným turistickým ruchem, která mají v nějaké podobě i útvar hlavního architekta města či jiné útvary s příslušnými odborníky.

Praha, respektive Odbor památkové péče Magistrátu hlavního města Prahy vydal již v roce 2013 metodiku *Firemní*

5) § 60 s názvem Stavby a zařízení pro informace, reklamu a propagaci vyhlášky č. 137/1998 Sb., o obecných technických požadavcích na výstavbu v § 60 s názvem Stavby a zařízení pro informace, reklamu a propagaci.

Foto © Dana Novotná

Příklad architektonicky citlivě řešené prodejny v historickém prostředí zkažené nevhodnou výstrčí (Telč)

označení, reklamní a informační zařízení v památkově chráněném území hlavního města Prahy a v roce 2020 Manuál pro kultivovanou Prahu. *Manuál dobré praxe reklamy a označování provozoven v městské části Brno-střed* vydalo statutární město Brno, respektive jeho městská část, v roce 2017. Inspirovalo se tak nejen Prahou, ale i jinými evropskými městy, jakými jsou Drážďany, Kolín nad Rýnem či Řezno, Krakov a Lyon. Ostrava přijala v roce 2019 materiál *Nařízení o regulaci reklamního smogu* pod názvem *Ostrava 360°* a naposledy Olomouc v roce 2021 metodiku s názvem *Označení provozoven a reklam v městské památkové rezervaci a jejím ochranném pásmu*. Tyto metodiky většinou řeší výtvarné provedení jednotlivých provozoven či formy venkovní reklamy, škálu reklamních nosičů a jejich vhodné či nevhodné uplatnění, a to pomocí rozsáhlé grafické a fotografické části. Nedílnou součástí je i poučení o správném postupu povolování reklamy, konzultacích i krocích vedoucích ke konečnému povolení včetně kontaktů na příslušná konzultační pracoviště či odbory úřadu.

Menší sídla se s podobnými problémy vypořádala většinou materiály založenými pouze na textech. Znojmo vydalo již v roce 2012 pokyny pro stavební činnosti, označování budov, umisťování reklamních, propagačních a informačních zařízení a dalšího mobiliáře v městské památkové rezervaci. Město šlo cestou povolování určitého předem schváleného typu některých nosičů označení či reklamy, což se týká převážně přenosných tabulí lidově zvaných „áčka“. Uherské Hradiště podobnou metodiku přijalo v rámci jiného materiálu, a to *Programu regenerace městské památkové zóny*. V roce 2015 schválilo *Pokyny pro umísťování reklamních a informačních zařízení na území městské památkové zóny a jejího ochranného pásma,* přižemž jde opět o textový materiál.

Jistou nevýhodou je to, že ve všech citovaných případech jde jen o metodickou pomůcku a že i použité příklady jsou směřovány k obecnému typu prostorů. Další nevýhodou je, že návrh sice může vycházet z metodického pokynu, ale stejně nemusí být v navržené podobě schválen příslušným úředníkem. V rámci řízení o povolení stavby či zařízení se však řeší pouze jednotlivost, nikoli celé prostředí a dopad na něj. Někdy se neposuzuje ani celá budova či blok, v němž se navrhuje umístění označení, informace či reklamy, téměř nikdy se neposuzuje širší okolí. Jako regulace veřejného prostoru konkrétního sídla se tedy příliš nehodí, hodí se jako podklad pro podnikatele, kteří si svůj návrh na umístění zpracovávají bez grafika či architekta.

Optimální řešení

Za nejlepší řešení v rámci stávajících právních předpisů je možno považovat regulaci reklamy prostřednictvím nástroje k tomu určenému, což je regulační plán. Tohoto nástroje využila například Olomouc (2005) nebo Pelhřimov (2008). Na ploše a v prostorách městské památkové rezervace obě města reklamu úplně zakázala, možné je pouze označení provozoven a plakátovací plochy – ty jsou samozřejmě vhodným způsobem umístěné a navržené. Omezena a regulována je přechodná reklama či propagace, například na lešení, stavebních ohradách a samozřejmě i různé propagační akce ve veřejném prostoru, které jsou podmíněny souhlasem a dalšími podmínkami příslušných orgánů. Právě definice, ochrana a regulace sídla jako celku, tedy včetně veřejného prostoru, je hlavním smyslem těchto mnohdy nedoceněných dokumentů.

Bylo by žádoucí, aby současně s vyhláškami na základě územně plánovacích dokumentů fungovala i přirozená snaha o estetizaci veřejného prostoru. Ten bývá mnohdy zaplněn reklamními předměty, které do třeba i designově vytříbeně vyřešených provozoven dodají dodavatelé různých nabízených produktů a zcela tím původní návrh přebijí. Sami dodavatelé by měli postupovat pokorně a s úctou k prostředí; poslední dobou se touto cestou vydal Plzeňský Prazdroj.

Resumé

Problémem poslední doby je reklamní smog. V posledních deseti letech si především větší města zpracovala metodické příručky pro navrhování informačních, propagačních a reklamních zařízení, jde však jen o odborný podklad k rozhodování úřadů a neřeší zamoření veřejného prostoru měst a krajiny. Zabývá se srovnáním regulačních opatření z konce 19. století (především vyhláškou pražského magistrátu, dále stavebními předpisy) a stavu posledních dvaceti let (zrušená vyhláška o požadavcích na výstavbu, současné stavební předpisy). Pro místní regulaci reklam vzniklo v poslední době mnoho metodických pomůcek ve větších evropských městech. Touto cestou se vydala i větší města v naší republice. Jejich problematika se však vždy nehodí k aplikaci pro menší sídla – ta také nemají na svých úřadech odpovídající odborné zázemí. Menší města mohou vydávat vyhlášky regulující reklamu i veřejný pořádek, což bývají spojené nádoby. Jako ideální nástroj k potlačení nežádoucího zahuštění reklamami se jeví regulační plán, který je tradičním a ne vždy doceněným nástrojem.

Ing. arch. Dana Novotná, Ph.D.
Národní památkový ústav
Územní odborné pracoviště v Brně

ENGLISH ABSTRACT

Advertising and the public space, by Dana Novotná

One of the problems of urbanized public space (and open landscapes too) is visual pollution caused by overuse of information panels and advertising boards, installations and objects. Some refer to this as 'advertising smog'. An equally if not even more serious problem is how to clear this smog away. Although there are numerous methodological instructions and recommendations, it is immensely difficult to determine, implement and enforce efficient forms of regulation.

REKLAMA A STAVEBNÍ ZÁKON

Martina Pavelková

V nejširším možném pojetí nazíráme na reklamu jako na jakoukoliv činnost, při které dochází k určité propagaci, většinou výrobků, služeb nebo také např. značky či ideje. V kontextu stavebního práva je potřeba reklamu vnímat materiálně jako stavby a zařízení, prostřednictvím kterých k této propagaci, příp. označení,[1] dochází. Stavby a zařízení pro reklamu jsou ve stavebním zákoně[2] specifickou kategorií, neboť jejich vymezení vychází více než z jejich stavebně technické charakteristiky z faktické podstaty činnosti, kterou tyto objekty umožňují realizovat.

Základním předmětem regulace stavebního zákona jsou stavby, resp. povolování jejich realizace v území, příp. realizace jejich změn. Ve vymezených případech reguluje stavební zákon také činnost v území, jejímž výsledkem není stavba, ale jedná se o takový způsob užívání, který podléhá povolování sám o sobě (změny využití území, změny vlivu užívání stavby, dělení a scelování pozemků, stanovování ochranných pásem). Jakkoliv by se mohlo zdát, že v části věnující se územnímu plánování byly ambice tvůrců tohoto odvětví co do rozsahu regulace širší, fakticky tomu tak spíše není. Územně plánovací dokumentace se jakožto opatření obecné povahy projevuje vůči svým adresátům (pouze) v procesech na úseku stavebního řádu, jejichž předmět je striktně vymezen výše uvedeným způsobem.[3]

K objektům sloužícím k reklamní činnosti přistupuje stavební zákon vícero způsoby. V případě, že je reklama realizovaná formou stavby, je stavebním zákonem regulována z titulu naplnění definičních znaků stavby,[4] a to jako tzv. stavba pro reklamu. Naproti tomu zařízení pro reklamu představuje zcela samostatnou kategorii, která stojí někde na pomezí regulace staveb a nestavebních činností v území. Stavební zákon jej v ust. § 3 odst. 2 definuje jako informační a reklamní panel, tabuli, desku či jinou konstrukci a technické zařízení, pokud nejde o stavbu podle § 2 odst. 3. V případě, že má zařízení plochu větší než 8 m^2, považuje se dle pokračování zákonné definice za stavbu pro reklamu. V pochybnostech, zda se jedná o stavbu nebo zařízení, je určující stanovisko stavebního úřadu. Dle citovaných definic lze tedy shrnout, že co se týče nosičů reklamy, rozlišuje stavební zákon tyto tři kategorie:

- stavby pro reklamu, které naplňují definici stavby;
- stavby pro reklamu, které naplňují definici zařízení, ale jejich plocha je větší než 8 m^2;
- zařízení pro reklamu, která naplňují definici zařízení a jejich plocha je menší než 8 m^2.

1) Záměrně je vedle propagace zmíněn i druhý možný účel reklamy ve smyslu stavebního zákona, tj. označení provozovny, které však nepředstavuje reklamu coby samostatný předmět podnikání.
2) Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů. In: zakonyprolidi.cz [cit. 26. 9. 2020].
3) Územně plánovací dokumentaci samozřejmě nelze upřít její zákonný rozsah a obsah, který je zdaleka širší, než pouze stanovení funkčního využití území. To je však projevem koncepčního charakteru územně plánovací dokumentace coby strategického dokumentu vyjadřujícího plán budoucího rozvoje území.
4) Dle ust. § 2 odst. 3 stavebního *zákona se stavbou rozumí veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně-technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání. Dočasná stavba je stavba, u které stavební úřad předem omezí dobu jejího trvání. Za stavbu se považuje také výrobek plnící funkci stavby. Stavba, která slouží reklamním účelům, je stavba pro reklamu.*

Stavby a zařízení pro reklamu v praxi stavebních úřadů

Dle ustanovení stavebního řádu[5)] vyžadují stavby pro reklamu naplňující definiční znaky stavby pro svou realizaci vydání územního rozhodnutí i stavebního povolení, na rozdíl od staveb pro reklamu naplňujících definiční znaky zařízení s plochou větší než 8 m^2, u kterých postačí namísto stavebního povolení ohlášení. Zařízení pro reklamu do 8 m^2 vyžadují pouze územní rozhodnutí (jež může být dle zákonných podmínek nahrazeno územním souhlasem), realizace zařízení o velikosti do 0,6 m^2 mimo ochranné pásmo pozemní komunikace nepodléhá žádnému povolování.

Rozlišení kategorií staveb a zařízení pro účely určení režimů jejich umísťování a povolování je na rozdíl od definic pojmů ve stavebním zákoně zřejmé. Největší problémy v praxi však činí vymezování předmětu řízení vedených o reklamních zařízeních, resp. určování, zda se o reklamní zařízení vůbec jedná. Ze zákonné definice totiž explicitně nevyplývá, zda lze za zařízení považovat cokoliv, co je nosičem reklamy, anebo zda musí zařízení vykazovat určitou minimální míru využití konstrukčních či obdobných technologií, jako je tomu u staveb.

Podle komentářové literatury[6)] znamená zařízení v obecném slova smyslu nosič, na který je reklama upevňována, tzn., že reklama sama o sobě zařízením není. V jiném komentáři[7)] je obdobný výklad rozšířen o negativní pojetí, a sice že za zařízení pro reklamu nemohou být považovány reklamní nápisy ani kresby na stavbách. Tento přístup zastává i Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 6. 8. 2013, sp. zn. 8 As 63/2012.[8)] Ministerstvo pro místní rozvoj se této problematice v minulosti věnovalo také v několika metodických pokynech. V těch mimo jiné potvrdilo, že reklamní nápisy a kresby na stavbách nelze považovat za zařízení pro reklamu ani za udržovací práce. Požadovat odstranění takovýchto nápisů by mohl stavební úřad pouze, pokud by byl vzhled fasády určen podmínkami územního rozhodnutí nebo stavebního povolení.[9)] Následně ministerstvo doplnilo, že i potištěné textilie přivazované na lešení či fasády by mohly naplňovat definici zařízení, pokud by byly napnuty na rámu, roštu či obdobné konstrukci. K posouzení konkrétních případů je však příslušný vždy stavební úřad.[10)] V nejnovějším publikovaném stanovisku potvrdilo ministerstvo výklad, že reklamním zařízením ve smyslu stavebního zákona jsou konstrukce, předměty a jiná technická zařízení, které jsou nosiči informací, a nikoliv reklama samotná.[11)]

K výkladu právní úpravy reklamních staveb a zařízení pro reklamu se několikrát vyslovila i správní judikatura. Např. umístění reklamy na vlajkových stožárech, resp. na souvisejících konstrukcích, bylo předmětem rozhodování krajských soudů již dvakrát. Ve starším rozsudku ze dne 20. 12. 2018, sp. zn. 29 A 197/2016, Krajský soud v Brně uvedl, že stožár na vlajky může sloužit pouze jedinému účelu, kterým je vyvěšování vlajek. Pokud tedy byly v daném případě dva stožáry spojené příčnými ocelovými nosníky, na nichž byla upevněna zařízení pro reklamu, jedná se o stavbu pro reklamu. Naproti tomu Městský soud v Praze v novějším rozsudku ze dne 27. 5. 2020, sp. zn. 8 A 222/2016, dovodil, že *pro účely výkladu stavebního zákona je zařízením pro reklamu jakákoliv jiné, jinak nedefinované stavební dílo, které neslouží a ani nemůže sloužit k jiným než k reklamním účelům... Jinými slovy není důležité, k čemu bude stavba sloužit, ale jak vypadá, resp. pro jaký účel byla určena.* Soud tedy nepřisvědčil názoru žalobce, že stavba vlajkového stožáru, která slouží k vyvěšování vlajek s reklamním obsahem, je zařízením pro reklamu, podléhajícím tudíž povolování stavebním úřadem.[12)] Nutno podotknout, že přestože se názory obou soudů jeví jako odlišné, nelze současně konstatovat, že by si odporovaly, neboť v každé věci byl projednáván odlišný předmět řízení (poprvé konstrukce vytvořená za použití vlajkových stožárů, podruhé vlajkové stožáry samy o sobě). To, že může být jako zařízení pro reklamu kvalifikována i konstrukce, která by mohla teoreticky plnit i jiný účel, potvrdil Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 27. 8. 2020, sp. zn. 4 As 55/2020. Nejvyšší správní soud v reakci na námitky, že zařízení pro reklamu plní ve skutečnosti funkci oplocení a protihlukové stěny, uvedl, že účelem umístěných bannerů[13)] je propagovat na nich zmiňovanou společnost, respektive informovat o její činnosti. A byť toto samo o sobě nutně neznamená, že jde o účel jediný a primární, v projednávané věci žádný jiný účel nebyl zjištěn, ani přesvědčivě tvrzen.

Na základě uvedeného lze shrnout, že v praxi stavebních úřadů se může v souvislosti s kvalifikací staveb a zařízení pro reklamu projevit pochybnost dvo-

5) Ust. § 79 odst. 2 písm. a, ust. § 103 odst. 1 písm. e) bod 15 a ust. § 104 odst. 1 písm. e) stavebního zákona.
6) Srov. MACHAČKOVÁ, Jana. *Stavební zákon: komentář*. 3. vydání. V Praze: C. H. Beck, 2018. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-558-9.
7) Srov. POTĚŠIL, L., ROZTOČIL, A., HRŮŠOVÁ, K., LACHMANN, M.: *Stavební zákon – online komentář*. 4. aktualizace. Praha: C. H. Beck, 4/2015.
8) V uvedeném rozsudku potvrdil Nejvyšší správní soud závěr, že reklamní plachty samy o sobě pod pojem zařízení ve smyslu stavebního zákona podřadit nelze. Současně uvedl, že definici pojmu zařízení je potřeba aplikovat rovněž v postupech dle zákona o památkové péči, neboť ten vlastní definici tohoto pojmu neupravuje.
9) Ministerstvo pro místní rozvoj. K charakteru reklamních nápisů a kreseb na stavbách z hlediska stavebního zákona. *Urbanismus a územní rozvoj, Stavebně správní praxe,* ročník III, č. 1/2000. Brno: Ústav územního rozvoje. ISSN 1212-0855.
10) Ministerstvo pro místní rozvoj. K reklamním a propagačním zařízením. *Urbanismus a územní rozvoj, Stavebně správní praxe,* ročník V, č. 4/2002. Brno: Ústav územního rozvoje. ISSN 1212-0855.
11) Ministerstvo pro místní rozvoj. K aplikaci § 71 odst. 2 a 3 stavebního zákona. *Urbanismus a územní rozvoj, Stavebně správní praxe,* ročník VII, č. 4/2004. Brno: Ústav územního rozvoje. ISSN 1212-0855.
12) Uvedený rozsudek Krajského soudu v Praze byl napaden kasační stížností (sp. zn. 1 As 253/2020), o které Nejvyšší správní soud dosud nerozhodl.
13) Nutno podotknout, že v daném případě nebyly bannery upevněny přímo na oplocení, ale byly přichyceny ke speciální kovové konstrukci, jež byla následně připevněna k oplocení.

jího druhu. V prvé řadě nebývá zcela jednoznačné, zda se v daném konkrétním případě jedná vůbec o zařízení ve smyslu zákonné definice. V tomto směru jsou hraniční např. případy již zmiňovaných plachet, které mohou být upevňovány na fasády či jiné objekty různými, více či méně technologickými způsoby. Řešením by dle autorky tohoto článku mohl být obecný princip, podle kterého by nosič reklamy musel být pro účely řízení dle stavebního zákona identifikovatelný coby samostatný objekt a způsobilý k realizaci reklamy, která nebude svou povahou jednorázová. Další pochybnost vyvstává ohledně určení, nakolik je potřeba vycházet ze skutečného či v minulosti realizovaného účelu stavby nebo zařízení, jež aktuálně slouží k reklamě. Ani na tuto otázku zatím neexistuje jednoznačná odpověď. Z výše uvedené judikatury je zřejmé, že je potřeba vždy pečlivě vážit okolnosti konkrétního případu a zjišťovat účel užívání příslušné stavby nebo zařízení, který převažuje. I v případě, že by byl zjištěn převažující reklamní účel, může být s ohledem na stavebně-technické provedení příslušné stavby nebo zařízení konstatováno, že se jedná ve smyslu kategorizace ve stavebním zákoně o jiný druh stavby.

Stavby a zařízení pro reklamu v územním plánování

Také v oblasti územního plánování nabývá reklama, coby činnost, jež by měla být regulována, na významu. Snaha obcí regulovat reklamní smog v územně plánovací dokumentaci by však měla jít ruku v ruce se zohledněním výše uvedených principů a východisek povolování těchto objektů. V tomto směru může být kontraproduktivní záměr definovat zařízení pro reklamu pro účely jejich regulace v územním plánu odlišným způsobem oproti stavebnímu zákonu.[14] Jak je uvedeno již výše, územní plán reguluje činnost v území prostřednictvím povolovacích a jiných obdobných řízení na úseku stavebního řádu. Jakákoliv ambice definovat odlišně (zejména užším způsobem) předmět těchto řízení vyvolá situaci, kdy některé stavby či zařízení stejné kategorie ve smyslu terminologie stavebního zákona budou stavebním úřadem posuzovány z hlediska jejich souladu s územním plánem, a jiné nikoliv, a to s odkazem na obsahově užší definice pojmů v územním plánu. Jak je naznačeno výše, prakticky se regulace zařízení a staveb pro reklamu projevuje v územně plánovací dokumentaci především ve stanoveném funkčním využití ploch. Obecné pravidlo této regulace na území obce by se však mělo projevit i v urbanistické koncepci.

Snahy o formulaci vlastních definic reklamy v územně plánovací dokumentaci se mohou jevit jako opodstatněné, pokud je jejich záměrem regulovat jiné spektrum reklam, než jaké zahrnují definice reklamních zařízení a staveb pro reklamu ve stavebním zákoně. Jedná se o takové reklamy, které nenaplní definici stavby či zařízení, ale mohou se na dané stavbě projevit např. jako stavební úpravy či jiné reklamní plochy, které nejsou „uchyceny“ reklamním zařízením, avšak z nějakého důvodu mohou podléhat povolování stavebního úřadu. Uvedení přinejmenším demonstrativního výčtu regulovaných záměrů u příslušných definic je v takových případech téměř nezbytné a stejně tak lze i v těchto případech doporučit promítnutí regulace v urbanistické koncepci, nikoliv pouze v tabulkách funkčního využití ploch.

Vzhledem k tomu, že územní plán má stavebním zákonem poměrně striktně omezenou podrobnost, na kterou může do určité míry narážet také snaha o komplexní regulaci reklamních zařízení, bývá mnohdy v praxi (ne)přípustnost záměru řešena podrobně až v rámci závazného stanoviska, a to nad rámec obsahu územně plánovací dokumentace. Obdobnou situaci ve vztahu k reklamnímu objektu řešil v nedávné době Krajský soud v Hradci Králové v rozsudku ze dne 4. 5. 2020, sp. zn. 52 A 81/2019.[15] Poměrně shovívavým přístupem s poukazem na mantinely soudního přezkumu shledal krajský soud dostatečným takové odůvodnění nepřípustnosti záměru, které bylo založené na územní studii formulující urbanistickou koncepci, a na cílech a úkolech územního plánování.

V posledních letech se objevuje snaha samospráv větších měst regulovat reklamu i jiným způsobem než prostřednictvím nástrojů územního plánování. Jedná se o poměrně podrobné manuály k realizaci reklamy a označování provozoven v centrech a památkově chráněných částech měst.[16] V některých případech je v publikacích výslovně uvedeno, že mají sloužit jako podklad pro vydávání závazných stanovisek dotčených orgánů (úřadů územního plánování). Přestože lze v obecné rovině snahy o vytvoření kvalitního veřejného prostoru prostřednictvím těchto podrobných manuálů kvitovat příznivě, orgány veřejné správy mohou vycházet z obdobných podkladů pouze v souladu se zásadou zákonnosti, tedy tak, aby adresátům příslušných aktů neukládaly povinnosti mimo zákonné meze (v daném případě s odkazem na podklad, se kterým zákon nepočítá).

Zařízení pro reklamu v novém stavebním zákoně

V návrhu nového stavebního zákona[17] zahrnuje pojem zařízení kromě reklamních zařízení novou kategorii technických zařízení. Základním předpokladem je, že zařízení, stejně jako stavba, musí vznikat za účelem užívání na určitém místě. Reklamním zařízením se dle

14) Formálně je soulad s územně plánovací dokumentací posuzován u všech záměrů, nicméně pokud jsou např. zařízení pro reklamu regulována v rámci funkčního využití jednotlivých ploch a současně jsou definována užším způsobem, než ve stavebním zákoně, územní plán realizaci některých záměrů právě s ohledem na odlišnou definici oproti stavebnímu zákonu prakticky neovlivní.
15) V daném případě územní plán reklamní zařízení ani stavby pro reklamu výslovně neupravoval, pročež úřad územního plánování posuzoval v závazném stanovisku slučitelnost konkrétního záměru s hlavním využitím plochy.
16) Srov. např. Manuál dobré praxe reklamy a označování provozoven v městské části Brno-střed, 2017; Manuál reklamy „Ostrava 360°“, 2020.
17) Návrh nového stavebního zákona ve znění předkládaném Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR v souladu se závěry schůze vlády dne 24. srpna 2020, In: portál aplikace ODok [cit. 26. 9. 2020].

ust. § 7 odst. 2 nového stavebního zákona rozumí panel, tabule, deska nebo konstrukce, které slouží k šíření reklamy nebo jiných informací. Reklamní zařízení o celkové ploše větší než 8 m^2 se považuje za stavbu. Z citovaného textu je zřejmé, že nová právní úprava převzala až na několik drobných odlišností[18)] definici zařízení z právní úpravy stávající. Obdobně jsou také ve výčtu drobných staveb nevyžadujících pro svou realizaci žádné rozhodnutí stavebního úřadu zahrnuta reklamní zařízení o celkové ploše do 0,6 m^2. Na snahy o celkovou revizi předmětných pojmů s ohledem na nastíněné výkladové problémy předkladatel bohužel rezignoval. Zajímavá je v tomto ohledu důvodová zpráva, ve které předkladatel vysvětluje, že pojmu „reklamní zařízení" neodpovídají potištěné tkaniny nebo plakáty upevňované přímo ke stavbě nebo k lešení provazy, dráty, hřebíky, šrouby nebo lepením, ani nápisy na zdech. Navzdory této snaze o vysvětlení úmyslu při formulaci (nebo spíše převzetí) předmětné definice však lze předpokládat, že výše nastíněné aplikační problémy související se stávající právní úpravou budou přetrvávat i dle právní úpravy nově navrhované.

Mgr. Martina Pavelková
Krajský úřad Moravskoslezského kraje

Poznámka redakce:
Článek vyšel v čísle 3/2020 bulletinu Stavební právo, jehož redakce poskytla svolení k jeho přetištění v U&ÚR.

ENGLISH ABSTRACT

Advertising and the Building Act, by Martina Pavelková

Viewed in the broadest terms, advertising is any activity by which promotion takes place. This applies mostly for products and services but also for brand names and ideas. In the context of building law, advertising has to be understood materially as structures and installations by means of which promotion and branding are carried out. In the Building Act, advertising structures and installations constitute a specific category because their definition is based on the factual essence of the activities these objects facilitate rather than building and technical characteristics.

18) Oproti stávající právní úpravě již není před výčtem jednotlivých druhů zařízení uvedeno „informační a reklamní", tato charakteristika je naopak uvedena na závěr předmětného výčtu v podobě formulace „které slouží k šíření reklamy nebo jiných informací". Z výčtu byl dále vypuštěn pojem „technická zařízení" neboť ta představují novou samostatnou kategorii zařízení bez ohledu na jejich účel (reklamní či jiný). Konečně již definice samostatně neupravuje pravidlo, podle kterého je v pochybnostech, zda se jedná o stavbu nebo zařízení, určující stanovisko stavebního úřadu.

PROBLÉMY S REKLAMOU

Vladimír Matuš

Reklama je integrální součástí městského prostředí. Proto nemůže být její role studována a hodnocena jako separovaný artefakt. Prostředí ve městech, jakými jsou například Canberra, Brasilia nebo Islámábád, plánovaných ortodoxními metodami plánování, je očividně nehostinné a sterilní. Proto se dnes snažíme chápat města jako otevřený dynamický systém s průběžně se vyvíjející ekologií. Plánovači a urbanisté se stejně jako přírodovědci, ekologové a ekonomové už vzdali naděje, že jejich návrhy mohou docílit rovnovážného koncového stavu.

Významným činitelem změn je pokročilá technologie. Celá řada zlepšujících opatření, nových systémů a subsystémů v městském prostředí spadá zpravidla pod separátní a navzájem si konkurující administrativy. Příkladem může být doprava. Její složky, veřejná doprava, automobilová doprava, chodci a v poslední době též cyklisté, nejsou uspokojivě koordinovány. Teritoria těchto složek se navzájem překrývají, a proto jsou konflikty prakticky nevyhnutelné. To je zřejmé nejen v horizontální rovině, ale i v třetí dimenzi, v prostoru, kde jsou umístěny varovné signály, nadpisy a informace vztahující se k orientaci a bezpečnosti provozu. K tomu se navíc přidávají další environmentální podněty z různých zdrojů, které vedou až příliš často k nebezpečné dezorientaci a vizuálnímu zmatku.

Jakýkoliv pokus o intervenci do tohoto chaosu musí začít tříděním jednotlivých elementů. Z vlastní zkušenosti víme, že městské prostředí je naplněno informacemi, jež vnímáme všemi smysly. V literatuře je tento fenomén prezentován jako „smyslové rozměry prostorů mezi budovami“.

Pro praktické účely je městské prostředí zpravidla děleno na několik kategorií:

1. vizuální prostředí – fyzické rozměry a náplň daného prostoru;
2. audio/zvukové prostředí – hluk dopravního provozu a lidských činností;
3. hmatové prostředí – v podstatě povrchy, kterých se dotýkáme, na kterých sedíme a po kterých chodíme;
4. **informační prostředí** – to, které vnímáme všemi smysly – jeho součástí je **reklama**.

Reklama značně přispívá do městského informačního chaosu. Přesycenost městského prostoru reklamou často vyvolává všeobecné znechucení a urgentní žádosti reklamu regulovat. Touto nešťastnou úlohou je zpravidla pověřen městský plánovač nebo urbanista.

Podle Jane Jacobsové musí být fundamentálním záměrem architektů a urbanistů tvorba fyzického uspořádání, která minimalizuje konflikty a všeobecný stres. Tuto úlohu bohužel znesnadňuje skutečnost, že nikdo neví – včetně paní Jacobsové – jak tento záměr realizovat. To je obzvláště patrné ve snahách regulovat reklamu. Problém reklam se zpravidla na povrchu manifestuje soubojem dvou nesmiřitelných skupin:

ŽÁDNÉ REKLAMY
versus
ŽÁDNÉ RESTRIKCE

Obě skupiny mají tendenci se houževnatě bránit jakémukoliv kompromisu.

Spolupráce občanů na přípravě směrnic pro regulaci reklam

Bylo to v roce 1982, v období popularizace účasti laické veřejnosti v plánování a urbanismu, kdy náš „Urban Design” tým byl požádán připravit směrnice pro regulaci reklam. Město ekonomicky prosperovalo a se vzrůstající prosperitou vzrostlo množství reklam do míry, která překročila toleranci místních, převážně konzervativních občanů.

Letmý průzkum zkušeností jiných měst nebyl moc užitečný. V některých městech sklouzly bouřlivé debaty do konfliktu ideologií a celý proces byl zpolitizován. Výsledkem pak byly neuspokojující kompromisy, které připravily půdu pro pokračování konfliktů, debat a dalších kompromisů.

V jiných, méně neurotických městech závazná pravidla pro instalaci komerčních reklam radnice prostě nařídila. Postupem času, jak se to běžně stává, radní začali z různých důvodů povolovat výjimky. Tak se neukázněná komerční reklama vplížila zpět, až do doby, kdy se radnice rozhodla nařídit pravidla nová.

Abychom nekopírovali jiné neuspokojivé vzory, rozhodli jsme se, že pro náš úkol vymyslíme zbrusu novou, podstatně jinou strategii. To však vyžadovalo najít vhodnou, nekonvenční metodu analýzy a hodnocení městského prostředí. Celý proces musel být navíc naprosto transparentní a veřejnost musela hrát vedoucí roli. Bez souhlasu veřejnosti by byly jakékoli pokusy o regulaci beznadějné.

Takzvané „plánování s účastí veřejnosti” (public participation) se tehdy moc nelišilo od tradičního plánování realizovaného školenými profesionály. Bylo pouze vylepšeno občasnými konzultacemi s občanskými zájmovými skupinami a podrobnějším průzkumem veřejného

Zdroj: archiv autora

Edinburgh

Amsterdam

mínění. Ve většině případů zúčastnění občané brzy ztratili zájem a celý proces se ukázal časově a finančně nákladný. V některých případech civilizovaná výměna názorů vyústila v „mír v sousedství“. Správné nebo dlouhodobé řešení problému to ovšem nezaručovalo.

Jane Jacobsová si představovala městské plánování zcela jinak. Urgentně nás varovala před plánováním „shora dolů” (top–down), které nazývala diktátem expertů. Vyzývala nás zavrhnout konvenční doktríny a plánovat „zdola nahoru” (bottom–up). Jinými slovy, Jacobsová propagovala vytváření městského prostředí výhradně jeho uživateli, se žádnou nebo jen minimální intervencí expertů.

Regulace reklam byla relativně malou urbanistickou úlohou, která nabízela příležitost pokusit se o plánování „zdola nahoru” v ryzím formátu dle Jacobsové. Vzhledem k potlačení aktivní role expertů a urbanistů se úspěch celé akce stal zcela závislý na zájmu a znalostech laické veřejnosti. To vyžadovalo připravit masové školení lidu obecného a doufat…

Noviny a média nám pomohly seznámit širokou veřejnost s naším plánovaným experimentem, který byl inzerován pod titulem NAŠE MĚSTO (Our City). Tento záměrně nespecifický titul umožnil eventuální pokračování v dalších obdobných akcích.

1. Antropický metr

Nejdříve bylo nutné provést inspekci a zhodnotit existující situaci ve městě. Vzhledem k tomu, že městské prostředí je příliš komplikované pro měření dopadu na uživatele, nelze použít konvenční měřicí instrumenty, jakými jsou například teploměr nebo fotometr. Pro náš záměr jsme se rozhodli adaptovat tak zvaný „antropický metr” (human meter). Tuto metodu jsme si vypůjčili z industriální psychologie. Jde o měřící systém založený na filozofickém postulátu, který klade člověka jako měřítko lidského prostředí. Tak se v našem experimentu měřicím instrumentem stal člověk, uživatel městského prostředí.

Pro naši úlohu jsme si samozřejmě měření podstatně zjednodušili. Z občanských dobrovolníků jsme vybrali reprezentanty různého věku, vzdělání a fyzické zdatnosti. To bylo celkem snadné, protože se přihlásilo značné množství dobrovolníků. Výběr se však poněkud zkomplikoval, když jsme objevili, že jednotlivci se velice lišili v citlivosti (senzitivitě), jež byla značně ovlivněna vzděláním, ideologií, osobní zkušeností nebo předpojatostí. Bylo také dost obtížné ujistit se, zda dobrovolníci nebyli předešle indoktrinováni, neměli osobní zájem na výsledku hodnocení, nebo nějaký definitivní osobní názor na situaci, kterou měli hodnotit. Toto časově náročné kalibrování antropického metru bylo nezbytné pro zvýšení jeho spolehlivosti. V podstatě šlo o obdobu výběru poroty v soudních procesech.

Úkolem členů této skupiny bylo procházet se po městě s kamerou a klasifikovat v binární stupnici „uspokojivé – neuspokojivé” své subjektivní dojmy v následujících kategoriích:

1. vizuální pohodlí,
2. orientace,
3. pocit bezpečnosti,
4. čitelnost informací.

Stejné hodnocení bylo provedeno pro denní a pro noční cyklus. Členové skupiny byli instruováni hodnotit dané prostředí jako jednotlivci a bez jakékoliv vzájemné konzultace. Po ukončení tohoto terénního průzkumu skupina diskutovala svá pozorování a kolektivně vypracovala závěrečné posouzení a výčet pozitivních a negativních elementů.

Všesmyslové vnímání dynamického prostředí je stále ještě předmětem multidisciplinárního výzkumu, přičemž se metody a výsledky liší. Náš experiment s antropickým metrem se nicméně ukázal jako zdařilý strategický tah z hlediska naší spolupráce s veřejností. Podařilo se nám úspěšně podnítit zájem občanů o spolupráci. To bylo pro nás mnohem důležitější než přesnost kalibrace antropického metru.

2. Masové školení laického publika

Media sledovala naše úsilí, a proto bylo možné celkem bez problémů zahájit proces školení široké veřejnosti. Připra-

Brémy

Mexico City – vládní čtvrť

vili jsme řadu veřejných schůzí s předem určeným programem. Plánované přednášky a diskuse připravené pro laické publikum byly provázeny četnými diapozitivy. V úvodní lekci jsme stručně popsali charakteristiky vizuálního, zvukového a hmatového prostředí. Informačnímu prostředí byla věnována samostatná lekce. V této pro náš záměr nejdůležitější lekci jsme se snažili naše laické publikum seznámit s celou škálou informací, které ve městském prostředí usilují o jejich pozornost.

Převážně obrazová prezentace obsahovala informace vztahující se k orientaci, bezpečnosti, krizové situaci, časové orientaci, k obchodním reklamám, aktivitám a veřejným akcím. V následující veřejné přednášce jsme se snažili dát publiku návod, jak tyto informace hodnotit. To bylo obzvláště důležité pro pozdější výběr občanů co do závěrečného formulování regulace reklam.

Tématem další přednášky bylo poslání reklamy v městském prostředí. Očekávali jsme, že tuto část převezmou reprezentanti obchodu a služeb, návrháři a výrobci reklam. V průběhu příprav jsme však zjistili, že to není možné. Obávali jsme se, že jejich plánovaná prezentace by jen nezdravě povzbudila zatvrzelé odpůrce reklam a negativně ovlivnila naši snahu o nestranné informování publika.

S tímto problémem jsme se v minulosti už setkali. Tehdy to byli stavitelé a developeři. Opět se ukázalo, že podnikatelé a obchodníci mají chronickou neschopnost inteligentně obhájit své postavení ve společnosti. Nezbylo nám tedy, než to udělat za ně.

Připravili jsme audiovizuální prezentaci s následujícím stručným úvodem:

V ekonomicky úspěšných městech se odměňuje úsilí vyřešit problémy někoho jiného. Příkladem může být otevření čínského restaurantu, prádelny a čistírny, prodejny hraček nebo půjčovny loděk. Spontánní výměna zboží a služeb vede k dělbě práce a k zvýšené dovednosti. Komerční kontakty podporují inovaci, která nemůže být nakomandována shora. Inovace je kumulativním jevem, produktem nesčetných komerčních aktivit. Komerční aktivity vedou k prosperitě, která vzrůstá organicky bez nařízení „vrchnosti“.

Města jsou zkušebními poli nových idejí, procesů a produktů. Jsou místy střetnutí a vzájemného opylování rozdílných myšlenek, nápadů a vynálezů. V tomto procesu je reklama stejně nezbytná jako olej v benzinovém motoru. Reklamu je možné zakázat, ale města bez reklamy jsou města bez života. Pro ilustraci jsem promítnul několik diapozitivů z mé návštěvy Moskvy v roce 1959. Jediný neon, který jsem tam tehdy viděl, bylo „Večernoje kafé”. Ulice byly temné a prázdné.

Po tomto úvodě následovalo promítání obrázků z různých současných světových měst. Velice úspěšné byly obrázky z Japonska. Typickým rysem japonské tradice je nechuť k dlouhodobému a rozsáhlému plánování. Města se vyvíjela spontánně a tato tradice se odráží i v současných japonských městech. Ač se mohou na první pohled zdát chaotická a neukázněná, ve skutečnosti jsou kolekcí mnoha elementů, které mají přirozenou prostorovou organizaci v souhrnu vytvářející unikátní, neobyčejně přitažlivou městskou atmosféru.

Následovaly příklady přesycení reklamou v některých čtvrtích japonských měst, kde jednotlivé reklamy a informace ztrácejí svou čitelnost a stávají se součástí vzrušujícího ohňostroje světel a barev. Jako kontrast jsme promítli obrázky rezidenčních ulic, parků, míst oddychu a rozjímání v okolí šintoistických svatyň a budhistických chrámů.

Při promítání obrázků tradičních evropských měst kanadskému obecenstvu bylo nutno podtrhnout kompabilitu reklamy s lokálním prostředím. Evropská města se vždy vyvíjela v souladu s životním stylem a měnícími potřebami obyvatel. V devatenác-

Hong Kong – Kowloon

Reklama v rozvolněné zástavbě – USA

tém století podnítil romantický pohled na zříceniny a opuštěné hrady úsilí tyto svědky dávných časů uchovat pro příští generace. Tak se vytvořilo filozofické zdůvodnění ochrany historických artefaktů, budov a posléze i celých městských čtvrtí. V podstatě bylo vyžadováno zachovat existující vzhled a zamezit dalším adaptacím na změny v životě uživatele nebo i celé společnosti. Je proto pochopitelné, že do těchto unikátních historických rezervací reklama nepatří. Promítl jsem několik obrázků historických budov, ulic a náměstí v českých a moravských městech jako příklad, kde reklama musí být rigorózně kontrolována a podřízena kontextu daného prostředí.

Zároveň jsme však zdůrazňovali, že vývoj života a životního stylu nelze zastavit. Vývoj vyžaduje průběžné změny, často radikální. Změny jsou antitezí památkové ochrany. Město, které se vyvíjí v souladu s vývojem ekonomie, technologie a životního stylu, vyžaduje průběžné změny a úpravy hmotného prostředí. Nové nahrazuje to zastaralé. To je ovšem nepřípustné v chráněných historických oblastech. Proto nová výstavba vzniká jinde, ve vhodnějších oblastech. Tam je reklama integrální součástí městského prostředí, a bylo by chybou klasifikovat ji jako vizuální znečištění.

V závěru jsme ještě dodali, že navrhováním reklam se stále více zabývají seriózní umělci. Tak reklama občas ztratí své původní poslání, odštěpí se od propagace specifického výrobku a stane se nezávislým uměleckým výtvorem (jedním z prvních umělců v tomto žánru byl americký malíř a grafik Andy Warhol, syn slovenských emigrantů). Dalším trendem, což je pravděpodobně unikátní fenomén severoamerického kontinentu, je zájem o reklamu „historickou", kterou je nutno chránit jako kulturní památku. Neony ze třicátých let se stávají součástí muzejních sbírek. V některých případech architekti jsou dokonce nuceni na zbrusu nových budovách instalovat původní reklamy/nadpisy/grafiky z dříve zbouraných objektů.

Touto lekcí skončilo naše školení veřejnosti a iniciativa byla předána občanům.

3. Příprava směrnic pro regulaci reklam

Z našeho velkého obecenstva jsme vybrali sto jednotlivců, více méně podle pravidel, které jsme použili ve výběru pro antropický metr. Stočlenný kolektiv byl pověřen připravit směrnice pro regulaci reklam. Najali jsme tělocvičnu v blízké škole a umístili tam deset kulatých stolů o dvanácti židlích. Stoly byly viditelně očíslovány.

Moderátorem u každého stolu byl člen antropického metru. Jedna židle zůstala připravená pro profesionálního urbanistu, jednoho z pěti expertů, kteří se procházeli mezi stoly a pouze na výslovné požádání pomáhali rozuzlit občasná nedorozumění nebo zádrhele.

Na každém stole byla mapa města. Pod vedením moderátora bylo prvním úkolem barevně označit místa s preferovanou hustotou reklam:

- červená – žádné reklamy,
- oranžová – podstatná omezení,
- žlutá – částečná omezení,
- zelená – žádná omezení.

Druhým úkolem bylo určit prioritu informací a čitelnost městského prostředí. To znamenalo vlastními slovy ohodnotit a podle důležitosti seřadit následující kategorie informací:

- informace vztahující se k orientaci, například jména ulic, náměstí nebo jména důležitých nebo historických objektů, divadel, koncertní síní, muzeí a kostelů;
- informace vztahující se k bezpečnosti, například světelné signály, dopravní značení a varovné nadpisy;
- informace vztahující se ke krizové situaci, například lokace záchranné stanice, první pomoci nebo nemocnice;
- informace vztahující se k časové orientaci, například věžní hodiny, orloje, digitální oznámení nebo rytmus veřejného osvětlení;
- informace vztahující se k aktivitám nebo veřejným akcím, například oznámení sportovního zápasu, demonstrace, zemědělského trhu nebo poutě;
- informace vztahující se ke komerci, například reklamy produktů a služeb nebo oznámení akcí týkajících se výprodeje za snížené ceny nebo dodávky nového zboží.

Třetím úkolem bylo vypracovat seznam a pořadí preferovaných forem reklamy, například billboardů, poutačů, neonů, osvětlených panelů, nadpisů, vývěsek a dalších permanentních a občasných oznámení a dekorací. Každý stůl pak pod vedením koordinátora připravil závěrečnou zprávu. To ukončilo třetí a poslední etapu přípravy směrnic.

Celý elaborát, tedy referát členů antropického metru a deset referátů z jednotlivých stolů, jsme převzali ke shrnutí a k přípravě textu směrnic. Náš předběžný text byl rozeslán všem účastníkům k vyjádření a k připomínkám. Po zpracování připomínek byl druhý vylepšený text předložen účastníkům

ke schválení. Schválený text pak byl předložen městské radě.

Členové antropického metru se stali členy stálé „Občanské poradní komise" (Citizen Advisory Group), která se potom aktivně účastnila schvalování všech žádostí o instalaci reklam.

Celý tento experimentální projekt byl prohlášen za neobyčejný úspěch a naše úsilí bylo veřejně oceněno.

Závěry

Překvapení

Byli jsme příjemně překvapeni, že se nám podařilo vzbudit zájem široké veřejnosti o své vlastní město a jeho kvality. Pro mnohé občany to bylo nejen poučení, ale i objev nové perspektivy.

Obrázky z Japonska vzbudily v obecenstvu veliký obdiv a nadšení. A to nejen záběry reklamou přesycených částí měst, ale též obrázky míst oddechu a rozjímání. Byli jsme proto překvapeni, jak relativně málo se na mapách objevila barva zelená (žádné restrikce) a barva červená (žádné reklamy). Občané většinou preferovali jen omezení částečná nebo podstatná. Očekávané střetnutí extrémních pozic se nakonec neuskutečnilo, možná díky našemu pedagogickému úsilí, ale spíše zásluhou tradiční kanadské averze k extrémům.

Poučení

Úspěch našeho experimentu nás přesvědčil, že plánování postavené na zásadě, že člověk je měřítkem všech věcí (Protagoras, Plato), je možné a v současné době radikálních změn asi jediné možné. Musíme však hledat nové a podstatně efektivnější metody. Jinak riskujeme, že budoucí ekonomická situace může toto časově a finančně náročné experimentování podstatně omezit. Pak už nás může zachránit jen umělá inteligence (AI).

Na rozdíl od svěrací kazajky konvenčních regulací jsme se pokusili vytvořit flexibilní, otevřený systém, snadno absorbující změny. To se později ukázalo jako prozíravá strategie. Nedlouho po ukončení našeho experimentálního projektu se změnily metody propagace výrobků a služeb. Valná většina neoblíbených poutačů a billboardů postupně zmizela z čistě komerčních důvodů. Byly nahrazeny novými technologiemi, například lasery, projekcemi obrazů a grafik na všechny dostupné horizontální a vertikální plochy, včetně fasád budov a chodníků. Všeobecné zděšení způsobily gigantické pneumatické figuríny klaunů a groteskních zvířat, které naprogramovanou změnou tlaku mávaly okončetinami a měnily formu. Ne všechny aplikace tohoto druhu reklam ale byly zamítnuty. Možná, že náš experiment zvýšil toleranci občanů. Možná, že se reklamy líbily jejich dětem.

Tokyo

Nedostatky

Pro náš experimentální projekt jsme museli celý rámec zadání podstatně zjednodušit a zredukovat. Příliš mnoho detailních informací by nezbytně vedlo ke ztrátě zájmu účastníků a k eventuálnímu zhroucení celého našeho experimentu. Proto byly hned zpočátku naše instrukce členům antropického metru značně zjednodušeny a některé kategorie hodnocení byly vynechány, například:

Čitelnost, která klasifikuje nejen čitelnost vlastní reklamy, ale také její čitelnost v souladu s okolím, přehlušení nebo zastínění jinou reklamou nebo informací.

Kongruence, která klasifikuje vztah výrazu k obsahu. Příkladem může být reklama, ve které obraz neobyčejně vábivé ženy je nad názvem sušenek pro lepší trávení.

Umístění/zakořeněnost, které klasifikuje vztah mezi lokací reklamy a místem dostupnosti produktu nebo služby. Příklady: Reklama obuvi na výškové budově nebo na budově prodejny obuvi; Reklama „Hospoda u Švejka" v parku nebo na budově hospody U Švejka. Rozdíly jsou podstatné a jejich dopad je třeba pečlivě uvážit v unikátních a chráněných čtvrtích.

Náš antropický metr byl aplikován, bohužel, jen pro chodce. Za ideálních okolností bychom byli zaangažovali také řidiče a cyklisty a opakovali celý proces alespoň ve dvou ročních sezónách. To by však podstatně překročilo náš finanční a časový plán.

Dalším podstatným nedostatkem našeho experimentu byla absence sociálního psychologa. To se obzvláště projevilo při kalibraci antropického metru.

Budoucnost reklamy

Současné problémy reklamy jsou v podstatě dány rozporem mezi ohromujícím množstvím informací a absorpční kapacitou občanů. Obojí se však mění. Současné trendy nám dávají naději na postupný odklon od bombastických reklam k mnohem civilizovanějším a de-

centním formám propagace výrobků a služeb. Tak jako orloj už dnes není základním zdrojem časových informací, podobně se reklama postupně přesune do privátních elektronických aparátů. Najdeme tam nejen žádoucí výrobek nebo službu, ale navíc i veškeré důležité podrobnosti, včetně ceny a vyjádření spokojenosti zákazníků.

Bombastická reklama pravděpodobně nikdy zcela nezmizí, ale bude uplatněna jen pro krátkodobou expozici, pro dočasnou událost, například pro sportovní utkání nebo prostě pro obveselení. Humor je velice účinnou součástí reklamy.

Díky komerčním tlakům bude forma reklamy v městském prostředí stále náročnější, a bude v rukou specializovaných výtvarníků. Stane se tak součástí veřejného umění (public art) a výrazem našeho soudobého životního stylu. Co se nám dnes nelíbí, postupně zanikne. Města budou krásnější.

Použité zdroje:

JACOBS, Jane. *The Death and Life of Great American Cities*. Random House, 1961.

DEASY, C. M. *Design for Human Affairs*, Schenkman Publishing Company, 1974.

LYNCH, Kevin. *Managing the Sense of a Region*, The MIT Press, 1976.

BRAMBILLA, Roberto. *For Pedestrian Only*, Whitney Library of Design, 1977.

BECHTEL, Robert B. *Enclosing Behavior*, Dowden, Hutchinson&Ross, Inc. 1977.

Grafický doprovod © archiv autora

Ing. arch. Vladimír Matuš
Toronto, Kanada

ENGLISH ABSTRACT

The trouble with advertising, by Vladimír Matuš

Advertising has become an integral part of urban settings, which is why it cannot be studied and evaluated as a separate artefact. However, the setting of cities such as Canberra, Brasilia and Islamabad, designed with the use of orthodox planning methods, is evidently unwelcoming and sterile. For this reason, we now try to understand cities as open and dynamic systems with developing ecologies. Like natural scientists, ecologists and economists, designers and urban planners have given up hoping that their proposals can lead to a balanced final state of things.

ZELENĚJŠÍ BRNO
JAK TOHO CHCE DOSÁHNOUT?

V průběhu celého minulého roku Kancelář architekta města Brna společně s Odborem územního plánovaní a rozvoje a určeným radním pracovala na úpravách návrhu územního plánu města Brna k druhému veřejnému projednání. Jedním z velkých témat, které bylo častým obsahem námitek a připomínek, je regulace a ochrana zeleně ve městě. Co je tedy výsledkem této usilovné práce?

Zeleň není jen jedna Zeleň na míru každé části města

Jak pro územní plán definovat zeleň? Z pohledu regulace návrh územního plánu vnímá zeleň ve dvou různých rovinách. Může jít o plochu se zelení v hlavní funkci – tak je tomu u ploch městské (Z) a krajinné zeleně (K) a ploch lesa (L) – nebo o plochu, ve které má zeleň funkci doplňkovou, jako např. v plochách bydlení (B) nebo veřejné vybavenosti (V).

Plochy krajinné zeleně jsou určené především k rozvoji přírodních a přírodě blízkých procesů s omezeným vlivem regulace člověka. V území tak spolu s lesy a vodními plochami představují kostru ploch s vyšším stupněm ekologické stability. Územní systém ekologické stability je vymezován hlavně na těchto plochách stejně jako naprostá většina maloplošných zvláště chráněných území, významných krajinných prvků a dalších území podléhajících zákonné ochraně.

Plochy městské zeleně jsou vymezovány za účelem rozvoje a ochrany ploch zeleně s převažujícím vlivem kulturních zásahů člověka. Jedná se tak především o parky a významné parkově upravené plochy, nábřeží apod.

Regulace podmínek využití v obou výše zmíněných typech ploch je poměrně přísná a vyplývá především z jejich charakteru. Neomezuje se však pouze na rekreaci v plochách veřejně přístupné zeleně nebo rozvoj přírodních podmínek v území, jako tomu bylo v konceptu ÚP. Hlavním využitím je vymezení pro poskytování ekosystémových služeb jako širokého spektra funkcí od regulačních po kulturní. Přípustné a podmíněně přípustné využití vyplývá především z charakteru těchto typů, jak bylo popsáno výše, a neumožňuje tedy diametrálně jiné využití jako například umísťování staveb bydlení, komerce apod. Celková koncepce pak deklaratorně podporuje ochranu i zakládání uličních stromořadí a preferuje využívání adaptačních opatření. Koncepce technické infrastruktury stanovuje, že všechny prvky modrozelené infrastruktury jsou z hlediska prostorové koordinace rovnocenné s vedením technické infrastruktury.

Zeleň jako nezbytná součást města

Plochy zeleně v doplňkové funkci jsou v návrhu územního plánu integrovány do jiných funkčních ploch a podle toho také specificky regulovány. V plochách bydlení (B), smíšených obytných (C) a komerční vybavenosti (W) je stanoven minimální podíl zastou-

Denisovy sady jsou jednou z nejvýznamnějších ploch městské zeleně

Součástí veřejného prostoru Husitské ulice je platanové stromořadí

Foto © KAM, Marieta Maliková

Zahrádkářské osady vytvářejí přechod mezi zastavěným územím města a volnou krajinou

Foto © KAM, Marieta Maliková

Charakter vegetace ve vnitroblocích může oscilovat od rekreace až po reprezentativní uspořádání

pení zeleně z výměry disponibilního pozemku záměru, a to 30 % u prvních dvou, případně 20 % u poslední zmíněné. Tento podíl je nutné dodržet buď na terénu, na konstrukci podzemního, prvního nebo případně druhého nadzemního podlaží. Možná je přitom pouze forma intenzivní zeleně na konstrukci, nikoli extenzivní rozchodníkovou výsadbou na střeše.

Územní plán s ohledem na podmínky stanovené stavebním zákonem bohužel nedokáže regulovat podobu (druhové a prostorové složení) vegetace, což by bylo žádoucí s ohledem na adaptační opatření, předcházení riziku vzniku tepelného ostrova apod.

Regulativ je nastaven tak, aby byly umožněny podmínky pro založení a pěstování žádoucích forem vegetace. Mocnost souvislého prokořenitelného souvrství pro stromy je proto stanovena v minimální tloušťce 1 m, pro ostatní vegetaci pak minimálně 30 cm. Plošná regulace zároveň specifikuje podmínky pro minimální zastoupení stromů, a to podílem minimálně 30 % z celkové plochy zeleně u ploch B a C, resp. 50 % u ploch W. V případě malých nebo tvarově specifických pozemků je vyžadována plocha minimálně 16 m^2, která byla odvozena od požadavků na alespoň jeden menší strom. Regulativ dále řeší konkrétní výjimky, kdy není nutné zastoupení zeleně dodržet. Tyto výjimky vyplývají z podrobné analýzy území a bez jejich stanovení by v řadě případů fakticky hrozila stavební uzávěra (např. nároží, nerovnoměrná parcelace nebo stávající hustá zástavba v centru). Samostatně jsou v pravidlech uspořádání zástavby regulovány vnitrobloky. Důraz je zde kladen především na ochranu stávajících ploch zeleně před stavební činností ve stabilizovaných plochách.

Je nutné podotknout, že regulativ umožňující kompenzaci vegetace na konstrukci míří k systémovému řešení jako k prvku hospodaření s dešťovou vodou. Stavebně technické řešení takových souvrství ve větších plochách je však natolik nákladné, že bude využíváno jen u drahých pozemků v centru města. A zde je naopak intenzivní využití žádané a žádoucí. Nelze tedy očekávat, že se Brno promění v betonovou džungli se zelenými střechami, naopak s jeho dalším rozvojem podporujeme přibývání zeleně včetně výsadby tolik pro mikroklima důležitých stromů.

Myslíme i na rozvojové lokality

U rozvojových lokalit ploch lehké výroby (E) a výroby a skladování (P) je regulace stanovena podrobněji formou tzv. karet lokalit. Zde je specifikováno minimální plošné zastoupení zeleně, zpravidla jde o 10 až 15 %. Požadavek je u velké většiny také na konkrétní formu, jako je např. stromořadí, a napojení na systém hospodaření s dešťovou vodou.

Z ostatních ploch s významným zastoupením vegetace je podrobněji specifikováno zastoupení zeleně u ploch zahrádek (I) s 80 % na terénu, rekreace (R) se 40 % na terénu a individuální rodinné rekreace (R/i) s 80 % na terénu. U ploch I a R/i je stanovena také maximální zastavěná plocha, která nesmí přesáhnout 40 m^2 (50 m^2 v rekreační oblasti Přehrada), resp. 80 m^2.

Ing. Ondřej Nečaský
krajinářský architekt
Kancelář architekta města Brna

EVROPSKÁ KONFERENCE K POLITIKÁM ARCHITEKTURY
V RÁMCI CHORVATSKÉHO PŘEDSEDNICTVÍ V RADĚ EU

Je již zvykem, že při příležitosti předsednictví v Radě EU jsou představovány pokroky či nové aktualizace materiálů politik architektury. V loňském roce připadla tato úloha Chorvatsku, které konferenci připravovalo na červen roku 2020. Vzhledem k vyvíjející se pandemické situaci, ale také k ničivému zemětřesení, které Chorvatsko v březnu roku 2020 postihlo, bylo nutno tuto plánovanou akci přesunout do on-line prostředí. Byla vysílána ze Záhřebu ve dnech 22.–23. 4. 2021 v chorvatštině a překládána do angličtiny.

Tématem konference se stalo REUSE ARCHITECTURE, tedy znovuvyužití nebo opětovné používání architektury. Série loňských událostí, tedy i zemětřesení s epicentrem v župě Sisak-Moslavina, ukázala zranitelnost fyzického prostoru a potřebu zvýšit odolnost měst. Zároveň také posílila záměr přispět k úvahám o těchto otázkách. Konference byla zaměřena na rehabilitaci a revitalizaci, na aktivaci degradovaných, opuštěných a přehlížených oblastí, na opětovné využití zanedbaných zón nebo jednotlivých území. Cílem konference bylo spojit názory odborníků, které mohou být inspirací pro budoucí akce související s obnovou měst a postižených oblastí. Výsledky pomohou k definování kritérií kvality architektury a vystavěného prostoru a přispějí také k vytvoření Politiky architektury Chorvatské republiky pro budoucí období.

Konferenci pořádalo chorvatské Ministerstvo územního plánování, výstavby a státního majetku a Ústav pro prostorový rozvoj ve spolupráci s Chorvatskou komorou architektů. Byla určena především pro architekty a územní plánovače, tvůrce politik a strategií na všech úrovních, pro další odborníky a širokou veřejnost.

Úvodní příspěvek o následcích zemětřesení v loňském roce a následné opravě Záhřebu uvedl problematiku konference a nastínil nový směr v myšlení nad tvorbou a využíváním veřejných prostranství.

Dále byla diskutována Davoská deklarace a v jejím rámci studie, která se zabývá kvalitou architektury a stavebního prostředí. Cílem deklarace je rovnováha mezi kulturními, sociálními, ekonomickými, environmentálními a technickými aspekty. V této souvislosti byl připomenut mezioborový projekt Evropské komise Nový evropský Bauhaus. Představitelé Evropské unie chtějí, aby se Evropa stala lídrem v cirkulární ekonomice. Nejde zde ale jen o projekt environmentální a ekonomický, měl by být novým „kulturním“ projektem Evropy, přičemž je nutno do cirkulární ekonomiky integrovat všechny profese, a to od těch nejzákladnějších.

Předsedkyně chorvatské komory architektů zdůraznila, že je konference pořádána právě při příležitosti předsednictví Chorvatska v Radě EU. Téma, které bylo vybráno, není určeno jen pro odborníky, ale také pro veřejnost. Je nezbytné nalézt odpovědi na otázky:

- Jak zachránit historická centra?
- Jak obnovit a zatraktivnit tyto prostory?

Přírodní katastrofy posledních let ukázaly nedostatky v architektuře a stavebnictví, o kterých se víceméně ví. Paradoxně však ukázaly i dobré stránky – veřejná prostranství sloužila jako místa, kam se mohli lidé uchýlit.

Nelze nadále ignorovat moderní přístupy v navrhování – je důležité, aby se ti, kteří dané prostředí navrhují, uměli poučit ze svých chyb, a aby využívali své vědomosti pro vytváření udržitelného prostředí. Je nezbytné dosáhnout mezinárodního konsensu v udržitelné výstavbě a v politice architektury.

Další příspěvek seznámil účastníky s návrhy přestavby prostorů zchátralého kina, v němž se akce konala. Také bylo představeno první udržitelné území v Záhřebu – revitalizace bývalého nákladového prostoru záhřebského nádraží, přičemž takto vznikne propojení severní a jižní části města, které dosud odděluje železnice. K propojení budou využity nejlepší zkušenosti, které jsou k dispozici. Území bude přístupné pro všechny obyvatele. Přesunutím autobusového nádraží pod zem vznikne kompaktní dopravní uzel. Součástí území budou i nová knihovna, veřejná prostranství, parky a tržnice. Bloky budou pojaty tak, aby se nestaly překážkou. Projektované budovy budou bezpečné a bude je možno využívat i během zemětřesení. Hlavním mottem celého projektu je „Život v ulicích“.

Tématu obnovy byl věnován i příspěvek na téma Možnosti integrální obnovy a revitalizace prostoru – výchozí body pro zdokonalení chorvatského systému územního plánování. Ten představil výzvy pro územní plánování 21. století. Politika architektury vymezuje základní cíle, z nichž jedním je „kvalita prostoru jako základ pro spokojený život jednotlivce.“ Nástrojem pro rozvoj území malých měst je regulace veřejného prostoru. Na to navazuje efektivní nástroj ochrany historických center, kterým je územní plánování. Nejde ale jen o formální ochranu, jde také o nástroj pro kontrolu a zpětnou intervenci, přičemž se může zdát, že nástroje pro plánování malých měst jsou nedostatečné. Řeší se problém nelegální výstavby, a proto by měl být systém lépe koordinován. Pro centrální osídlení je důležitá především předpověď důsledků výstavby, aby mohlo být detailněji plánováno centrální území. Poslední myšlenkou příspěvku byla obnova území po přírodních katastrofách – zemětřesení a povodních. Tyto události představují výzvu pro lepší obnovu území. Proto byla také představena metodika obsahující postup zaměřený na systematické plánování, kompletní programy obnovy a akční plány pro obnovu historického prostředí.

Další příspěvek prvního dne konference se zabýval tématem „Aktivní účast uživatelů jako paradigma obnovy bydlení“. Jedná se o nový koncept vztahu mezi bydlením a prostředím (přírodou). Přírodní katastrofy nám bezprostředně

ukazují, co je dobré a co je zlé, jelikož známe okamžitě důsledky. Bydlení jako jedna ze základních potřeb člověka by mělo být udržitelné, kvalitní, efektivní, cenově dostupné a flexibilní. Všechny lidské aktivity, včetně architektury, musejí být v harmonii s klimatickými změnami, energetickými potřebami a potřebou vymýcení chudoby. Byla představena evoluce v sociálním chování, tedy vyšší úroveň vzdělání, životních standardů a bohatství. S tím souvisí výzkum z roku 2011, jenž konstatoval, že 31,4 % domácností tvoří jednotlivci, ve 24,7 % z nich žijí dva dospělí bydlící bez dětí a v 21 % jsou dva dospělí s dítětem. Mnoho lidí bydlí samostatně, což způsobuje především rozvoj IT a omezení komunikace mezi lidmi, k čemuž v současné době přispívá také častá práce z domu. Na základě těchto zkušeností byl představen koncept modulárního bydlení, které je flexibilní, variabilní a adaptabilní. Bydlení by mělo splňovat určité podmínky a sledovat vývoj podmínek rodiny. Buňky pak mohou být prefabrikovanými nebo dřevěnými modulárními panely. Tak vznikne bydlení pro jedince, páry, rodiny s dítětem, rodiny s dětmi i multigenerační rodiny.

Následoval příspěvek o „cirkulárních městech a příležitostech pro obnovu měst“, který představil princip cirkulární ekonomiky aplikovaný na města.

Úvod další části konference patřil opětovnému využití architektury. Každá evropská země vytváří vlastní politiku, která chce být „udržitelnější a zelenější“. To je závislé převážně na penězích. Tuto politiku ovlivňují krizové stavy, jakými jsou nezaměstnanost, migrační krize, živelné katastrofy, ale také pandemie. Všechny tyto situace pak způsobují rušení projektů směřujících k zlepšení prostředí, ve kterém žijeme, a narušují politickou a finanční stabilitu států. Je tak potřeba co nejrychleji a nejsnadněji implementovat tyto potřeby do realizovatelných projektů.

Toto téma bylo otevřeno deseti projekty souvisejícími s obnovou Lisabonu – od brownfieldu k novým čtvrtím. Realizace začala už v souvislosti se světovou výstavou EXPO 98. Pořadatelství takové akce představuje pro každé město významnou výzvu. Důležité bylo obnovit nejzchátralejší část města a nabídnout kvalitní veřejné prostory včetně uměleckých děl. Pro tyto potřeby tak začala rozsáhlá obnova – nejdříve byly realizovány parky a veřejná prostranství, a až poté byly stavěny kancelářské budovy. Po ukončení EXPA byly všechny prostory zpřístupněny a dodnes jsou velmi navštěvovány.

Jeden z nejzajímavějších příspěvků nesl název Město třetí generace – od městské akupunktury k biourbanismu. V suburbánních částech Tchaj-peje existují oblasti, kde žijí lidé v harmonii s přírodou s tím, že si při tvorbě bydlení přetvářeli prostředí neformálně, nezákonně, prostě dle svého. V příspěvku byly představeny příklady takového osídlení, které bylo později legalizováno. Tato architektura je spojena s přírodou. První „generace“ osídlení zde byla rolnická, druhá se změnila na industriální, ale jaká by měla být ta třetí? Možná organická? Architektura nemusí být věčná, může být i krátkodobá. Také může parazitovat na území. Organická generace měst však může vypadat až jako hi-tech slum. A všechny tyto formy mohou být užitečné.

Předposlední příspěvek prvního dne se zabýval cirkulární ekonomikou. Prezentoval, jak redukovat využití energie, jak redukovat množství CO_2, jak používat netoxické materiály, a hlavně jak dávat důraz na výběr materiálů. Pro to existuje Platforma CB 23, která má za cíl chránit materiály, energii a životní prostředí. Při aplikaci těchto pravidel jsme si osvojili nové přístupy (například využívat použitá okna nebo neosazovat zbytečné podhledy).

Vystoupení, v němž byl představen registr brownfieldů v Chorvatsku, patřilo zástupcům chorvatského Ministerstva územního plánování, výstavby a státního majetku a Ústavu pro prostorový rozvoj. Jedná se o program obnovy brownfieldů, které vznikly koncem 20. století ekonomickou transformací a změnami ve státní struktuře. Strategie začala rekonstrukci brownfieldů a identifikovala, že je zde množství vojenských, industriálních, nemocničních a turistických komplexů. Všechny jsou v atraktivní lokalitě, většího rozsahu a s dobrou dopravní dostupností a již existujícími inženýrskými sítěmi. Prioritou bylo tato území revitalizovat, zabránit environmentálním neštěstím a dekontaminovat území, v nichž znečištění zůstává. Cílem je centrální registr, ve kterém bude standardizovaný popis brownfieldů. Získané údaje jsou zanášeny do GIS programů. Existuje národní, regionální a lokální úroveň dat. Do budoucna se předpokládá zpřístupnění registru.

Druhý den konference byl zahájen přednáškou o „Kritériích kvality architektury“. Důležitým termínem je kvalita plánování. Je potřeba plánovat již v politice architektury a v územním plánování tak, aby byly budovy vstřícné k životnímu prostředí, a podporovat akce, které budou spojovat všechny stupně politiky a všechny stupně státní správy, které by měly být propojeny. Všechny zainteresované subjekty musejí zároveň být součástí plánu. Politika architektury by měla být apolitickým nástrojem pro plánování příjemného prostředí v souladu s životním prostředím. Integrace strategie hodnocení kvality je důležitým krokem pro správné fungování plánování.

Následovala přednáška „Analýza a oceňování architektonických transformací“. Evropské státy spolupracují na zachování architektonického dědictví Evropy. Při této příležitosti byly představeny projekty tří typů obytných bloků v Barceloně. Jednalo se o projekt na zlepšení prostředí pro obyvatele žijící v původních budovách. Projekt měl za cíl transformovat budovy na moderní obytné objekty se všemi aspekty kvalitního bydlení. Vznikla také publikace, která popisuje bydlení v Paříži a naznačuje možné využití a modernizaci zastaralých obydlí. Při rekonstrukci se využívaly prefabrikované prvky, které urychlily výstavbu a umožňovaly pokračovat ve stavbě i při nepříznivém počasí. Staré a zchátralé budovy se nemusejí demolovat, je třeba využít jejich potenciál, zmodernizovat je do současné podoby, a tím podpořit udržitelný rozvoj v architektuře.

Při přednášce „Prefabrikace, série, standardy“ taktéž zaznělo, že prefabrikace je důležitým nástrojem pro opětovné využití architektury.

Konference pokračovala příspěvkem „Reaktivace – Adaptace – Znovuvyužití“, jenž se zabýval reaktivací zastaralých území brownfieldů. Byla představena přestavba přístavů v Rotterdamu a v Amsterdamu (nadstavby nad stávajícími skladovými budovami). Územní plán je flexibilním nástrojem pro plánování obnovy starých území, která může obsahovat rekonstrukce starých částí a přidání nových při respektování architektonické identity. Je důležité, aby byl využíván celkový potenciál budov. Budované nové části musejí respektovat strategii smíšeného využití. Občas je nezbytné počítat i s tím, že některá území, například okolí řek a zálivů, mohou být zaplavená. Je však důležité říct, že tato území jsou pro lidi atraktivní, a že je třeba využít jejich potenciál. Město by tak mělo obsahovat všechny atributy, které jsou pro dnešní dobu důležité, tedy například dobrou dopravní dostupnost a kulturní využití. Mělo by ale také respektovat trendy v ochraně životního prostředí. Hlavní důraz se musí dávat na znovuvyužívání území, která jsou již zastavěná, ale ztratila své využití. Je tak potřeba je znova reaktivovat, aby se do nich mohl vrátit život.

V odpoledním bloku byly představeny „Zkušenosti Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD) ve městech – regenerační projekty v Chorvatsku i v zahraničí“. EBRD se co nejjednodušeji snaží investovat do kvalitativní změny života a budovat „nové mosty“, které propojují návrhy s realitou. Nestačí mít jen plány, je třeba mít silné téma, které je schopno je podporovat a realizovat. Evropská banka pro obnovu a rozvoj investuje stovky miliard euro do tisíců projektů ve 39 zemích světa. Projekty jsou posuzovány hned z několika úhlů, například zelená města se posuzují i z pohledu použitých technologií. Musejí se však potýkat s několika problémy, mezi které patří populační změny nebo i energetická bezpečnost. V plánu je do roku 2025 investovat více než polovinu prostředků právě do zelených projektů. Projekty podpořené Evropskou bankou pro obnovu a rozvoj jsou často držiteli významných ocenění. Více informací je k nahlédnutí na stránkách *www.ebrdgreencities.com*.

Poslední příspěvek se zabýval rekonstrukcí Muzea moderního umění v Rijece, kde je využit každý protor pro potřebu výstavy.

Konference i přes počáteční nepřízeň a přesun termínu do on-line prostředí představila množství zajímavých projektů a významných informací. Nové pohledy na věc, jejich řešení i důsledky, které přírodní katastrofy a pandemie mají, nás jako společnost opět posunují dopředu a lze jednoznačně říci, že konference splnila cíle, které si předsevzala.

Ing. Jakub Kotrla
Ústav územního rozvoje
Fakulta stavební VUT

PAMÁTKOVÉ KOMPETENCE V PRAXI ÚŘEDNÍKA

VZDĚLÁVACÍ PROGRAM NPÚ

Novinkou v nabídce vzdělávacích aktivit Národního památkového ústavu se stal v roce 2020 jednoletý specializovaný kurz určený výkonným památkářům v obcích s rozšířenou působností, magistrátech a krajských úřadech. Pro tuto cílovou skupinu byl vůbec poprvé vytvořen samostatný vzdělávací projekt v historii Odboru edukace a dalšího vzdělávání. Novým způsobem tak byla naplněna role NPÚ jako metodického garanta v oblasti památkové péče. Kurz byl koncipován mimo jiné na základě dotazníkového šetření mezi referenty na obcích. Důležitým momentem bylo získání akreditace Ministerstva vnitra umožňující úředníkům započítat absolvovanou výuku do povinného vzdělávání úředníků.

Komplexní vzdělávací program šitý na míru „výkonným“ památkářům, nazvaný **Památkové kompetence v praxi úředníka**, je zaměřen na praktické znalosti a dovednosti z oblasti preventivní údržby stavebních památek, technologií pro památkovou péči a stavebního dozoru. Proto je vedle teoretické části položen důraz na praktické řemeslné dílny. Možné podoby workshopů pro úředníky jsou průběžně testovány také výzkumným týmem pod vedením Mgr. et. Mgr. Jany Tiché v rámci projektu DKRVO (Dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace) s názvem Metody zpřístupnění památkového fondu pro celoživotní vzdělávání. Jednoznačný přínos praktických dílen byl potvrzen již v roce 2019 na pilotní dílně štukatérských technik v Chlumu u České Lípy, kde si 17 úředníků vyzkoušelo omítání a obnovu štukových prvků vápennou technologií včetně ručního modelování štukových prvků, tažení římsových profilů a výroby odlitků. Workshop se uskutečnil díky významné podpoře Ministerstva pro místní rozvoj. Pozitivní ohlasy na tento typ praktického vzdělávání úředníků a podpora MMR přispěly značnou měrou k rozhodnutí nabídnout úředníkům specializovaný kurz zaměřený na rozvíjení jejich technologických kompetencí.

Do prvního ročníku kurzu **Památkové kompetence v praxi úředníka** se přihlásilo 37 zájemců. Zahájení bylo plánováno na březen 2020. Bohužel přesně v tomto období začala platit omezení shromažďování vzhledem k rozšíření onemocnění covid-19. První přednášky se tak uskutečnily v červnu v přednáškovém sále NPÚ v Praze. V září pak proběhla opět za podpory MMR třídenní tesařská dílna ve spolupráci s odborníky z muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm. Účastníci ocenili především praktické ukázky tesařských technik jak v dílnách, tak v terénu.

Foto © Ivana Svojtková

Mimořádným zážitkem byla exkurze s přednáškou hlavního garanta opravy vyhořelé chaty Libušín Libora Dvořáka. Účastníci se shodli na tom, že dílna byla velmi přínosná. Ocenili možnost vlastnoručně si vyzkoušet tradiční řemeslné postupy, což je pro ně novou zkušeností a posílí v budoucnu jejich schopnost odborné argumentace při jednání s investory a projektanty přímo na stavbách.

Další průběh kurzu negativně ovlivnila druhá vlna pandemie, kdy jsme byli nuceni přenést výuku do virtuálního prostoru. V říjnu, listopadu a prosinci jsme přednášky natáčeli kamerou a v reálném čase je mohli účastníci kurzu sledovat. Technická kvalita však nebyla dokonalá, výhodou bylo, že záznam přednášky si mohli zájemci přehrát zpětně.

Od ledna 2021 byla k on-line výuce využívána profesionální licence Zoom, kdy účastníci kurzu sledovali PowerPointovou prezentaci a zároveň poslouchali výklad lektora. Technická kvalita přednášek se tak výrazně zlepšila. Přednášející i posluchači se velmi rychle naučili využívat chat k doplňujícím otázkám a k okamžité reakci na prezentované problémy.

Teoretická část výuky tak skončila v březnu 2021. Celkem proběhlo 24 přednášek v rozsahu 60 hodin teoretické výuky. Vzhledem k nepříznivé epidemiologické situaci se zatím nemohly uskutečnit další dvě plánované dílny. Kovářská dílna proběhla v červnu letošního roku. Zednická dílna se uskuteční jako samostatný seminář pravděpodobně až v roce 2022.

Foto © Ivana Svojtková

Z dotazníkového šetření provedeného po ukončení kurzu vyplývá jednoznačný přínos především pro kvalitnější výkon odborné práce – uvádí 81 % účastníků. Celkově bylo s kurzem velmi spokojeno 100 % dotazovaných. Obsahové zaměření kurzu, výběr lektorů a jejich odborná erudice byly rovněž hodnoceny mimořádně vysokým skóre – přes 90 %. S on-line výukou bylo velmi spokojeno 54 % dotazovaných a poměrně spokojeno 46 %.

V současné době evidujeme nové zájemce o přihlášení do dalšího ročníku tohoto kurzu, který plánujeme zahájit již v říjnu letošního roku. Po zkušenostech z prvního ročníku jsme se rozhodli koncipovat výuku jako kombinovanou – teoretické přednášky on-line a praktické dílny samozřejmě prezenčně v terénu.

Podrobné informace poskytne na vyžádání Hana Řezníčková, pracovnice Odboru edukace a dalšího vzdělávání generálního ředitelství NPÚ.
Kontakt: *reznickova.hana@npu.cz*
tel.: 603 156 224

Mgr. Ivana Svojtková
Odbor regionální politiky
Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

CO PÍŠÍ JINDE

ČKA podporuje udržitelnost v architektuře

Česká komora architektů (ČKA) si je vědoma důležitosti udržitelnosti v oblasti architektury a toto téma si stanovuje jako jednu ze svých priorit. Ustavila proto pracovní skupinu Udržitelnost a vydává sedm tezí ČKA pro udržitelnou architekturu. ČKA vnímá jako svoji úlohu být pro toto téma veřejnou autoritou.

„Člověk má svým působením zásadní vliv na utvářené prostředí, což zcela platí i pro navrhování, a proto je nezbytné, aby při této činnosti konal v souladu s principy udržitelnosti,“ říká 1. místopředseda ČKA a předseda PS Udržitelnost Petr Lešek. *„Udržitelností v architektuře se přitom myslí dlouhodobá udržitelnost, přínosnost a návratnost investice do proměny prostředí, která zároveň minimalizuje negativní dopady na své okolí,“* vysvětluje. Konkrétně to znamená vyvážené plánování, omezení energetické náročnosti užitím obnovitelných zdrojů, šetření vodními zdroji – například využíváním dešťové a šedé vody, vytváření zdravého a příjemného prostředí pro uživatele, používání obnovitelných materiálů nebo efektivnější nakládání s existujícím vystavěným prostředím.

První ze sedmi tezí je **komplexnost řešení a přístupu**. Každý projekt musí zohledňovat lokální podmínky, okolnosti a komunity s vědomím globálních souvislostí. Klíčová je přitom týmová mezioborová spolupráce, což by měly zohledňovat výběrové procesy ve veřejné sféře i nastavování dotačních systémů. Dalším bodem tezí je upozornění na **klíčovou úlohu urbanismu a plánování krajiny**. Zásadní je totiž celková situace uspořádání krajiny včetně zastavěného prostředí. Dlouhodobě výhodnější je nezabírat dosud nezastavěné plochy, ale pečovat o již zastavěné včetně revitalizace brownfieldů. Důležité je komplexní plánování veřejného prostoru včetně udržitelné dopravy a modrozelené infrastruktury. Třetí tezí je **vysoká kvalita architektury**. Jen po všech stránkách kvalitní, příjemné, trvanlivé, upravitelné, zdravé, pěkné a energeticky úsporné budovy, ale i veřejný prostor, krajinářské stavby a prostředí obecně, budou využívány dlouhodobě, a tedy budou udržitelné. Čtvrtým bodem je **hospodárné nakládání se zdroji**. Jakákoliv nová aktivita musí nejprve zvážit využití stávajících zdrojů a možnost přestavby stávajících a nevyhovujících struktur. Do finančního plánování výstavby je nutno zahrnout rozvahu o nákladech životního cyklu včetně energetické náročnosti, nákladů na údržbu, provozních nákladů a dopadu na zdraví a spokojenost obyvatel. Cirkulární stavebnictví je téma, kterému by měla být věnována pozornost. Cílem je uhlíková neutralita. Pátou tezí je **vhodný legislativní rámec**. Legislativa, vyhlášky a normy musí napomáhat novým a inovativním řešením, nikoliv jim bránit. Cílem ČKA je prosadit ve stavebním zákoně postavení zelené infrastruktury na úrovni ostatních infrastruktur. Posledními dvěma tezemi, nikoli však svým významem, jsou **aktivní role veřejného sektoru** a **zapojení veřejnosti**. Veřejný investor musí jít příkladem a udržitelnost musí být tématem veřejným, nikoli jen odborníků. Důležité je zpracování stručných a skutečně užívaných strategií. Odborníci a média se musejí věnovat kultivované osvětě uživatelů. ČKA chce jako veřejná autorita v rámci tématu podporovat mezioborovou spolupráci a vzájemný respekt mezi odborníky. Hodlá nadále podporovat vzdělávání svých členů v této oblasti a přenášet téma mezi odbornou i laickou veřejnost.

Před více než rokem ČKA podepsala memorandum o spolupráci s Českou radou pro šetrné budovy (CZGBC), která pro členskou základnu pravidelně připravuje odborné semináře věnující se například cirkulární ekonomice, energetickým úsporám, hospodaření s vodou, zdravému vnitřnímu prostředí nebo certifikaci budov. *„Spolupráce s architekty je velmi důležitým prvkem naší mise. Cílem České rady pro šetrné budovy je totiž vzdělávání veřejnosti, a to i té odborné, v otázkách nejnovějších principů udržitelnosti,“* připomněla hlavní přínosy spolupráce výkonná ředitelka České rady pro šetrné budovy Simona Kalvoda. Plné znění sedmi tezí ČKA pro udržitelnou architekturu je dostupné na: *https://www.cka.cz/cs/cka/kontakty/pracovni-skupiny/ps-udrzitelnost*

[ČKA, 3. 5. 2021]

Nové metodiky pomáhají obcím plánovat veřejná prostranství a městům hospodařit s dešťovou vodou

Univerzitní centrum energeticky efektivních budov (UCEEB) ČVUT vytvořilo průvodce plánováním proměny veřejných prostranství pro představitele menších obcí a metodiku věnující se udržitelnému nakládání s dešťovými vodami v městském prostředí. Obě publikace, které vznikly s přispěním Technologické agentury ČR, jsou volně dostupné na internetu, odkud si je už stáhlo několik tisíc odborníků a zástupců měst a obcí.

Certifikovaná **Metodika plánování veřejných prostranství malých obcí** je výstupem tříletého úsilí týmu urbanistů a sociálních vědců ČVUT UCEEB pod vedením Ing. arch. Martiny Sýkorové a Mgr. et Mgr. Michaely Malé. Cílem publikace je poskytnout starostům a obecním zastupitelům možnost stát se rovnocennými partnery v dialogu s nezastupitelnými odborníky i úřady, mít vlastní vizi, dokázat zvážit výhody a nevýhody navrhovaných řešení a dělat informovaná rozhodnutí.

Hlavní část metodiky pomáhá představitelům menších obcí zorientovat se v problematice veřejných prostranství pro následné jednání s odborníky i úřady, provází je krok za krokem procesem přípravy a formulace zadání studie a popisuje doporučené postupy při výběru zpracovatele.

Na tuto hlavní část navazuje několik příloh – první sada příruček popisuje základní principy kvalitního hmotného (architektonického) prostředí veřejných prostranství i způsoby a postupy, jak a proč zapojovat veřejnost a zjišťovat její potřeby. Druhá sada příruček obsahuje doporučený seznam kapitol zadání pro různé v metodice definované typy studií. „Věříme, že starostové a zastupitelé, kteří si tyto příručky prostudují a budou se jimi řídit, přispějí ke vzniku kvalitního veřejného prostoru naplňujícího potřeby obyvatel i návštěvníků obce," říká Michaela Malá.

Metodika věnující se udržitelnému nakládání s dešťovými vodami v městském prostředí vznikla v rámci dvouleté spolupráce týmů ČVUT UCEEB pod vedením Ing. arch. Martiny Sýkorové a Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem v čele s Janem Macháčem. Publikace s názvem ***„Voda ve městě: Metodika pro hospodaření s dešťovou vodou ve vazbě na zelenou infrastrukturu"*** provádí představitele měst přípravou, plánováním, realizací i údržbou opatření pro hospodaření s dešťovou vodou (HDV) ve vazbě na modrou a zelenou infrastrukturu.

„Kvůli stále častějším projevům klimatické změny, kdy se střídají delší období sucha a přívalové srážky, si nejen akademická sféra, ale i zástupci samosprávy, státní správy a široká veřejnost uvědomují potřebu s dešťovou vodou lépe hospodařit – umožnit jí zasáknout se v místě jejího dopadu, po určitou dobu ji zadržet a dále ji využívat pro zálivku vegetace či kropení ulic v horkých letních dnech. Ve městech se však stále setkáváme se zažitým pohledem, jenž dešťovou vodu považuje za problém, který je třeba co nejrychleji vyřešit tím, že ji z daného prostředí odvedeme," říká Ing. arch. Martina Sýkorová.

Certifikovaná metodika je určena zástupcům měst, kteří chtějí nakládat s dešťovými vodami udržitelněji a pomocí tohoto přístupu podpořit i další městské systémy. Pomáhá zorientovat se v jednotlivých techničtějších i přírodě blízkých opatřeních HDV, popisuje jejich procesní prostup od povolení až po údržbu a poukazuje na pozitivní dopady opatření HDV i systému modré a zelené infrastruktury v měřítku celého města i jednotlivých veřejných prostranství.

Metodiky jsou ke stažení zdarma na *www.vodavemeste.cz* nebo *www.atraktivniobec.cz*.

[StavbaWEB, 13. 5. 2021]

Všechno, co jste kdy chtěli vědět o vizuálním smogu (ale báli jste se podívat)

Jedním z projektů, kterými spolek Pěstuj prostor a iniciativa Vizuální smog v Plzni veřejnosti letos přiblíží stále silněji rezonující téma vizuálního smogu ve veřejném prostoru, je výstava pod širým nebem, situovaná v sadovém okruhu v Šafaříkových sadech – na dohled od obří „lavičky", která v posledních dnech upoutala pozornost Plzeňanů. Vernisáž výstavy, na níž se výrazně podíleli studenti zdejší Střední odborné školy obchodu, užitého umění a designu, se uskutečnila v červnu.

„Těžištěm výstavy jsou fotografie studentů, kteří zdokumentovali a zároveň obrazově okomentovali aktuální podobu vizuálního smogu v Plzni. Svými snímky postihli reklamní plochy nejrůznějších velikostí a měřítek, polepy výloh, vývěsní štíty, reklamní lavičky, ale také celé fasády či plachty nákladních aut," uvedla autorka výstavy Yvona Kovářová z iniciativy Vizuální smog v Plzni. Studenti „Nerudovky", které vedly pedagožky školy Tereza Šobrová a Tereza Pejřimovská, navíc výstavě vtiskli i grafickou podobu. Na základě otevřené výzvy přispěla svými snímky rovněž široká veřejnost. Fotografie prezentované na této výstavě, ale také záběry, které se do výběru nedostaly, zaznamenává tzv. mapa vizuálního smogu dostupná na adrese *vizualnismog.plzne.cz/mapa*.

Výstava navíc představila i dva koncepční dokumenty, kterými se k řešení problému vizuálního smogu aktivně přihlásilo město a jež v roce 2020 schválila Rada města Plzně: Manuál reklamy ve veřejném prostoru a Manuál označování provozoven. *„O vznik dokumentů, jejichž cílem je reklamu regulovat a kultivovat prostřednictvím doporučení, a nikoliv represí, se zasazovala právě platforma Vizuální smog v Plzni. Oba materiály, které jdou ve stopách obdobných studií vypracovaných v Brně, Znojmě, Praze či Ostravě, připravil Útvar koncepce a rozvoje města Plzně,"* doplnil Petr Klíma z pořádajícího spolku Pěstuj prostor.

„Podobně jako spolek Pěstuj prostor usiluje i platforma Vizuální smog v Plzni o vznik kvalitního a kultivovaného městského veřejného prostoru, který neztrácí svoji funkci, podobu a symbolický význam pod vrstvami reklamních sdělení, a v němž se architektura nestává levným nosičem banálních informací. Pevně věříme, že k tomu přispěje i tato výstava," dodala Yvona Kovářová.

[Pěstuj prostor; StavbaWEB, 1. 6. 2021]

Zkušenosti a know-how architektů a krajinářů lze využít v novém asistenčním programu pro města, obce i obvody

Plzeňský spolek Pěstuj prostor, z. s., sdružující architekty, krajináře a odborníky z různých odvětví, pěstuje prostor i mimo západočeskou metropoli. Své bohaté zkušenosti a know-how z celé řady zajímavých projektů v krajině a veřejném prostoru už druhý rok předává dál prostřednictvím asistenčního programu.

Jak program funguje? Spolek Pěstuj prostor v dubnu vyhlásil druhý ročník asistenčního programu, jehož prostřednictvím pomáhá městům, obcím,

městským částem a obvodům například s tvorbou koncepčních dokumentů nebo optimálním nastavením projektů. *„Připravit kvalitní zadání nebo architektonický projekt není nedosažitelné, ale když máte k ruce odborníka, který vás správně nasměruje, je to rozhodně k nezaplacení – ušetří to spoustu slepých uliček i zbytečně investovaných financí,“* prozradil Marek Sivák, zakládající člen spolku Pěstuj prostor, architekt a odborný konzultant. *„Chceme pomoci městům a obcím najít odvahu opustit zavedená schémata a vyzkoušet nové cesty inspirované současnými poznatky a inovativními přístupy. Víme, že první krok je často velmi obtížný nebo se na něj nedostávají potřebné finance – proto jsme za pomoci Ministerstva kultury České republiky připravili tento podpůrný program. Výsledky nejsou vidět hned, ale naším hlavním úkolem není zvelebit jeden konkrétní prostor, jde o to předat potřebné zkušenosti a pomoci tak s desítkami dalších projektů,“* doplnil Sivák, který na programu spolupracuje s dalšími zkušenými odborníky.

Krajinářská architektka Karla Kupilíková se více než deset let podílela prostřednictvím Nadace Proměny Karla Komárka na přípravě a managementu celé řady projektů, které si vysloužily ocenění i kladné přijetí ze strany veřejnosti. Zdařila se například obnova říčního ostrova Santos v Sušici, jenž je oblíbeným místem relaxace i zábavy. Městský lesopark, který se na ostrově nachází, prošel revitalizací v letech 2012–2013 a získal Cenu veřejnosti v soutěži Stavba roku Plzeňského kraje 2013 a stal se i Parkem roku 2014. Spolupracovala také na přípravě projektu a organizaci architektonické soutěže u obnovy nábřeží řeky Loučné v Litomyšli, nebo u revitalizace městského parku Jiráskovy sady v Litoměřicích, který se stal Parkem roku 2017.

Pro úspěch projektu je důležitá také interakce s občany, je třeba zjistit jejich potřeby, odborně je posoudit a zohlednit. Na asistenčním programu Pěstuj prostor proto spolupracuje také sociolog Petr Matoušek, který má bohaté zkušenosti s efektivním nastavováním participace a komunikace s veřejností a s kvalitativními analýzami pro rozvoj veřejných prostranství. Další odborníci se případně podílejí podle konkrétní potřeby projektu.

Asistenčním programem prošla například obec Klášter Hradiště nad Jizerou, jíž odborníci pomáhali s připomenutím historické paměti, plánem údržby a dalšího rozvoje centra obce. *„Architekti ze spolku Pěstuj prostor nám nejen velmi vkusně, ale také kreativně pomohli s návrhem úprav okolí obecního úřadu v historické části obce. Vytvořili koncepční dokumenty, které nás provedou postupnou realizací. Oceňujeme zejména profesionální přístup a komplexní péči, kterou tým z Pěstuj prostor projektu věnoval,“* prozradila Michala Mydlářová, zastupitelka obce Klášter Hradiště nad Jizerou, která využila prvního ročníku asistenčního programu pro samosprávy při plánování veřejných prostranství v roce 2020.

Pomoc zkušených odborníků ocenila i starostka Hostivic Ing. arch. Klára Čápová, která potřebovala od spolku Pěstuj prostor pomoci s plánem participace a informováním a komunikací projektů města s veřejností: *„V Hostivici jsme se nevěnovali jednomu konkrétnímu projektu, ale obecně fungování vztahu města a veřejnosti. Výborný tým sociologů a architektů nejprve vyhodnotil dosavadní spolupráci města, respektive našeho úřadu s občany. Následovalo školení s doporučeními pro další zapojování občanů do projektů rozvoje města v příštích letech. Na konkrétních projektech návrhu územního plánu a architektonické soutěže na základní školu jsme si vyzkoušeli praktické sestavování komunikačního plánu. Školení probíhalo on-line, a vzešlé plány se také navrhovaly ve dvou variantách, distanční a prezenční. Pro město byla vloni vzniklá pandemická situace naprosto nová a doporučení školitelů bylo velkým přínosem.“*

[StavbaWEB, 3. 5. 2021]

Investoři budou v Praze stavět podle jednotných pravidel

Pravidla, podle nichž budou developeři v Praze finančně přispívat na občanskou vybavenost, připravuje Magistrát hlavního města Prahy společně se Svazem městských částí hlavního města Prahy. Dokument otevře cestu pro transparentní a předvídatelný přístup samospráv k investorům a umožní kvalitní výstavbu včetně občanské infrastruktury a dopravní obslužnosti s ohledem na potřeby budoucích i stávajících obyvatel města. Aktuální stav přípravy pravidel spolupráce města a developerů představil náměstek pražského primátora Petr Hlaváček spolu s hosty v online diskusi, která se uskutečnila 26. dubna.

Celopražská pravidla upraví proces jednání s developery, na jehož základě budou město a městské části uzavírat s investory smlouvy týkající se realizace stavebních projektů. Pravidla budou vycházet z magistrátem připravované Metodiky kontribuce investorů do území, která určí výši finančního příspěvku jak dle stávajícího stavu územního plánu, tak zejména podle míry zhodnocení území při změnách územního plánu, které jsou potřebné k uskutečnění developerského záměru. Pokud totiž město v územním plánu například změní nestavební pozemky na stavební, nebo zvýší míru využití pozemků, hodnota těchto pozemků pro developera výrazně vzroste. Zároveň se však území městské části více zatíží a je nezbytné v něm doplnit chybějící nebo rozšířit stávající občanskou vybavenost a další infrastrukturu.

Společné zavádění pravidel pro investory usnadní a do velké míry sjednotí jednání o developerských projektech na území celého města. *„Na spolupráci při vytváření pravidel pro developery jsme se shodli v rámci snahy co nejvíce jednání s investory zprůhlednit a zjednodušit jak pro ně samotné, tak pro magistrát a městské části. Je pro nás přitom důležité, aby sto procent příspěvků bylo investováno zpět do dotčeného území. V Praze se díky tomu bude stavět rychleji a přitom kvalitněji,”* uvádí 1. náměstek primátora hlavního města Prahy Petr Hlaváček.

Dokončovaná pravidla mají zlepšit a usnadnit vzájemnou komunikaci i napříč městskými částmi. *„Díky spolupráci Svazu městských částí a Magistrátu nastavujeme transparentnější prostředí pro investory, kteří budou dopředu znát své možnosti, i pro městské části, které*

tak získají jednoznačnou vyjednávací pozici s developery. Finanční zátěž související se zajištěním dostatečné infrastruktury, jako jsou například školy a parky, se navíc mezi městské části a investory rozdělí," říká místopředsedkyně Svazu městských částí hlavního města Prahy a starostka městské části Praha-Petrovice Olga Hromasová.

Pravidla pro spolupráci s investory v poslední době připravuje stále více českých měst. Na konci loňského roku je jako první statutární město přijala Jihlava, od konce března je má také Brno. *„Naše zkušenosti s přípravou podobných pravidel v dalších městech, jako je Jihlava nebo Brno, ukazují, že pro investory je důležitá předvídatelnost a transparentnost podmínek, které samosprávy na výstavbu ve svém území uplatňují. Výsledkem pak může být zefektivnění výstavby,"* doplňuje Jiří Nezhyba z advokátní kanceláře Frank Bold Advokáti, kteří se na přípravě pravidel podíleli.

Podle Františka Korbela z advokátní kanceláře Havel&Partners je cílem metodiky win-win model pro město, developery i obyvatele, který zajišťuje spravedlivou dohodu v území, a tím i zvýšení jeho hodnoty a užitné kvality pro všechny strany. *„Město nemá být aktivistickým odpůrcem využívání území, ale partnerem pro výstavbu, který srozumitelně definuje požadavky na všechny systémové investory,"* uvedl Korbel.

Investoři přípravu jednotné metodiky přijímají pozitivně. *„Vítáme veškeré iniciativy, které povedou k vyšší předvídatelnosti při plánování investičních záměrů a sjednocení pravidel napříč celým pražským developerským trhem. Současná roztříštěná situace s dopředu nejasnými a nevydefinovanými požadavky je pro soukromé investory, z nichž řada již běžně při realizaci svých projektů veřejnému sektoru přispívá, nepřehlednou a nepředvídatelnou džunglí. Věříme, že nová magistrátní metodika kontribucí pomůže tento stav alespoň částečně napravit,"* uvádí generální ředitel Skanska Reality Petr Michálek.

„Míra účasti obce a developera na investicích do infrastruktury či veřejné vybavenosti v kontextu nové výstavby je dnes předmětem individuálních diskusí, které nemají legitimní mantinely. Na jedné straně jsou omezené veřejné rozpočty, na straně druhé legitimní právo stavět na pozemku, který je k tomu určen. Vítáme snahu současného vedení Prahy pravidla vzájemné spolupráce stanovit," říká o spolupráci Leoš Anderle, místopředseda představenstva a výkonný ředitel Sekyra Group.

Pardubice připravují Zásady pro spolupráci s investory

Vedení města Pardubic zahájilo přípravu Zásad pro spolupráci s investory na rozvoji veřejné infrastruktury, které mají nastavit transparentní pravidla pro vstup developerů do území Pardubic. Město si od tohoto dokumentu slibuje zefektivnění přípravy a realizace stavebních projektů i lepší zapojení investorů do budování související infrastruktury včetně škol.

„Poptávka po bydlení a nové výstavbě je v Pardubicích velká a naším úkolem je jít tomuto zájmu naproti. Chceme ale zajistit, aby se stavělo koncepčně a s novou výstavbou vznikala také potřebná veřejná infrastruktura od chodníků a parků až po školky. Připravované Zásady by nám měly pomoci v tom, aby k tomu docházelo za jasných a předem daných podmínek a aby nová výstavba dobře sloužila budoucím obyvatelům a zároveň nesnižovala kvalitu života ve městě pro obyvatele stávající," uvedl primátor Pardubic Martin Charvát.

Výhodou Zásad bude nejen větší informovanost města, ale také představa, co všechno by dané území mělo zahrnovat. *„Princip Zásad spočívá v tom, že povedou investory k tomu, aby informovali město o svých projektech už ve fázi jejich přípravy. Umožní jim to najít s městem shodu, jak by mělo zastavěné území vypadat a jaká bude potřeba související infrastruktura. Ušetří si tím zbytečné průtahy, a tedy i další náklady,"* vysvětlil Jan Nadrchal, náměstek zodpovědný za rozvoj a strategii.

V Zásadách bude stanoven investiční příspěvek, který má přinést vyvážení podílu města a stavebníků na nákladech, jež vyplynou ze zvýšené zátěže území. *„Celý proces přípravy a koordinace investičních projektů bude pro město i developery transparentnější a rychlejší. Developeři budou mít možnost uhradit investiční příspěvek, který město využije přímo v dané lokalitě, nebo se rovnou zapojí do budování občanské vybavenosti. Velké téma jsou pro nás zejména školky a školy, rádi bychom investory ale také motivovali k budování městské zeleně a dalších prvků modrozelené infrastruktury,"* uvedl Jakub Rychtecký, do jehož gesce spadá oblast školství.

Podnikatelé ve stavebnictví vznik podobných pravidel vítají. *„Zodpovědní investoři se podílu na budování související infrastruktury nebránili ani dosud a bude určitě dobré, pokud pro výstavbu vzniknou jasná pravidla a celý proces projektové přípravy se zefektivní. To může vedle investičního příspěvku naopak vést ke snížení nákladů a zvýšení dostupnosti bydlení,"* podotkl Jozef Koprivňanský, předseda představenstva Krajské hospodářské komory Pardubického kraje.

Město chce do konzultací při přípravách Zásad zapojit nejen Hospodářskou komoru, ale také místní investory a Asociaci developerů tak, aby se dosáhlo nastavení takových pravidel, která reálně pomohou k vyšší kvalitě a dostupnosti bydlení. *„Věříme, že otevřenost města Pardubic k přípravě metodiky se odrazí nejen v její kvalitní podobě, ale také v jejím celkovém budoucím přijetí. Potřeba řešit rozvoj lokalit developery a města pro někoho možná paradoxně spojuje. Jakkoli si však uvědomujeme, proč je pro města snazší a praktičtější sáhnout po příspěvcích od investorů, neměli bychom zapomínat na systémovou změnu. Finanční prostředky na to totiž jak developeři, tak budoucí obyvatelé bytů již dnes v nemalé míře platí na daních, jenže tyto peníze nejdou zpět do měst a lokalit, ale ztrácí se ve státním rozpočtu,"* dodal ředitel Asociace developerů Tomáš Kadeřábek.

[StavbaWEB, 23. 4. 2021]

Praha 10 získá prvních 34 milionů na zlepšení veřejného prostoru

Společnost Crestyl na Desítce vybuduje v rámci projektu Hagibor nejen polyfunkční objekty, ale zároveň investuje takřka 34 milionů na veřejně prospěšné účely. Přesněji řečeno, 34 milionů investuje jen za jednu fázi projektu, příspěvky za další fáze budou následovat. Jde o první příklad finanční spoluúčasti developera s MČ Praha 10 podle nové metodiky. Tu schválilo zastupitelstvo desáté městské části vloni. Metodika představuje transparentní nástroj pro vyjednávání se stavebníky, který stanoví jasná pravidla, jakými by se měli developeři podílet na péči o veřejně prospěšné stavby a prostory na Desítce.

Crestyl, jenž připravuje výstavbu polyfunkčních objektů na Hagiboru, se zároveň rozhodl spolupracovat s MČ Praha 10 podle metodiky ***„Spoluúčast privátního sektoru na veřejných výdajích“***. Na Desítce přispěje zejména na opravy budov mateřských a základních škol, na revitalizace parků a dětských hřišť částkou 33 818 400 korun, a to jen v rámci jedné fáze projektu. *„V rámci našich projektů nestavíme pouze budovy, ale vytváříme celé nové lokality, i proto se podílíme na rozvoji okolní infrastruktury. Navíc nad rámec investice 34 milionů korun městské části ještě sami v rámci projektu Hagibor investujeme další desítky milionů do vybudování náměstí, nového pěšího bulváru i dvouhektarového parku. Právě na volně přístupný veřejný prostor totiž klademe obrovský důraz. Jeho koncepci na Hagiboru řídí nejvýznamnější krajinářský architekt současnosti Michel Desvigne, který vše spojil do jednoho harmonického celku,“* popisuje Viktor Peška, obchodní ředitel společnosti Crestyl.

Od schválení metodiky spoluúčasti absolvovala radnice MČ Praha 10 četná jednání a má už přislíbenou spolupráci od řady dalších developerů. *„Už nyní, na samotném začátku platnosti metodiky, se tedy bavíme o finančních prostředcích v řadech desítek milionů, které půjdou na kultivaci veřejného prostoru a zlepšování veřejných služeb. Do budoucna se může jednat o prostředky ještě mnohem vyšší. Naší prioritou jsou přitom v minulosti zanedbávané investice do škol, školek, parků a dětských hřišť,“* vypočítává místostarosta MČ Praha 10 Martin Valovič, který vznik metodiky prosadil a jenž má v gesci právě územní rozvoj a podporu podnikání.

„Metodikou se nám podařilo do té doby neprůhledný proces narovnat a dát jednání naší městské části s developery jasná pravidla. Dokument vznikl ve spolupráci s ČVUT a přehledně stanovuje, jaký příspěvek vzhledem k podlahové ploše záměru na jednotlivé projekty připadá,“ říká místostarosta Valovič. *„Přestože příspěvek je dobrovolný, sami developeři na jeho úhradu bez problému přistupují a oceňují předvídatelnost procesu a jeho transparentnost. Garantujeme jim, že jejich peníze do poslední koruny použijeme na domluvené veřejně prospěšné účely,“* dodává Martin Valovič.

[StavbaWEB, 31. 5. 2021]

Nová podoba Florence: Soutěže se zúčastní pět věhlasných týmů

Mezinárodní porota vybrala pět týmů, které se zúčastní soutěže na novou podobu Florence. Z této dopravní křižovatky a železničního brownfieldu se má stát multifunkční čtvrť, která nabídne bydlení, obchody, dopravní terminál, kancelářské prostory i místa pro trávení volného času. Do urbanistické soutěže Florenc 21 se zapojí multidisciplinární týmy, mezi nimiž je i světoznámé dánské architektonické studio BIG (Bjarke Ingels Group) nebo česká studia A69 a UNIT architekti. Návrhy budou představeny letos v listopadu.

O účast v soutěži usilovalo celkem 57 týmů z Evropy, Asie a Severní Ameriky. Porota tak stála před těžkým úkolem vybrat pět nejkvalifikovanějších. Účastníky teď čekají dvě fáze soutěže, během kterých proběhnou tři soutěžní workshopy. Z nich pak vzejde pět návrhů, ze kterých bude na konci roku vybrán ten nejlepší.

„Hlavním kritériem při posuzování portfolií a složení týmu byla jejich zkušenost s obdobnými úkoly, tedy urbanistickým návrhem jádrové oblasti metropole, která je zároveň i multimodálním dopravním uzlem. Díky dobrému úsudku poroty tak nakonec nebyly vybrány automaticky ta nejslavnější jména, ale týmy, které mají právě s takovým typem projektů největší zkušenosti,“ vysvětlil Petr Návrat z kanceláře ONplan, která soutěž organizuje.

Švýcarské konsorcium urbanistické firmy **agps architecture**, krajinářského ateliéru **Girot** a dopravních inženýrů **IBV Hüsler** bylo porotou hodnoceno jako velmi zkušená sestava odborníků.

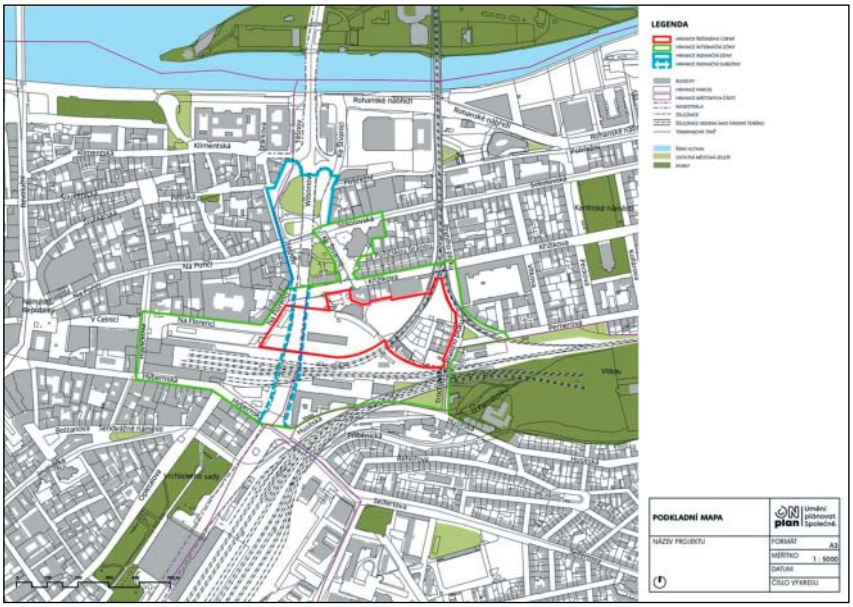

Území Florence

Zdroj: IPR Praha

Spojuje je jejich působení na světově proslulé vysoké škole ETH Zürich. V portfoliu se prezentovali několika urbanistickými návrhy čtvrtí v návaznosti na železnici jako je projekt Zollstrasse Zürich.

Porota nevyřadila všechny tzv. „starchitects“. Soutěže se zúčastni dánská firma **BIG** vedená Bjarkem Ingelsem s pomocí českého partnera **A8000**. Ta ve svém soutěžním portfoliu představila například projekt kombinované spalovny s teplárnou a elektrárnou Copenhill v Kodani, která vyrábí energii z odpadu a na jejíž střeše je sjezdovka. BIG se podílel také na přestavbě jedné z etnicky nejrozmanitějších čtvrtí v Kodani, kde vytvořil veřejný prostor s názvem Superkillen.

S urbanistickými návrhy v evropských metropolích má bohatou zkušenost i nizozemské konsorcium architektů a urbanistů **Cie**. s krajinářskou kanceláří **LOLA** doplněné o mladý brněnský ateliér **M2AU**. Konsorcium se prezentovalo master plánem pro revitalizaci amsterdamské přístavní čtvrti NDSM nebo krajinářsko-urbanistickým návrhem pro čtvrť Feyenoord City v Rotterdamu.

Druhým zastoupením Nizozemska je tým ateliérů **ZUS [Zones Urbaines Sensibles]** a **Space&matter**, který se proslavil urbanistickými projekty iniciovanými takzvaně zespodu, tedy samotnými architekty nebo obyvateli území. V portfoliu se prezentoval návrhem přestavby nádraží v Luzernu nebo čtvrtí Smakkelaars Park při utrechtském nádraží. Mezi jejich projekty patří i návrh revitalizace brownfieldu Klaprozenbuurt v Amsterdamu nebo oslavovaný kreativní distrikt De Couvel. Tým je doplněn o dopravní inženýry z Royal HaskoningDHV.

Porota velmi vysoko hodnotila i přihlášku konsorcia vedeného českými kancelářemi **UNIT architekti** a studia **A69 – architekti** ve spolupráci s britskou firmou **Marko and Placemakers**. V portfoliu se prezentovali projektem revitalizace Smíchova a návrhem terminálu Smíchovského nádraží nebo vítězným návrhem mezinárodní soutěže Budoucnost centra Brna.

„Máme za sebou důležitý krok soutěže, ale také celého procesu transformace území Florence a doufáme, že nastavený proces poběží i nadále tak, jak bylo mezi všemi aktéry na jeho počátku dohodnuto. Vybrali jsme pět vysoce kvalitních týmů, které se, jak věříme, stanou našimi partnery při hledání správného řešení a pomohou nám dále naplňovat sdílenou dlouhodobou strategii, na jejímž konci je modernizované autobusové nádraží jako užitečná a důležitá součást struktury města.“ uvedl Pavel Vráblík z představenstva společnosti ČSAD Praha holding, která je jedním ze zadavatelů soutěže.

Zadní dvorek centra Prahy i významný dopravní uzel

Florenc je dnes významnou křižovatkou dopravních spojení celoevropského významu. Protíná se zde autobusová, železniční i tramvajová doprava a celou oblast obsluhují dvě linky metra. Lokalitu ale tvoří několik nefunkčních a špatně prostupných ploch, které vyžadují proměnu. Okolí autobusového nádraží trpí zejména nejasným vymezením zástavby, nevzhlednými veřejnými prostranstvími, bariérami pro chodce i absencí kvalitní zeleně.

„Již v minulosti bylo na toto území zpracováno několik urbanistických studií, avšak nedošlo u nich k dostatečně široké shodě všech aktérů. Právě proto jsme s klíčovými vlastníky v území ČSAD Praha holding a Masaryk Station Development dospěli k názoru, že nejlepším řešením bude uspořádat mezinárodní urbanistickou soutěž, která navrhne jeho budoucí podobu,“ říká první náměstek primátora Petr Hlaváček.

Soutěžní týmy mají do urbanistického návrhu integrovat již schválené projekty v území. Kromě modernizace stanice Masarykovo nádraží se jedná o rekonstrukce ulic Na Florenci a Na Poříčí, v současnosti realizované projekty Florenc Gate v Křižíkově ulici nebo stavba od kanceláře Zaha Hadid Architects podél ulice Na Florenci.

„Pro Prahu je rozvoj transformačních ploch naprosto zásadním krokem. I proto mě těší, že budoucí podoba Florence vznikne formou soutěžního workshopu, v jehož porotě zasednou odborníci z různých oblastí.“ říká ředitel IPR Ondřej Boháč.

Nová čtvrť místo nefunkčního brownfieldu

„Cílem urbanistické soutěže je najít návrh pulzující čtvrti se smíšeným využitím. Mají zde vzniknout nové byty, obchody i služby. Jádrem projektu by měla být kvalitní veřejná prostranství se zelení pro trávení volného času,“ říká starosta Prahy 1 Petr Hejma. Většinu pozemků vlastní společnosti Masaryk Station Development, která chce na Florenci vytvořit soběstačnou městskou čtvrť a zacelit jizvu stávajícího brownfieldu, a ČSAD Praha holding, jehož záměrem je integrovat autobusový terminál do městské struktury a zvýšit komfort cestujících.

„Vzhledem k faktu, že se většina tohoto celoměstsky významného projektu nachází na území městské části Prahy 8, rádi bychom do soutěže vnesli i náš pohled, a to v současné době velmi diskutované téma dostupného bydlení pro rodiny. Přejeme si, aby i tento projekt myslel na dostupnost, nestal se skanzenem luxusního bydlení a tím vysídlování centra Prahy, jak se tomu již několik let děje. Proto budu jako zástupce městských částí v porotě této soutěže prosazovat i tento důležitý aspekt,“ říká radní pro strategický rozvoj Prahy 8 Tomáš Hřebík.

Mezinárodní soutěž Florenc 21 má pomoci ke vzniku nového všeobecně přijímaného návrhu, který splní cíle v oblasti udržitelné mobility a adaptace na klimatickou změnu. Vítězná urbanistická studie stanoví rozsah zástavby a využití a podobu veřejného prostoru. Stane se také podkladem pro změnu územního plánu.

„Z pozice spoluzadavatele soutěže hodnotíme portfolio přihlášených, jejich počet a porotou finálně vybrané soutěžící týmy jako velký úspěch. Chceme poděkovat zástupcům hlavního města Prahy a zúčastněných městských částí za plnou projevenou podporu, bez které by takový výsledek nebyl. Je evidentní, že navzdory obecné skepsi je spolupráce mezi privátní a veřejnou sférou možná. Věříme, že i konečné návrhy, které očekáváme ke konci roku, zásadně přispějí ke změně této lokality v moderní

městskou čtvrť," uvedl k výběru zástupce Masaryk Station Development Petr Palička.

Zapojit se může i veřejnost

K nové podobě Florence se může vyjádřit i veřejnost. Do 5. května probíhalo shromáždění informací o území, a to jak přímo na Florenci prostřednictvím infostánku tak on-line formou pomocí inovativního mapového dotazníku na stránkách soutěže. Takto získané komentáře budou shrnuty v publikaci *Informace o území*, kterou získají účastníci soutěže před prvním workshopem.

Druhá možnost, jak se veřejnost může zapojit do soutěže, bude na podzim. Po odevzdání v druhém kole budou všechny návrhy představeny na výstavě a veřejnost bude mít možnost ke každému návrhu podat komentář. Ty budou následně zpracovány do zprávy pro porotu soutěže jako jeden z podkladů pro hodnocení návrhů a vybrání vítěze soutěže. Více informací o projektu naleznete na *www.florenc21.eu*

[StavbaWEB, 11. 5. 2021]

Nová čtvrť v Táboře

Vítězný návrh urbanistického soutěžního workshopu na místě bývalých kasáren Jana Žižky v Táboře navrhuje doplnění parku zeleným pásmem pro aktivní trávení volného času a zástavbou charakteru na pomezí blokové a rostlé struktury. Byty tu budou mít různé standardy – soukromé i nájemní bydlení. Čtvrť se stane domovem přibližně pro dva tisíce obyvatel a nabídne nová pracovní místa. Dvorce mají ambici stát se aktivním místem k setkávání stávajících i nových obyvatel.

Město Tábor zorganizovalo urbanistickou soutěž ve formě workshopu na novou obytnou čtvrť Dvorce. Diskuse rozebíraly samotné zadání, koncept a také ideální parametry pro návrh zástavby a veřejných prostranství. Porota složená ze zástupců města, architektů a přizvaných expertů vybrala z pěti návrhů tým Norma architekti+Sporadical+Steiner&Malíková.

Význam workshopu zhodnotil starosta města Štěpán Pavlík: *„Urbanistický workshop byl téměř dobrodružnou poutí za hledáním podoby nové zástavby. Jsem rád, že pomyslně zlatou medaili získalo řešení, které přinese Táboru jedinečný veřejný prostor. Kromě toho navrhuje způsob uspořádání bydlení hodný 21. století. Mísí rozličné formy bydlení: od komunitního nájemního či studentského přes koncentrované townhousy s vlastními zahradami, se sektorem viladomů s lodžiemi až po městské bytové domy se širokou škálou typů prostorů. Řešení parku se srdcem v podobě vodní hladiny je skládankou zeleně, vody a stezek, kde najde místo i skatepark, psí hřiště a plácky pro sportování i zahradničení. Důstojné místo zůstane památníku. Těšíme se na další kroky přetavení návrhu v realitu. Předpokládáme etapizaci výstavby po dobu 15 let. Věříme, že vznikne čtvrť s jedinečnou identitou, kde se lidé rádi usadí."*

Cílem vítězného návrhu je vytvoření rovnováhy mezi krajinou a městem, mezi člověkem a přírodou. A to jak v měřítku celého regionu a města, tak z perspektivy každého jednotlivého člověka. Návrh je postavený na třech pilířích udržitelnosti: na environmentálním, ekonomickém i sociálním. Jedna z prvních otázek byla: *„Kde se ti lidé vezmou?"* Tábor se má stát konkurenceschopným městem, přitáhnout obyvatele z celého regionu a předpokládá se, že vzhledem k dostupnosti bydlení i z Prahy.

„Okouzlili mě místní lidé a jejich aktivity. Výsledkem našich analýz bylo zacílit i na kreativce. Tábor má v tomto směru velkou tradici, z archivů se na nás valili Tábořané bruslící, lyžující, stavějící most, tančící, hrající, nestagnující. Dnes zde kulturně výborně fungují festivaly Transforma a Tabook, Táborská setkání, iniciativa Táborské dvorky. Na tuto energii jsme se napojili," říká Jana Moravcová, která vítězným tým vedla.

Demografie byla základním kamenem návrhu, nová čtvrť má být pro všechny: rodiny, mladé páry, seniory, studenty, zaměstnance města, lékaře a zdravotníky. Bude otevřená pro obyvatele z okolí, má přitáhnout i lidi z regionu. Kromě standardní občanské vybavenosti zde budou mateřská škola, vyšší střední a vysoká škola, spolkový dům pro zájmové aktivity a kulturu. V parku je naplánován skleník a komunitní zahrada, také sportoviště a různé druhy odpočinkových zón. A to vše je nakombinováno tak, aby se zhodnocením ploch na bydlení pokryly náklady na veřejný prostor a konečná bilance byla pro město plusová.

Tým, mezioborová spolupráce

Výzvou bylo seskládání a zkoordinování multioborového týmu v krátkém čase. Podařilo se skloubit potřeby a požadavky různých odvětví do mnohovrstevnatého celku. Kromě architektů (Norma architekti a Sporadical), kteří tým řídili a stmelovali, a krajinářských architektů (Steiner & Malíková), se uplatnili ekonomové (4ct), humánní geograf (Slavomír Ondoš), odborníci na technickou, dopravní (sinpps, Jan Božovský) a modrozelenou infrastrukturu (JVprojektVH, Jiří Vítek), grafická designérka z hlediska vizuální

Nová čtvrť v Táboře – návrh (Norma Architekti, Sporadical)

identity (Kateřina Koňata Dolejšová), správnou atmosféru se podařilo vystihnout vizualizacemi Ondřeji Teplému.

Na soutěž má navázat územní studie, která bude řešit regulační podmínky, dopravní a technickou infrastrukturu, formy zástavby a etapizaci. Územní studie bude městu sloužit jako územně plánovací podklad pro rozhodování.

[StavbaWEB, 15. 6. 2021]

Konference Nová dimeze

Konference, kterou pořádá v Praze ve dnech 25. až 28. srpna 2021 Evropská asociace pro architektonické vzdělávání (EAAE) a Fakulta architektury ČVUT v Praze, zahájila registraci. Akce s tématem vzdělávání architektů, urbanistů a krajinářských architektů bude probíhat hybridní formou. EAAE (European Association for Architectural Education) je mezinárodní organizace, která sdružuje přes 130 evropských škol architektury. Jejím posláním je zlepšovat kvalitu vzdělávání architektů a společnou politiku architektury v Evropě a podporovat diskusi a výměnu informací v oblasti architektonického vzdělávání a výzkumu.

Konferenci s názvem Nové dimenze organizuje Fakulta architektury ČVUT v Praze, na přípravě se podílí Fakulta umění a architektury Technické univerzity v Liberci, Fakulta architektury VUT v Brně a ARCHIP.

Téma se zaměří především na reflexi zvětšování měřítka a prolínání disciplín v praxi a vzdělávání. *„Stojíme na prahu nové dimenze naší profese, kdy se zvětšuje měřítko našich zásahů a vlivů na prostředí a je nutné se na naši práci a vzdělání podívat komplexněji, z hlediska prolínání disciplín,“* představuje teze konference děkan Fakulty architektury ČVUT prof. Ladislav Lábus.

Konference se zúčastní přibližně 150 hostů z evropských škol poskytujících vzdělávání v oblasti architektury, kteří budou diskutovat o těchto klíčových tématech:

- Role architekta: jak ovlivňují nové rozměry environmentálních a sociálních problémů naše chápání role architekta ve společnosti a proces návrhu.
- Princip univerzálnosti: jak lze zachovat princip univerzálnosti architektonického vzdělávání v kontextu rostoucí složitosti naší společnosti.
- Překrývání profesí: jak by architektonické vzdělávání v prostředí překrývajících se povolání mělo připravit studenty na nové dimenze naší profese.

Konference je plánována jako hybridní, část účastníků bude fyzicky přítomná a část se bude připojovat online prostřednictvím eventové platformy. *„Konference EAAE mají dlouhou tradici jako platforma pro kritickou debatu i pro setkávání a navazování důležitých mezinárodních kontaktů. Všichni se těšíme na fyzické setkání s kolegy z evropských škol. Díky hybridní verzi se budou moci zúčastnit hosté, kterým situace nedovolí cestovat,“* vysvětluje předseda organizačního výboru a člen řídící rady EAAE doc. Dalibor Hlaváček.

Registrace probíhá na webových stránkách konference pod odkazem *eaae-2021.fa.cvut.cz/register*.

Kompletní informace včetně podrobného programu a doprovodných aktivit jsou k dispozici na webových stránkách konference *eaae2021.fa.cvut.cz*.

[StavbaWEB, 3. 6. 2021]

TISKOVÉ ZPRÁVY

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

Ministerstvo pro místní rozvoj představilo výsledky projektu OECD na téma dostupnosti bydlení v České republice

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) provedla ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj ČR během srpna a září 2020 průzkum v 1 877 českých obcích zaměřený na sběr dat o trhu bydlení a politikách bydlení na úrovni obcí. Výsledky šetření, spolu se závěry a doporučeními pro Českou republiku, byly 23. června 2021 prezentovány na online konferenci organizované MMR, které se zúčastnili zástupci OECD (Lamia Kamal-Chaoui, velvyslanec ČR při OECD Petr Gandalovič), Evropské komise (Mario Nava, Anna Athanasopoulou), která projekt finančně podpořila, a dvou českých měst, která se podílela na průzkumu – Plzně (Karolína Vodičková) a Olomouce (Michal Majer). Výstupem průzkumu je závěrečná zpráva ukládající šest doporučení pro Českou republiku.

„Bydlení neustále zdražuje a Česká republika není výjimkou. Jedná se o naléhavé téma, které zasahuje téměř všechny obory. Je s ním provázaná kvalita života i pracovní místa. Proto jsme rádi, že nám OECD poskytla nezávislé experty se zkušenostmi z jiných zemí a přinesla cenná doporučení na zlepšení stávající situace,“ uvedla náměstkyně pro řízení sekce koordinace evropských fondů a mezinárodních vztahů MMR Daniela Grabmüllerová.

Závěrečná zpráva vycházející z unikátního šetření OECD identifikuje zásadní problémy dostupnosti bydlení v České republice a poskytuje šest klíčových doporučení na zlepšení stávající situace v napříč celou zemí, a zároveň konkrétní doporučení cílená přímo na pilotní města projektu Plzeň a Olomouc. Výsledky uvedla Lamia Kamal-Chaoui, ředitelka Centra pro podnikání, malé a střední podniky, regiony a města OECD. Mezi komplexní doporučení patří:

- Nasměrování rozvoje bydlení k městským oblastem, kde je vysoká poptávka po bydlení.
- Poskytování širšího spektra alternativ k vlastnickému bydlení.
- Posílení nabídky sociálního bydlení.
- Zajištění toho, aby nejzranitelnější domácnosti měly přístup k odpovídajícímu bydlení.
- Zavedení metropolitního přístupu k bydlení (včetně sociálního), dopravě a územnímu plánování.
- Účinnější využívání fiskálních a finančních nástrojů na podporu dostupnosti bydlení.

Kromě výsledků projektu expertů z OECD byla představena i Koncepce bydlení České republiky 2021+, která byla schválena vládou České republiky 12. dubna 2021. Koncepce vychází z analýzy OECD a reaguje na její doporučení. Výsledkem jsou 4 cíle, 11 opatření a více než 50 úkolů, které si kladou za cíl zajištění dostupnosti bydlení zejména pro zranitelné skupiny obyvatel.

Oficiální závěrečná zpráva projektu OECD je v anglickém jazyce dostupná na: *Housing Affordability in Cities in the Czech Republic | en | OECD*. Český překlad stěžejních bodů zprávy bude zveřejněn na webu Ministerstva pro místní rozvoj.

Záznam konference je ke zhlédnutí na: *https://www.youtube.com/watch?v=-8Cv0DWP98O8&t=290s*

[MMR, 23. 6. 2021]

Národní plán obnovy, Strategie regionálního rozvoje nebo podoba politiky soudružnosti po roce 2020

V Praze se ve dnech 23. a 24. června již po sedmnácté setkali nejdůležitější aktéři regionálního rozvoje z celé ČR. Vzhledem ke stále trvající epidemické situace byla pouze část hostů přítomna fyzicky v prostorách Ministerstva pro místní rozvoj, ani to však účastníkům nezabránilo rozvíjet zajímavou a užitečnou diskusi. Přispěli k ní i řečníci připojeni prostřednictvím online nástrojů.

„Česká republika opět stojí před řadou výzev, jednou z nich je nastartování – kvůli pandemii – částečně restrukturalizované ekonomiky, prostřednictvím vhodně podpořených projektů, a to takových, které do budoucna nebudou bránit plnit klimatické cíle, podpoří chytré veřejné investování a pomohou řešit ekonomické i sociální otázky. Velké naděje nyní vkládáme do Národního plánu obnovy a schváleného Akčního plánu Strategie regionálního rozvoje. Ten zahrnuje aktivity včetně návrhu finančních prostředků zaměřené například na podporu hospodářsky a sociálně ohrožených regionů. Pro všechny tyto naše cíle jsou důležití územní partneři, spolupráce a otevřená komunikace. Jsem rád, že tato platforma, kterou ministerstvo před více než pěti lety zřídilo, dává prostor pro fungování této partnerské spolupráce a jsem přesvědčen, že pozitivně ovlivňuje rozvoj našich regionů,“ říká náměstek sekce regionálního rozvoje a cestovního ruchu MMR David Koppitz.

Územním partnerům se tak po více než půl roce opět otevřela příležitost diskutovat s ministerstvy podobu jednotlivých operačních programů (dále jen OP) pro nové programové období 2021–2027. A nejen to. Tématem plenárního zasedání bylo také představení dokumentu územní dimenze v OP 2021+ (tzv. ÚDOP), který zohledňuje odlišné potřeby regionů ČR a vhodně cílí zdroje pro financování projektů z jednotlivých OP. Tradiční programy jsou nově posíleny o Operační program Spravedlivá transformace. Ten má za cíl zmírnit nežádoucí dopady související s postupným útlumem těžby uhlí v Karlovarském, Ústeckém a Moravskoslezském kraji.
Jednotlivé komory NSK – komunitně vedeného místního rozvoje (CLLD), urbánní (ITI a IPRÚ) a regionální – se věnovaly konkrétním tématům rozvoje venkova, měst a regionů, včetně využití integrovaných nástrojů při rozvoji území. V rámci komory CLLD rezonovalo téma přípravy a realizace nástroje CLLD v období 2021+, a také byly představeny úspěšné projekty CLLD realizované v jednotlivých regionech v programovém období 2014–2020. Komora urbánní se věnovala především stavu příprav integrovaných územních strategií využívající nástroj Integrované územní investice (ITI) s cílem dosáhnout brzkého schválení těchto strategií, a tedy včasného zahájení čerpání z evropských fondů. Urbánní komora taktéž řešila další kroky a úkoly spojené s nedávno schválenou koncepcí Smart Cities. V komoře regionální se územní partneři společně se zástupci ministerstev věnovali pokroku ve zpracování regionálních akčních plánů (RAP), řešení rozvoje hospodářsky a sociálně ohrožených území (HSOÚ) a nedávno vytvořeného informačního systému projektových záměrů (ISPZ). V souvislosti s projekty byl blíže představen nový nástroj Territorial Impact Assessment (TIA), který pomáhá (nejen obcím) vyjádřit očekávané územní dopady plánovaných projektů, ale také politik v oblasti environmentální, ekonomické či sociální.

[MMR, 24. 6. 2021]

Digitalizované stavební řízení přinese moderní stavebnictví 21. století

Ministerstvo pro místní rozvoj chystá výběrová řízení na důležitou komponentu plánované digitalizace, která je zásadní součástí nového stavebního zákona. Usnadní stavební řízení pro stavebníky i úředníky, kteří díky ní zvládnou více žádostí v předem stanovených lhůtách. Ty zároveň bude možné sledovat díky transparentnímu systému, který umožní jednoduchou dohledatelnost všech podaných žádostí.

„Každý stavebník vše vyřídí jednoduše elektronicky, bez nutnosti datové schránky, další administrativy či jakýchkoli vícenákladů nebo cestování. Lhůty si budou lidé moci hlídat pomocí hlídacího psa. Stavebník již nebude muset obcházet stavební úřady se štosy papírů. Kdo však nechce nebo nemůže, nemusí výhod elektronické komunikace s úřady využít a dokumentaci bude moci odevzdat v listinné podobě,“ uvedla ministryně pro místní rozvoj Klára Dostálová.

Navzdory neustálým inovacím a pokrokům v informačních technologiích

i v oblasti e-Governmentu po celém světě zůstalo stavební řízení v Česku uvězněno v dobách papírových Zlatých stránek. Úřady dnes vyžadují žádost o stavební povolení, projektovou dokumentaci, závazná stanoviska dotčených orgánů, vyjádření vlastníků veřejné dopravní a technické infrastruktury, to vše v papírové podobě. Ve výsledku pak stavebníci na stavební úřady a dotčené orgány (jako jsou památkáři, ochrana životního prostředí nebo inspektorát práce) chodí se štosy papírů. Nový stavební zákon to konečně hodlá změnit a nastolit moderní stavební řízení hodné 21. století. Rychle, transparentně a levně.

Základním komunikačním prostředkem bude Integrační platforma stavebního řízení a Portál stavebníka. Právě na Informační systém integrační platformy ministerstvo chystá výběrové řízení, které bude zahájeno hned po kontrole podkladů ze strany Centra pro regionální rozvoj ČR. Podklady pro soutěže na ostatní systémy jsou ve fázi přípravy a budou brzy následovat.

Stavebník bude prostřednictvím této platformy vyřizovat všechny povinné náležitosti žádosti o povolení stavby od podání žádosti o vyjádření k existenci inženýrských sítí a jejich ochranných pásem až po žádost o povolení stavby včetně projektové dokumentace. Získá přístup k interaktivním formulářům, které jej provedou žádostí, k notifikacím či kalendáři průběhu řízení. Projektovou dokumentaci a přílohy bude možné podat v digitální podobě ve standardizovaných formátech (PDF, DWG a BIM), aby bylo možné jejich další využití. Všechny úkony stavebního úřadu budou v informačních systémech zaznamenány, což umožní snadnou kontrolu a transparentnost. Každá stavba obdrží své „rodné číslo“, pomocí něhož bude možné sledovat její vývoj.

Digitalizace ulehčí život nejen stavebníkům, ale i zaměstnancům stavebních úřadů, kteří tak budou schopní vydávat stavební povolení ve stanovených lhůtách bez dalšího protahování. Do spisu budou moci nahlížet účastníci řízení a dotčené orgány a budou jej používat pro komunikaci se stavebním úřadem. Veškerá dokumentace bude pouze jedna a všichni tak budou nahlížet a připomínkovat pouze do jedné jediné verze.

Na digitalizaci stavebního řízení a územního plánování od Evropské unie získáme v rámci Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) a Národního plánu obnovy dotace ve výši více než 2 mld. korun. Celý proces chceme zdigitalizovat do července roku 2023, přičemž jednotlivé služby budou nabíhat postupně. Ještě před zavedením kompletní digitalizace budou realizovány dílčí projekty, jako je digitalizace vybraných elektronických formulářů a služby hromadné podatelny umožňující komunikaci stavebníka se správci technické infrastruktury. Plné zakotvení digitalizace stavebního řízení do legislativy bude realizováno prostřednictvím nového stavebního zákona.

[MMR, 18. 6. 2021]

EU schválila legislativní balíček klíčový pro programové období 2021–2027

Evropská unie schválila sadu dokumentů, které jsou zásadní pro chod nového programového období 2021–2027. Jedná se mimo jiné o nařízení o společných ustanoveních (tzv. obecné nařízení), které nastavuje pravidla pro evropské fondy z rodiny politiky soudržnosti, z nichž budou čerpat české národní programy. Součástí balíčku jsou i specifická nařízení pro jednotlivé fondy. Jedná se tak o další krok nutný k rozběhnutí nové unijní sedmiletky.

„Programové období 2021–2027 znamená pro Českou republiku velkou výzvu i velké možnosti. Musíme se vyrovnat s dopady pandemie, ale i s měnícími se prioritami Evropské unie, jako je větší důraz na boj s klimatickou změnou a digitalizací. Chceme investovat a povzbudit ekonomiku. Během více než tříletého vyjednávání se podařilo prosadit některé z priorit České republiky – vyšší míru spolufinancování – v některých případech až na 85 %, flexibilnější tematickou koncentraci či pružnější možnost přesunu prostředků mezi jednotlivými fondy,“ uvedla ministryně pro místní rozvoj Klára Dostálová.

Na začátku března schválila vláda alokace jednotlivých programů nového období. Vstup nové legislativy v platnost umožní ČR v průběhu léta dokončit jejich přípravu a zahájit formální schvalování programů ze strany Evropské komise. V srpnu pak ministryně pro místní rozvoj plánuje předložit vládě ke schválení Dohodu o partnerství.

První výzvy spadající pod nové programové období 2021–2027 by mohly být v některých programech vyhlášeny na konci tohoto roku; většina výzev by se pak začala vyhlašovat v první polovině roku 2022.

Dokumenty jsou zveřejněny v úředním věstníku EU.

[MMR, 30. 6. 2021]